

A szebeni fiúk

Játék – veszélyekkel

Végig a Patak utca mentén az árokban csobogva, bugyogva iramlott lefelé a víz. Az esős nyárra langyos, enyhe ősz jött. Mintha megtért volna újra a tavasz. Reggelenként beteg fejjel, ködbe bugyolálva kelt fel a nap, de délre igazi erejét ragyogtatta. A fű újra kizöldült; a réteket, az utak mentét, a ritkás erdők alját halványkékbe vonták a késői virágok; mézgásan fénylettek a gesztenyefák rügyei. A Patak utcában az ér, mint egy sütkérező kígyó, ezüsttesttel csillogott az őszi napsütésben.

Pali kinyitotta a kertkaput, és kilépett rajta. Ott állt az utca szélén, az árok előtt, a kis hídnál, amely az árkot átszelve, összekötötte kertjüket az úttal. Balra fordult, és felnézett a nap felé. A fény beleszaladt a szemébe, megcsiklandozta az orrát. Tüsszentett.

Aztán iramodott egyet, nagyot dobbantott, és a híd mellett átugrotta az árkot.

– Hajhó! – kiáltotta a túloldalon, és futni kezdett.

Mintha csak erre várt volna az utca, túlhan, a szomszédból meg arra lenről is kiáltás válaszolt neki:

– Hajhó! Hajhó!

Egy kapu kicsapódott, nyurga csontú, sápadt arcú legényke ugrott ki rajta.

– Édesanyám – fordult hátra az udvar felé –, itt van Elekes Pali. Megyünk. – S ezzel nekiiramodott Pali nyomában. – Merre? – kérdezte futás közben.

– Csak gyere! Meglátod.

Csizmájuk cuppogott, fröcskölve verte szét a sarat az utca nedves, felpuhult agyaghátán. Megmegcsúszva, ide-oda dülöngélve futottak.

Az utca végén megállapodtak. Már addigra öten voltak. Arcuk a futástól kipirult. Nyitott szájjal nagyokat szívtak a langyos, párás levegőből.

Az árokból egy vörös, szeplős arc bukkant eléjük.

– Nicsak, ni, Karcsi is itt van!

A fej egyre följebb emelkedett, feltűnt a hozzá tartozó váll, majd a törzs is, az egész tizenöt éves, csontos, izmos fiú. Karcsi kimászott az árokból. Majd visszafordult, lehajolt.

– Csak vigyázz, Sanyika, add a kezed! – Kézen fogva vezette ki öccsét.

A fiúk összenevettek.

– Add a kezed, Sanyika! Csak vigyázz, Sanyika! – csúfolódtak.

Karcsi elvörösödött. Csak úgy világított rajta a sok szeplő. Mit árt nekik Sanyika? Mit bántja őket? Nem hagyhatja otthon az anyja nyakán. Félrefordult hát a fiúktól.

– Mit csináltok? – lépett elébe Pali.

– Papírcsónakot eregetünk – felelte már-már megengesztelődve. – Nagyon tetszik Sanyikának – mentegetőzött.

S csakugyan, a fiúk egyszerre felfedezték, ragyogó fehér papírhajócskák bukdácsoltak a csobogó vízen.

– Jössz velünk?

– Hová?

– Hát ki... Ki, Erdőaljára.

– Jövünk.

– Ő is? – csóválta fejét Pali. – Bajos lesz!

– Majd vigyázunk. Ne félj! Bódi is mondta, hogy ha csakugyan kimentek, jönne. Czinege Bódi, a pajtásom.

– Hát szóljunk neki is.

Elindultak. A hátsó kertek mentén át a Pál utcába. Egy udvar fölött megálltak. Rákönyököltek a kerítésre. Alattuk a lejtős udvaron egy vékony legényke tűzifát fűrészelt. De abbahagyta nyomban. Főlegyenesedett, bal lábát rátámasztotta a bakra, s könnyedén hátrahajolt. Éppen szemközt állt a csapattal. Jobb kezét kipirult arca elé emelte. A nap beletűzött a szemébe. Kék szeme volt, valószínűtlenül kék. Kurtára nyírt haja megcsillant a fényben.

Odafönt valaki felnevetett.

– Bódit megint megnyírták!

Bódi kicsit félrehúzódott, ki a nap sugarából, s aztán megkereste a szólót.

– Bizony meg. Az a jó. Attól nő a haj!

Bódinak vagy két éve halt meg az anyja. Lassan halt meg, sorvadásban. Volt ideje meghagyni férjének, hogy a kis árvát hogyan gondozza. Hányszor vágja a haját, mikor adjon rá tisztát. Az öreg Czinege tartotta is magát hozzá. Csakhogy túlságosan is aggodalmas volt a haldokló gondoskodása. Bódi haja sohasem tudott megnőni. Gyenge, lányos arcát kurta sörték keretezték.

Pali előrehajolt, nekidült a kerítésnek.

– Jössz velünk?

– Hová?

Pali csak intett a fejével, hogy ki, ki a városból.

– Bajos lesz. A gárdisták nem fognak kiengedni így csapatosan. Mit mondasz, ha kérdik, miért megyünk?

– Semmit se! – Aztán nem tudta már magát tovább türtőztetni, arcát elöntötte a hév. – Megmásszuk a falat. Érted?! Jössz hát?

A fiúk felrikoltottak:

– Megmásszuk! Megmásszuk! Ha őrzik, akkor is!

Hiába tiltják, mégis odakint fognak játszani.

Bódi elrakta a szerszámot. Nekiindultak. Végimentek a szűk Rizskása utcán a befelé néző, magas házak között, az alsóváros felé. Két törést is tudtak a falon, ahol az alsóvárosi legények át szoktak jutni. Mászni, ügyeskedni persze ott is kell, de – oda se neki! – majd megbirkóznak vele. Füttyentgetve, kiáltozva mentek előre. Kint fognak játszani mégis. Hiába állnak a városkapuban császári örök. Hiába szabad csak pecsétes írással ki-be jární Szeben kapuján.

A kutyák dühödt ugatása kísérte a vidám csapatot. Pali egyszerre megállt. Intett, hogy jöjjenek közelebb.

– Ide figyeljetek! Dobbal nem lehet ám verebet fogni! Most szépen párokra oszlunk, és úgy megyünk tovább. Elöl én megyek Bódival, utánunk Ráczi Laci Sándor Pistával, aztán te méz, Mihályka – fordult egy csontos, szöghajú fiú felé – Barabással és végül Karcsi Sanyikával.

– De csendben ám! – szólt közbe Bódi.

– Csendben bizony! – keményedett meg Pali szava. – Ha rajtakapnak, lefogat bennünket a városbíró. Úgyse nagyon szíveli a magyarokat.

Barabás, aki az egész tanácskozás alatt két ujját szájába téve aprókat füttyentett, kivette az ujját a szájából.

– Sanyika ne jöjjön – mondta –, Sanyika elárul bennünket.

– Dehogy árul el! – dobbantott Karcsi –, te füttyentgetsz egyvégtében.

Sanyika kukán állt közöttük, örült, hogy a tizenhárom-tizennégy éves nagyfiúk magukkal vitték. Most elfogódott gyerekhangján váratlanul megszólalt:

– Egy szót se szólok.

– No látjátok!

– Induljunk már!

Pali és Bódi mentek elől. Utánuk szép sorjában, egymástól ötven-hatvan lépésnyire a többiek. Így közeledtek a város bástyás palánkja felé. Az utcán senki sem jött velük szembe, csendes volt s környék. Csak egy-egy kutya vakkantott rájuk, s kísérte őket végig birodalma léckerítése mentén. A szomszéd utcából áthallatszott a kovács csengő kalapálása.

Az utca vége felé meggyorsították a lépéseiket. Most mindjárt itt a palánk. Kicsit fel kell kapaszkodni, majd segítenek egymásnak, aztán vigyázva leereszkedni. Nem olyan nehéz. A bástya omladékos itt.

Bódi és Pali az utolsó ház körül már szinte futottak. Egy-két ugrás csak, aztán hajrá, eltűnnek az alsóváros összevissza épített viskói, sűrű kertjei között.

Elhagyták a házat. A két fiú előreugrott, s aztán dermedten megtorpant. Visszaperdült a ház oldalához. Előttük vagy ötven méterre két gárdista állt. Két ór.

Meglapultak a saroknál. Aztán Pali erőt vett első rémületén, és vizsgálódva kilesett. Nem, a gárdisták nem álltak egy helyben. Lassú, unott lépésekkel éppen távolodtak a fiúktól. Hátuk közepén messzire virított a zöld keresztzalag. Szuronyukon hidegen villant a fény.

A két fiút utolérte a csapat. Szájuk elé tett ujjal adtak jelt a közeledőknek.

– Gárdisták!

– Arra mennek – mutatott utánuk Pali.

Szorongva álltak az oltalmazó fal mögött. Riadtan, tanácstalanul.

Bódi intett, hogy hajoljanak közel hozzá.

– Tenni kell valamit, hátha visszajönnek!

– Lessünk ki! – suttogta Karcsi.

– Meglátnak. Hajlik az út. A házsarokról nem látni elég messze. Elöl meg nincs hová elbújni.

Pali körülnézett.

– Fel kell menni a háztetőre, onnan ellátni.

Az alacsony, lompos tető olyan mélyre lógott, nem volt nagy feladat megmászni. Szinte súrolta a nád a járókelők vállát.

Barabás már készülődött is. Rác Laci összefonta a két tenyerét, hogy belelépjen. Fél kézzel már-már meg is kapaszkodott fönt, de az öreg tető megmozdult alatta. Barabás tovább erőlködött. Ropogtatta a nádat. Pali odaugrott.

– Ne bomolj! Meghallják!

– Az menjen, aki a legkönnyebb!

Karcsi megfogta Pali karját.

– Sanyika megmássza.

Nem lehetett tovább tanakodni. Ketten is lökték felfelé Sanyikát. Megkapaszkodott a nád szélén, föltornászta magát, s már kúszott is előre. Ügyesen, mint egy nagyfiú.

A kémény mellett elérte a tető gerincét. Kilesett. Csöppet lecsúsztatta magát, s visszaszólt:

– Senkit se látok, merre mentek?

Pali kicsit nekibátorodva felszólt hozzá:

– Balra, a Leopold utca felé.

Sanyika a kémény mellett ismét kilesett. Hátrafordult, s így suttogta:

– Nem látok, csak a sarokig, a ház miatt.

A Leopold utcánál beszögellert a városfal. Sanyika elől a szélső ház elvette a kilátást. Aki a fal mellett állt, a bástyás beszögellésnél, azt ő már nem látta. Csak azt az ötven-hatvan métert figyelhette meg, ami előtte volt a házig.

– Lejöhetek? – kérdezte.

Bódi tölcsért formált a tenyeréből, s úgy suttogta:

– Csak maradj, s figyelj csöndesen.

– Jó – mondta Sanyika, és újra felkapaszkodott a gerincre.

Egyszerre felkiáltott:

– Jaj! Jönnék! Jönnék ám!

– Kicsoda? Kik jönnek?

Sanyika sebesen ereszkedett lefelé.

– A gárdisták!

– Gyorsan, gyorsan, Sanyika! – ugrott az eresz alá Karcsi, két kezét kitarta, hogy elkapja a lefelé csúszó gyereket. – Erre, csak erre!

– Mi legyen? Fussunk?! – kérdezte valaki.

Karcsi elfehéredett.

– Ne hagyjatok itt!

Sanyika csak nem ért le az ereszig. Beakadt a tető közepe táján. Ügyetlenül rángatta magát. Valami kontár dróttal kötözte meg a kévét.

Már hallani vélték a lépéseket, az idegen hangfoszlányokat.

A közeledő gárdisták beszélgettek.

A fiúk rémülten álltak. Azt keresték, hová bújjanak. Az utcán nem volt hirtelen kanyarulat, kiszögellés, semmilyen búvóhely. A kapuk zárva. Bemenni sehová sem lehet.

A lépések egyre közeledtek.

Pali a végső pillanatban mégis elhatározta magát.

– Sanyika, maradj ott, ne mozdulj – suttogta. – Érted, ne mozdulj! Mi elfutunk. Nem fognak észrevenni.

A csapat egy része már ugrott volna is, de Bódi elébük állt.

– Várjatok! – Lehajolt, s hirtelen kezébe vett egy nagyobbacska kődarabot. – Dobjatok ti is! Át a Leopold utcába! – S elhajította.

Lendületes, szép dobás volt. Magasan szállt a kő. Bódi lehajolt, és máris teljes erőből dobta a következőt.

A fiúk egyszerre észbe kaptak. Megértették, mit akar Bódi. Ők is nekifogtak. Gyors egymásutánban röpültek a kavicsok a házak fölött. Hallani lehetett, amint a Leopold utca környékén tompán lepuffantak.

– Was ist los?* – hangzott nem messze tőlük. Valaki káromkodott. A lépések megszakadtak. Aztán egyszerre szíj és vas csattogása, nehéz bakancsok távolodó futása ért hozzájuk. Sikerült hát. Megszabadultak.

– Most gyorsan – ugrott a ház sarkára Pali. Kikémlelt, aztán nyomban visszaintett a csapatnak. – Gyertek! Sebesen!

Kiugrott a városfalig. Egy mozdulattal fel a tetejére, s már el is tűnt a fiúk elől lefelé ereszkedtében.

A csapat sebesen követte. Másodperceken fordult meg az egész. Jaj, ha nem sikerül! Karcsi két kézzel tolt fel Sanyikát, fönről Barabás húzta a gyereket. Bódi maradt utolsónak. Lebuktában még visszapillantott. Nem, senki sem látta őket. A gárdisták még mindig a Leopold utcában szimatoltak.

Lent az omladékos palánk tövében bevárta Bódit a csapat. Aztán – uzsgyi neki! – futottak. Hang nélkül végig az alsóvároson.

Csak kint a földeken, a Bábolna-domb lábánál álltak meg.

– Hajhó! Éljen Bódi! Éljen! – kiáltottak. Sapkájukat feldobták a magasba. Körülvették Bódit. Veregették a hátát.

Csak addig álltak, míg éppen kifújták magukat. Nagyokat szippantottak az ízes levegőből. A földeken itt-ott vékony füstcsík szálldogált fölfelé. Égették a gázt. A lengedező füst kesernyés fűszere belekeveredett a sárguló levél édeskés, erjedő illatába.

Karcsi odafurakodott Pali mellé.

– No, ugye, Bódi, az én komám ügyesen csinálta?

– Ügyesen, persze. – De azért valahogy tüskét szúrt Paliba ez a dicséret.

Az út fölkanyarodott a Bábolna-dombra, s onnan a két Zólyomi-hegy között a patak mentén futott tovább, sűrű fenyőerdőben. Aztán egyszerre a fenyőerdő sötétje felszakadt, s a hegyek között lapályos, sima völgy nyílt nyugatnak. Rétjét a hegy lábánál tömött cserjés szegélyezte, míg a hegyoldalakon öreg tölgyes hullámozott. Alul a cserjés már rőt, sárgáspiros színekben égett, fenn a tölgyek még ragyogó zölden állták az őszt.

Ez volt Erdőalja, a csapat legkedvesebb játszóhelye.

– Hajhó! – kiáltották, és lefutottak a rétre. Rikoltottak, fütttyentgettek örömben, hogy mégis sikerült.

Rendes táborhelyüknél, az odvas fűzfa mellett megálltak. Tanakodni kezdtek.

– Játsszunk ipiapacsot! – kiáltotta Barabás.

Bódi elhúzta a száját.

– Azt ugyan játszhattok bent is, Szebenben.

Pali makacskodott.

– Miért ne? Jó az! – Féltékenyen méregette Bódit. Először jött ki a csapattal, s máris nagy szava van.

De az ipiapacs nem aratott nagy sikert.

– Mást, mást! – kiáltották a fiúk.

Pali arca egyszerre felragyogott.

– Bigézzünk. Két csapatra oszlunk. Megverekszünk.

– De csak heten vagyunk, Sanyika nem számít!

– Nem baj, akik hárman lesznek, azok közül valaki majd kétszer játszik. Mi majd Bódival választunk.

Követ vett a kezébe, s előredugta két bezárt öklét.

– No, melyikben van?

A választással hamar megvoltak. Átfutottak az erdőszélre, botokat vágak a játékhoz. Szakértelemmel méregették a bokrok hajtásait: ez jó lesz, ez a vessző még nőhet, erősödhet. Pali talált egy jó ujjnyi vastag, egyenes somfát, tele piros, érő sommal. Abból faragta ki a botját. A savanykás, édes gyümölcscsel meg a zsebeit tömkölte tele.

Végül egy arasznyi darabot levágott még a legvastagabb részből, s a két végét kihegyezte, mint a plajbászt. Ez lesz a bige. Ezt kell úgy megütni az egyik végén a bottal, hogy felpattanjon, s mikor már a levegőben van, gyorsan, ügyesen elütni. Minél messzebb, annál jobb. Nagy művészete van ennek.

A kések könnyen vágták, tisztították a gallyakat. Egykettőre volt mindenkinek „ütője”. Suhintgattak a botokkal, próbálgatták, hogyan áll a kézben. Fürgén, ficánkoló jókedvvel kezdtek a játékhoz. Pali lehántotta a hancsot a bigéről. Hadd villogjon fehéren a levegőben. Aztán kipróbálta. Megütötte a végét, hogy felperdüljön, s egy második suhintással jó messzire elrepítette.

Szép ütés volt, nemcsak afféle próbának való. Fehér madárként repült a bige a levegőben. S mintha fészkére szállt volna, a rét szélén, a bokrosban csapódott le. A fiúk utánaszaladtak, be a cserjés szélére, ahol a gyalogösvény nekivág a hegyoldalnak. Az ösvényen valaki szembejött velük. Majd belefutottak.

A fiúk visszahőköltek az idegentől. Félelmes volt ez a nem várt találkozás. De az még sokkal inkább

megrémült. Megtorpant, menekülésre készen pillogott, mint a nyúl ugrás előtt. Csakhogy éppen ugrani nem tudott: nagy köteg rózsét hozott a hátán. Tömzsi, fekete legényke volt, olajos arcú. Fekete pantallójában szinte beleolvadt a hátán tornyosodó száraz ágak közé, csak a meztelen lába villogott fehérén.

– Haj oda, Pintye Miska! – kiáltott fel Pali.

– Aggyisten! – dörmögte bizalmatlanul a fiú. Még nem tudta, miért rohant rá ez a botokkal felfegyverzett csapat. De mintha nem tartana semmitől sem, megkérdezte: – Mit csináltok?

– Játszunk.

– Mit?

– Bigét!

– Az jó. – Oldani kezdte a rózsét tartó kötelet. – Megnézem. – Kiment a rétre a fiúkkal, s egy tönkre letelepedett.

A csapat látszólag nem törődött vele többet. Felálltak a játékhoz. Hogy a fiú már nem hallhatta, Pali odavetette nekik:

– Az apja disznót hizlal nekünk. Lent az alsóvárosban.

– Román? – kérdezte valaki.

– Igen. De az anyja magyar.

Pintye Miska nem ismerte a csapatbelieket. Nekik, alsóvárosiaknak megvolt a maguk csapatuk. Most kíváncsi volt, hogy ezek mit tudnak. Figyelte az ütéseket, méregette magában a távolságokat. Ahogy elnézte őket, egyre inkább vágyott arra, hogy ő is játsszék. Mégse mert csak úgy közéjük rontani. Nem hívták. Persze az Elekes fiú, az azért szólhatott volna neki, de mért szóljon? Kincstári ember az apja.

A bige most nem messze Miskától bukott le. Pali ránézett.

– Ne hívjuk őt is?

– Látod, hogy nem akar – intette le Barabás.

– Úgy is jó. – Továbbfutottak. Pedig jobb lett volna, ha Miska is játszik. Így egyenlőtlen volt a két mérköző csapat. Bódiék csak hárman voltak négy helyett, s nem igazi így. Pali győzni akart, győzni mindenáron. De csak egyenlő feltételek mellett. Meg akarta mutatni éppen Bódinak, hogy ő se akárki.

Miska most vette csak észre, hogy az egyik csapatban hárman játszanak. Füttyentett. Ez jó, nagyon jó! Egyszerre nekibátorodott. Odament közéjük.

– Beállnék én is.

A fiúk összenéztek. Végigmérték. Barabásból most is kibukott az ellenkezés:

– Megvagyunk mi magunk.

Pali vállat vont.

– Hát ha nem, nem.

Bódi suhintott egyet a botjával.

– Szamárság! Miért ne vennénk be? Csak játsszék.

Miska ettől megint nekibátorodott:

– Úgyis csak hárman vagytok.

Pali kapott a szón:

– Beáll Bódi csapatába. Legalább négyen lesznek ők is.

A fiúk türelmetlenkedtek:

– Gyerünk már!

Most vetették csak igazán bele magukat a küzdelembe. Kiáltásaiktól hangos volt a rét.

– Hajrá, Karcsi!

– No most, Barabás! Vágj oda!

Bent a hegyek sűrűjében felriadoztak a rigók, nyugtalankodva sápióztak a tarka mátyásmadarak.

Észre sem vették, hogy elrepült az idő. Úgy tetszett, alig játszottak még, s a nagy mérkőzés máris a vége felé közeledett.

A véletlen úgy hozta, hogy a győzelemért Palinak Czinege Bódival kellett megküzdenie. Paliék a játék alatt jól megtanulták, hogy Bódi érti a dolgát, mégsem féltek. Már-már kezükben melengették a győzelmet.

Pali az ütés előtt még egyszer szétnézett. Könnyű terpeszállásba ugrott, hogy szabadabban tudjon ide-oda hajolni. Szépen, fölényesen akart győzni. Hadd lássa Bódi, hogy azért ő is tud valamit. Hogy nemhiába ő az első a csapatban.

Nekifogott. Botját rácélozta a bige kihegyezett végére, hogy az ütéstől felpattanjon.

Nyolc szempár kísérte a bot pályáját. Nyolc lélegzet várta visszafajtván a következő, a repítő ütést.

Ám a bige nem ugrott fel. Pali se vett új lendületet.

Palit kiverte a veríték. A csapatbeli fiúk néma szemrehányással néztek rá. Tanácstalanul állt, mint aki nem hisz a szemének. Mint aki nem tudja, hogy most át kell adni a helyét Bódinak, s hogy ezzel a mérkőzés már el is veszett.

Egyszerre Bódi arca bukkant a szemébe.

– Üss már újra! Ez nem számít.

Pali alig értette. Azt várta, hogy a helyét kérje az ütéshez.

Csak akkor ocsúdott fel, amikor észrevette, hogy Pintye Miska megrántotta Bódi vállát.

– Ne bomolj! Most te jössz.

Bódi meg leintette:

– Hagyj!

Pali összeszedte magát. Csak azért is!

Másodszorra persze már sikerült. Elszállt a bige messze a rét felé.

A fiúk felrikoltottak.

Bódi következett. Botja felemelkedett. Ütött. A bige repült, repült jó magasan, s aztán ott esett le egy távolságnyira a Pali ütésével.

Fej fej mellett álltak megint csak.

Újra Palin volt a sor. Ez hát a pillanat, amikor győzhet. Amikor leckét adhat nekik. Bódi, Karcsi, Pintye Miska – máris szövetséget szimatolt bennük maga ellen. Elöntötte a harag. Még mit nem: vele ne legyen nagylelkű ez a Bódi. Hogy az örséget lóvá tette? Az igaz. De mégiscsak ő hozta ki őket ide, az ő gondolata volt.

Nyersen, haragosan szólt rájuk:

– Hátrébb! Adjatok helyet!

Szó nélkül hátrahúzódtak.

Pali belefogott. Minden idegszála megfeszült.

Hogyan történt? Senki sem értette. Ismét hibázott.

A mérkőzés hát eldőlt. A fiúk összevissza kiáltoztak. Pali dühében a fogát vicsorgatta. Barnássárga arcából eltűnt a vér. Szeme villogott. Földhöz vágta a botját.

Arra eszmélt, hogy valaki egy botot nyújt felé. Bódi volt az.

– No, üss már újra! – mondta.

– De hiszen...

– Ej, rajta hát!

Paliban felbuzdult valami. Nem kellene elfogadnia. De nem bírt magával, nem bírt féltékeny haragjával. Vadul kapott a bot után. Morogva, vicsorogva ütött. Nagyszerű ütés volt. Mintha dühét mind beleadta volna, úgy röpült a bige magas ívben messzire.

Még Pintye is dicsérte:

– Ez igen, ez aztán beszélt magáért!

De Palinak valahogy nem esett jól ez a dicséret.

Szemével Bódit kereste. Most ő következett. Megfontoltan készülődött neki. Egyszerű, ügyes mozdulatokkal. Volt valami a mozgásában, ami Palit meghatotta, valami szerény, természetes kedvesség.

Czinege Bódi ütése is magasan szállt, és messzire. Mégsem érte utol Paliét. A fiúk lelkesedve futottak utána. Méregették. Kitetszett rögtön, hogy Paliék gyűztek.

Bódi odafordult Palihoz.

– Szép ütés volt. – Mosolygott is hozzá. – Megérdemeltétek a győzelmet. – Nyújtotta a kezét.

Nem, nem szoktak ők ilyesmihez a csapatban. Pali kínos, rossz érzésekkel viaskodva adta a magáét. Ingerült volt és szégyenkezett, de közben el kellett ismernie, tetszett neki ez a Bódi.

A fiúk leültek pihenni a fűzfa alá. Hogy elrepült a délután! Már erősen alkonyodott. A közeli hegyoldalakat kékes homály ülte meg. Távol, a Vöröstoronyi-szoros felől fehér pára ereszkedett alá. Egyszerre megérezték, benne vannak már mélyen az őszben. Minden szép meleg nap csak ráadás a nyárból. Vége, nincs többé. Talán éppen ez volt az utolsó.

Megcsendesedtek. Elszomorodtak. Hol fognak majd játszani, ha beáll a hideg, az ordas szebeni tél! Kiszökni, ha lehet is, minek? Odabent Szebenben kellene játszóhelyet találni a csapatnak.

Karcsi összesűgött Rác Lacival.

– Gondoltam valamit! – mondta aztán. – Nénikémnél a Pálca utcában, a hátsó kert végén van egy borospince. Igaz, az eleje bedőlt, de hátrébb talán ki lehetne javítani. Ha valaki a tetőcsináláshoz értene...

– Aztán mit csinálnánk ott? – kérdezte Barabás.

– Mit?! Várat építenénk a csapatnak. Az lenne az otthonunk. A csapaté!

A fiúkban egyszerre megmozdult valami. Ha nekik egyszer váruk lehetne! Igazi váruk! Az övék! Megforrósodott körülöttük a világ. Jaj, ha valóban lehetne!

– Mit mondasz, be van dőlve?

– Az eleje.

– Az baj. Akkor bagót se ér – kedvetlenedett el Mihályka.

Bódi egyszerre odaült Karcsi mellé.

– Te, mondd csak, aztán mit kell ott megreparálni? A tetőt?

– A tetőt kiváltképp. De érteni kell ám hozzá!

Bódinak összevillant a szeme Pintye Miskáéval.

– No, majd mi megnézzük, ugye, Miska? Láttunk már mi olyat.

Pali egész idő alatt alig figyelt a beszélgetésre. Elvonult, magában töprengett. Még akkor sem szólt, amikor elhatározták, hogy befelé egyenként vagy párosával mennek majd át a kapun. Befelé tágas a kapu, csak kifelé szűk. Akkor van a nagyobb vizsgálat.

Az úton is jó darabon magában ment a csapat végén. Mintha nem is ő lenne közöttük az első. Észre sem vette, Miska mikor vált el tőlük. Csak amikor már feltűnt messziről a városkapu, akkor csatlakozott Bódihoz.

– Tudod – mondta –, tanultam valamit...

– Nocsak, mit? – mosolygott rá a másik.

Pali egészen mást akart mondani, de aztán mégiscsak ezt mondta:

– Hogy a játék mégiscsak játék!

– Hát persze...

Aztán hallgattak egy darabig. Majd megint Pali szólott:

– Tudod, egyszer át kell jönnöd hozzánk. Megmutatom a lepkegyűjteményemet. Meg aztán van egy könyvem is, Vörösmarty Mihály versei.

Bódi egyszerre megértette, hogy mit akart Pali azzal a játékkal.

– Olvasni én is szeretek, de nekünk nincs könyvünk. Édesapa azt mondja, nekünk arra nem telik.

Elhallgattak. Az út kanyarodott egyet. Az esti szürkületben kibukkant eléjük Szeben. Emeletes kőházaiban most gyújtogatták a gyertyákat. A kék, tengerkék homályban sárgán, rózsaszínen derengtek az ablakok.

Pali megfogta Bódi karját.

– Nekem van egy naplóm is. Mindent beleírok. Szép pergamen a kötése. Apám hozta Kolozsvárról.

– Csakugyan?

– Még nem mutattam senkinek. De neked...

– Megmutatnád? Igazán?

Bódi meghatódott. Összenéztek újra, s értették egymást.

– Persze. Majd elhozom.

Pali este, lefekvés előtt elővette a naplót. Nagy, kicsit maszatos betűkkel felírta: „Nagyszeben, 1848. szeptember 26.” Aztán belekezdett: „Ma nagyon sok minden történt. Kiszöktünk Szebenből, kint játszottunk Erdőalján. Azt hiszem, az a legfontosabb, hogy barátságot kötöttem egy fiúval. A neve: Czinege Bódi.”

Nem is sejtette, hogy mennyire ez volt a legfontosabb!

A pincevár

Bizony jócskán be volt omolva az az elhagyott borospince. A fiúk elszomorodva álldogáltak előtte. Nehéz lesz rendbe hozni. Mintha egy óriás megemelte volna a tetejét, hogy a boroknak utánaérezzen, s aztán kissé már kótyagos fővel tette volna vissza: a bejáratnál félrefitult kontyként az ajtóra lógott a szalmatető, a fal orma is kitörött a szarufáknál, a lehullott mészs és téglakupacban állt az ajtó előtt. Be sem lehetett nyitni a törmeléktől. Dűledékes és elhagyatott volt még a pince környéke is. Ösvény sem vezetett hozzá a fűvön át. Magasra nőtt körülötte a bozót, eltakarta az előtér két alacsony ablakát.

A csapat lelohadt lelkesedéssel állt Karcsi körül.

Barabás kihúzta az öklét a zsebéből.

– Hova gondolsz, Karcsi?! Nem lesz ebből vár. Kár belefogni!

– Te mindig csak ellenkezel. Csak azt tudsz – fortyant fel Ráczi Laci. – Pedig csuda jó lett volna!

– Az bizony – sóhajtott Mihályka. Nagyon beleélte magát ebbe a várba. Hiába, mielőtt az ember elalszik, sok minden megfordul az agyában. És Mihályka, mi tőrés-tagadás, a várral feküdt, vele ébredt. Sőt napközben is, ha csendben megülhetett, egyre körülötte jártatta az esztét.

Az édesszülei – öregek és törődöttek voltak ehhez az egy szem fiúhoz – már-már aggódva tekingettek rá. Az öreg ember gyakrabban fél. – Mi baja lehet ennek a gyerekeknek?

Pedig ő csak rendezkedett a várban. Erősítette a falakat, öntötte a golyóbist, készült az ostromra. Nem, nem ő volt ugyan a várkapitány – egyelőre korai lett volna neki ez a hivatal –, de azért a bástyák hadnagyi tisztét megtartotta magának. Azt igen, ahhoz ragaszkodott.

És így voltak ezzel a többiek is.

Pali persze, ő volt maga a várkapitány. Igaz, Bódinak kínálja – így döntött magában – az alkaptányi rangot. Vagy ha nem elég, hát legyenek mindketten kapitányok. De azt kiköti, ha ellenség jön, akkor az egész vár gondját ő veszi magára. Ő, csak ő. És úgy küzd majd, mint Dobó Egerben.

Bódi pedig azt gondolta: Pintye Miskával ők lesznek a bástyaépítők és az ágyújavító mesterek. Mert annak gyorsan jár a keze, érdemes vele dolgozni.

Ki volt osztva már mind a tisztség.

Karcsi volt a várnagy, Sanyika az apródja. Rác Pali a főstrázsamester, de neki csak a király parancsolhat, Sándor Pista ki ne nyissa a száját.

Csak egy nem akadt még: közember. Az nem.

Volt ugyan, aki Pintye Miskára gondolt, de Miska esze máson járt. Ő gyanakodva egyre azon töprengett, hogy ezek a felsővárosi fiúk bizonyosan ki akarják hagyni a várból. Hát csak hagyják! Akkor majd nyáron maga épít egy egész külön várat. Talán éppen az ólak mellé, a hátsó udvarukban. Úgyis omlik már a disznók óla.

Mint a méhkas zsongott a vár miatt a fiúk feje. Koponyájuk mélyére rekkentve terebélyesedtek a gondolatok. Nem jött persze napvilágra közülük egy fia sem. Hiszen hol volt még a vár?

Egyelőre szorongva álltak körül a pince bejáratát. Pali aggódalmas arccal vizsgálta a romos részt.

– Csak értsen valaki a tetőhöz. Nagyapáméknál, falun, minden évben jön egy ember, aki a tetőt toldozza.

Karcsi bátortalanul előrelépett. Az ő gondolata volt, neki kellett helytállni érte.

– Nézzük azért meg belülről. – Nyitni próbálta a pince ajtaját, de nem engedett. – A mindenit! – mondta, s elvörösödött az erőlködéstől.

Pedig az ajtó nyitva volt.

Végül nyikorogva mégis kimozdult s megnyílt, ha nem is szélesebben, csupán egy arasznyira. Tovább nem lehetett kifeszíteni a törmelék miatt. A fiúk próbálgatták, elég-e a rés.

– Sanyika talán beférne, és kinyitná az ablakot – indítványozta Karcsi.

Sanyika csakugyan be tudott furakodni. Kicsit nehezen ment, de keresztülnyomták. S ő örült, hogy segíthetett. Bent aztán kinyitotta az előrész ablakát, s a fiúk sorjában bemászhattak. Enyhe penész- és dohszag fogadta őket. A pince két részből állt. Egy előtérből, amelyből ajtó nyílt a valódi pincébe. De bent olyan sötét volt, hogy nem látták a mélyét. Csak azt, hogy valami dereng benne, vagy húsz-harminc lépésnyire. A hang visszhangosan jött vissza, ha bekiáltottak.

Az előtér sarkában rogyadozó polc állt, rajta gyertyacsonkok, megvakult cinpoharak. Előtte két rozszant szék. Egyebet nem találtak.

Pali meggyújtott egy gyertyát, s a feje fölé emelve, bevilágított vele a mélybe, s aztán elindult befelé. Rég nem járhatott erre senki sem. Pókhálózások borzolták az arcát titokzatos, félelmes szellemkezekként. Vagy húsz-harminc lépést mehetett előre, akkor a gyertya meglobbant a kezében. Valahonnan, egy keszeg résen át tétova világosság szűrődött be.

Magasan fönn a kék ég derengett. Végigpillantott a boltozaton. Nem, mégsem volt beomolva a pince. A levegőzönyílás alatt álltak.

– Nem is rossz – kezdte Barabás.

– Hogy rossz-e?! – méltatlankodott Rác Laci. – Ez aztán bűvőhely! Volt, nincs a csapat, elnyelte a föld.

– Igazi föld alatti vár – súgta Mihályka.

Pali visszafordult feléjük.

– Szóval itt maradunk?

– Maradunk, persze hogy maradunk – harsogták a fiúk. – Pompás lesz!

Pali felemelte a kezét. Csendre intett. Aztán várt még egy pillanatot.

– A pincét a csapat nevében lefoglalom. – Komolyan, súlyosan mondta ki a szavakat. Ünnepelesen, ahogy illik. Csak azt sajnálta, hogy nem mondhatta úgy, mint Petőfi Sándor a nyomdagépek előtt: „A nép nevében.” Látott erről egy metszetet az Életképekben: „Petőfi a nép nevében lefoglalja a Landerer-nyomda gépeit.”

Visszamentek az előtérbe. Itt világos volt, és kellemes meleg, nem olyan borzongató, mint odalent. Bódi a tetőt vizsgálta. Fölállt az egyik székre, belecsimpaszkodott a szarufába, megrázta, hogy elég erős-e. Miska csatlakozott hozzá. Szó nélkül, hozzáértéssel dolgoztak. Mozdulataikat nyugtalanul leste a csapat.

Bódi gondterhelt arca egyszerre kisimult. Szeme összevillant Pintyéével.

– Semmi hiba! Megcsináljuk, újrarakjuk, kireparáljuk.

– Csakugyan?

– Úgy bizony – mondta Miska –, csak nád kell, no meg téglá.

Mihályka felsóhajtott.

– Hát azt honnan vegyünk?

A fiúk felnevettek.

– Dejszen téglá akad itt is a törmelékben – kezdte Miska –, úgyis el kell takarítani az ajtó elől.

– Mondjátok, mennyi nád kell, meg mennyi téglá – rendelkezett Pali. – Lássuk csak, ki mit hoz.

A fiúk egykettőre felosztották egymás közt. Ki szöget vállalt, ki drótot, ki meszet. Pali elvállalta a nádat. Náluk kötegekben állt a hátsó udvar sarkában, ki tudja, mióta.

– Lapát meg veder is kellene, hogy elhordjuk a törmeléket – ragaszkodott a rendhez Miska.

– Várjatok csak – nézett az ajtó előtti kupac felé Pali –, ahhoz... ahhoz ne nyúljunk. Legföljebb toljuk előre egy fél méterrel, hogy az ajtót tágabbra nyithassuk. A törmelék csak hadd maradjon ott. A tetőt is úgy kell megcsinálni, hogy a nád így lógjon, félkótyán.

Középre lépett. Tetszett neki, hogy úgy figyelnek rá.

– Színre minden így marad, ahogy volt. Úgy kell megcsinálni. Legyen titok ez a vár. A csapat titka. Hétpecsétés. Csak az jöhet ide, akit közös elhatározással befogadunk. Csak az tudhat róla, akinek közös elhatározással megmondjuk. Aki pedig titkunkat megsérti, azt kizárjuk, megbüntetjük. Akarjátok?

– Akarjuk!

– Fogadjátok-e?

– Megfogadjuk! – zúgta a csapat.

– Akkor munkára!

Kimásztak az ablakon, becsukták az ajtót, s mindnyájan útnak indultak. Valami nagy-nagy boldogság, gyöngyöző kikívánczó öröm feszítette őket. Váruk lesz! Titkos búvóhelyük, amiről senki sem tud. Nem látják az utcasarkokon strázsáló gárdisták, nem tilthatja a városbíró, a császári generális. Még a saját édesszüleik se tudnak majd róla. Sejtteni ugyan még nem sejtették, hogy ez a titok valójában mire jó, de azt érezték, hogy még jó lesz, s boldogok voltak vele. Igen, boldogok, még Miska is. A pince előtérében – gondolta – a disznó is megél. El lehet rejteni a rekvirálás elől. Az pedig nagy dolog. Napról napra gyűlik Szeben környékén a katonaság.

Bódi csatlakozott Palihoz. Látni akarta a nádat. Szólt még Karcsinak és Barabásnak is, hogy jöjjenek át sötétedéskor. Barabás kelletlenül rájuk mordult:

– Minek menjek? – Tudták, hogy azért ott lesz. Pali Sándor Pistát is hívta volna, hiszen a szomszédban lakott, de Pista, ha már egyszer a fehér kesztyűs inas becsukta mögötte az ajtójukat, magasan hordta az orrát. Így hát nem szólt neki.

A nádat – két-három kötegre volt szükség – különben is nagy óvatosan kellett átvinni. Jobb, ha kevesen vannak.

Paliék a Disznódi utcában laktak a Korniss-ház emeletén. Nem volt az messze a pincétől, csak hogy az utcák szögben futottak egymásnak. A fiúknak előbb ki kellett menniük a Hermann térre, s úgy vissza a

Disznódi utcába. A Hermann téren pedig ott állt az őrseg.

– A kertek alatt kellene átvágnunk – állította meg Pali Bódi.

– Nincs út. Az ékszeres Habermanné a közbenső kert. Az lezárja a kaput. Mindent zár.

– Megmászhatnánk a kerítést. Senki sem látja.

– Az igaz. De nem érdemes most...

Kiérték a Hermann térre. Balra fordultak, a Disznódi utca felé.

A tér másik végéből nyílt az utca.

– No nézd csak – mutatott Pali előre –, mit építettek ezek maguknak! Faköpönyeget.

Az őrseg fekete-sárga faköpönyege vadonatújan és vadonatfrissen mázolván ott terpeszkedett az egyik ház tövében. Előtte sárga-feketére festett fegyverkarfa állt. Két puskát támasztottak hozzá. A faköpönyeget és a karfát meglehetősen kirakták a kövezett gyalogjáróra, alig lehetett elmenni mellettük.

Az őrseg: két gárdista – kék mundérban, lapos tetejű, sárga fekete kokárdás kalappal – kissé távolabb álldogált. Egyikük egy szolgálólány körül legyeskedett. A lány viháncolva nevetett.

– Maga gonosz, rossz ember! – És benne hagyta a kezét a rossz ember tenyerében.

A fiúk odaértek a fegyverkarfához. A két gárdista feléjük fordult. A szolgálat mégiscsak szolgálat.

A baj egy pillanat alatt megesett. Maguk a fiúk se tudták, hogyan. Lehet, hogy Pali meglökte Bódit, mert máskülönben le kellett volna lépnie a gyalogrészről, bele az útszéli pocsolyába, vagy Bódinak megbicsaklott a lába, és oldalt perdült. Ki tudja? Bódi könyöke megérintette az egyik puskát. Az megbillent, és jókora csattanással végigfeküdt a kövezeten.

„Bumm!” – dördült el a földön hatalmasan.

A két fiú iszonyatosan megijedt. Még a gárdisták is megriadtak. A durranást visszhangosan továbbították a szűk szebeni utcák.

Alig halt el a hang, Pali észbe kapott.

– Fuss! – kiáltotta, és ő már futott is. Visszafelé a Pálca utcába.

Bódi egy pillanatig tétovázott. Hiszen ő nem tehet semmiről sem. A puska eldőlt. Ő ugyan nem akarta, hogy eldőljön. De az igazságot úgysem hiszik el, kár magyarázni. Futni kezdett. Visszafelé az egyik gárdista miatt már nem volt egérútja. Félfordulattal kivágódott a Hermann térre.

Elkésett. Egy goromba kéz elkapta a karját, hátrarántotta.

Egy rezes, nekihevült arc hajolt föléje.

– Megvagy, jómadár! – lihegte torz, diadalmas mosollyal. – Majd nem lesz kedved repdesni! – Hátracsavarta Bódi kezét, úgy vezette a társa felé.

Bódi nem ellenkezett. Minden erejét összeszedve, elnyomta félelmét.

– Véletlen volt. Nem tehetek róla – lihegte –, eressze el a karomat! Fáj! Mondom, hogy nem akartam!

– Aha, véletlen! Akkor miért futottál el? – A rezes arcú gárdista felnevetett fölötte. – Wir wissen's schon!*

– Hiszen a néni is látta, hogy nem tehettem róla.

A kis szolgáló kuncogott. Sandán végignézett a fiún.

Bódit most a másik gárdista is megragadta. Fél kézzel csavart egyet a fiú karján, másikkal a derékszíját kezdte oldozni.

A lány végül is megsokallta:

– Ojjé, micsoda hősök maguk! Ketten megbírnak egy gyerekkel, biz ám! – S kacagott hozzá.

A rezes arcú térdével arrébb lódította Bódit.

– Felrúgta a puskát!

A fiú felkiáltott:

– Csak a könyököm ért hozzá!

A másik gárdista elszégyellte magát.

– Lassen wir ihn* – morogta, és eleresztette a fiút. S a szíját igazgatta.

A rezes szorítása is megenyhült.

Bódi kiegyenesedett. Megrázta magát, mint a kutya a fürdő után. S úgy lesett fel hátraszegett fejjel a hatalmas emberre.

– Mars innen! – mondta végül a rezes arcú. – Még az egyszer...

Bódi már iramodott volna. De akkor az a kéz, amely az imént hátracsavart karját szorította, kinyúlt újra, s elkapta a ruhája hajtását, éppen a gomblyukába tűzött kokárda alatt.

– Was ist's?* Kokárda trikolor?! – A gárdista előrehajolt, arcán megint csak kigyúlt az az előbbi félelmes mosoly. – Nicsak, ni! Egy Kossuth-Spitzbub!* – ordította. – Van neki kokárda, és felrúgja a puskát! – Megragadta a fiú fülét, úgy húzta a gyereket maga felé. Bódi orra már csaknem egy vonalban volt a gárdista rezes orrával. A fiú tehetetlen volt. Mintha már nem is őt ráncigálnák, nem is az ő fülét tépnék, úgy bámult bele a ráhajló húsos arcba, nézte a gárdista hernyószájának rángásait. A katona ütésre emelte szabadon maradt bal kezét.

„Most” – gondolta Bódi, és minden idegszála megfeszült.

A pofon mégsem csattant el az arcán.

Két csontos fiúkéz ragadta meg a gárdista mancsát.

– Ne bántsa! – kiáltotta egy indulattól remegő fiúhang.

Pali volt az. Mint a megszorított macska, mindenre elszántan, reszketve és dühtől fuldokolva kapaszkodott az ő kezébe.

A rezes arcú egy pillanatra visszahőkölt.

– Nicsak, kamerád, itt a másik!

Pali tovább támadott:

– Miért bántja? Engedje el azonnal!

A puskalövésre az emeletes, boltíves lábas házakban kinyíltak az ablakok. Az emberek innen is, onnan is az őrség köré gyülekeztek. A gárdistát zavarba hozta ez a nyilvánosság.

– Rebellig magyar! Itt hordja a trikolor! – magyarázta. Lerázta magáról Pali kezét, és rábökött Bódi nemzetiszínű kokárdájára.

– Nekem is van, minden magyarnak van! – vágott vissza Pali.

A másik gárdista megfogta a fiú zekéjét.

– No, hát hol van?

– Itt! – kapott a szíve fölé.

– Hol! Itt ugyan nincs! – Mellbe lökte a fiút, hogy majd hanyatt esett. Valóban nem volt rajta kokárda.

Pali visszaugrott. Szembe a gárdistával. Tapogatta bal oldalán a zekéjét.

– Itt volt, de elveszett. Elveszett! Tessék megérteni! – toporzékolt dühében.

A rezes arcú hirtelen észbe kapott.

– Na schön! Magyarázd meg az Offizier* úrnak. – Megragadta Pali kezét, és megrántotta a két gyereket. – Gyerünk! Jobb lesz az őrszobán!

Máris túl sokan álltak körülöttük.

S mert a fiúk szépszerével nem indultak, ráncigálni kezdte őket, de azok megvetették a lábukat.

– Nem megyünk! Nem csináltunk semmit se! – A katona dühösen birkózott velük, hol az egyiket, hol a másikat lódította előre.

A másik gárdista ezalatt felszedte a földről a puskát. Vizsgálta, hogy vajon ép-e még. Aztán Bódihoz ugrott.

– Nem mész?!

A körülöttük állók gyűrűje meghullámzott.

– Mi van itt? – kérdezte egy érces hang. S egy tiszt lépett eléjük.

A gárdista ettől egyszerre megzavarodott. A marokra fogott puskát kapkodva lábhoz vette, kihúzta magát. Ádámcsutkája föl-le járt, mielőtt jelentést tett volna.

A tiszt sürgette:

– Jelentse hát! Miért verik a gyerekeket?

A gárdista hebegett valamit. Aztán egyszerre csúnyán elvigyorodott.

– Mi köze hozzá? – vetette oda, s elfordult.

– Feleletet kérek! Beszéljen! – vágott a tiszt szava.

A gárdista visszafordult.

– Magyar nemzetőrtiszt nem parancsol. Rebellis. Csak generál Puchner.

– Itt a magyar kormányzék parancsol! Engedelmeskedjék! Eressze el a gyereket!

A rezes arcú előrelépett.

– Rebellis gyerekek! Majd az Offizier úr odabent.

A tiszt kihúzta magát.

– Tízíg számolok. A gyerekek itt álljanak mellettem. Ha nem, lövök. Egy... – Előrántotta pisztolyát, s ráfogta a gárdistákra.

A két őr egymásra nézett. A rezes arcú megvonta a vállát. Lehet, hogy mégis tiszt a tiszt. S elengedte a fiúkat.

– Mars, menjetek!

A fiúk gyorsan eliramodtak. Arcuk égett, szemüket lesütötték.

A nemzetőrtiszt követte őket.

Bódi fel se nézett, úgy súgta Palinak:

– Ismer téged?

– Persze. Jár a házunkhoz. Bethlen Olivérnek hívják.

Amint az örök már nem látták, a tiszt egy-két lépéssel utolérte a fiúkat.

– No, öcskös, hát ez mi volt?

Pali elmondta.

Bethlen Olivér elkomorodott. Ránctalan, fiatal arca magába merült. Vonásai kiélesedtek.

– Vigyázzatok magatokra jobban. Amikor a villám csapdos, az ember ne járjon fejszével. Ebből tanulhattok!

Pali összevonta a szemöldökét.

– De Olivér bácsi azért nemzetőr, hogy megvédjen bennünket. Azért tetszett elmenni Kolozsvárra, magyar nemzetőrnek.

– Hát persze.

– És most őfelsége a magyar király katonája. Igaz?

– Olyasformán.

– És ezek a gárdisták nem őfelsége katonái? – firtatta Pali.

Bethlen Olivérnek ezen mosolyognia kellett.

– Őfelségéé, persze hogy őfelségéé. Csakhogy őfelsége az osztrák császáré.

– De hát az osztrák császár és a magyar király ugyanegy!

– Igen, de kétfélét akar – felelte Olivér, s a többit jobbra már csak magának dörögte: – Vagy inkább kitészik, hogy nagyon is egyfélét...

Így értek a Korniss-ház elé.

– Édesapádék otthon vannak?

Pali felnézett az emeleti ablakokra.

– Vendégeik is vannak, úgy hiszem.

– Akkor felmegyek. Búcsúzni.

Bódi húzódozva hátralépett. Pali hozzá hajolt.

– Csak gyere!

Benyitottak a vasveretes kapun, s megindultak felfelé a kanyargós lépcsőn. Hófehér fal, fekete, kovácsoltvas korlát s a friss meszelés jó tisztaságszaga fogadta őket. Semmi fölös dísz, mégis szinte mint a templomban, olyan a hangulat, hogy önkéntelen le kell halkítani a hangot.

Bethlen Olivér otthonosan haladt előttük. Az emeleti ajtót megzörgette a fényesre dörzsölt sárgaréz kopogatóval. Az ajtó nyomban kinyílt.

– Kezét csókolom! – köszöntött rá Olivérre a szolgálólány.

Czinege Bódi, ahogy beléptek, félénken állt meg a becsukódó ajtó mögött. Pali megfogta a kezét, úgy vezette befelé.

Benyitottak a fogadószobába. A bentiek felugráltak.

– Olivér, a mi Olivérünk! Hozta isten!

Egy magas, barna hajú férfi, Pali apja mosolyogva ment eléje. Járás közben biccent egyet-egyet. (Egy bányarobbanás után, mentés közben ráomlott a tárna. Azóta biceg.)

Olivér előrelépett.

– Hadd üdvözljem a nemzetes asszonyt!

A szomszédos szoba nyitott ajtajában megjelent egy szép fiatalasszony. Turnűrös otthonkájára, a szíve fölé gyöngyökkel kivarrott nemzetiszínű kokárdát tűzött.

– Itt vagyok.

Olivér lehajolt, és megcsókolta a kezét.

– A magyar nemzetőrség kapitánya többet érdemel! – mosolyodott el az asszony, s ezzel, ahogy a tiszt kiegyenesedett, csókot lehelt a homlokára. A társaság éljenzett.

– Ez igen! Ez kijár!

A barna hajú, szakállas férfi mosolyogva csóválta a fejét.

– Ejnye, Krisztinka!

Az asszony elpirult.

– Sok szépet hallottunk önről, amióta elhagyott bennünket. Amit ön tett...

Olivér a szavába vágott:

– Ezekben az időkben nem lehet eleget tenni, Krisztinka asszony!

– Bizony nem lehet – dohogta egy hang a félhomályos sarokból. – Ahogy ti az ügyeket elpuskáltátok!...

A társaság összerezzen. A házigazda a sarok felé fordult.

– Hagyjuk ezt, Samu bátyám, nem értjük egymást. Legalábbis ebben nem.

– Nem értjük?... Nem értjük?! Hát nemhiába csapta el a magyar minisztériumot őfelsége!

Pali meghúzta Bódi kabátujját.

– Gyere, köszönj édesanyámnak. – Odavitte az asszonyhoz, aki indulásra készen még mindig az ajtóban állt. – Czinege Bódi, a barátom!

Az asszony nyújtotta a kezét. Lágy, ápolt keze volt, sápadt és áttetsző, mint a viasz.

Bódi elvörösödött. Most meg kell fogni, és kezet kell csókolni. Hiszen csókolt ő már kezet nemegyszer. A nénikéjének, özvegy Bindernének meg Török néninek a szomszédban, de az más volt, egészen más. Elekesné illatos keze fejéhez nem is merte igazából az ajkát hozzáértetni.

Az asszony végigsimított a fiú homlokán.

– Szóval te vagy Pali barátja? No, csak játsszatok. Majd kaptok uzsonnát.

– Gyere – húzta Bódit Pali az egyik sarokba. – Az ott apa, az a szakállas. Neki most nem kell köszönnöd.

Félrehúzódtak. Bódi most nézett csak körül. Szép, magas szobában voltak, szinte teremnek is beillett. Sohasem hitte, hogy ilyen magas szobában lakni is lehessen. Náluk odahaza a műhelyben, ha az apja a nagy fejszét felemeli, hát beleüti a boltos mennyezetbe. De ebben a szobában nem aprítottak fát sohasem. Úgy hozhatták be már felvágva a kecses, fehér porcelánkályha számára. Hogyisne, hiszen tönkremenne a sima fapadló! Bódi elámult azon, hogy itt minden milyen szép. A falat burkoló kárpit, a tükör a falon, a kagylóhátú, faragott bútorok. És mennyi, mennyi könyv van itt! A szoba egyik oldalán az üveges szekrényekben csak könyvek sorakoztak, piros, kék, barna, sárga tarkaság. Nem is hallotta a beszédet, úgy elcsodálkozott rajtuk.

Arra az öreg hangra figyelt fel újra, amelyik a sarok felől jött.

– Csigavér, öcsém! Kellett nektek jobbágyfelszabadítás, meg kellett Erdélyt egyesíteni Magyarországgal. No, most megkaptátok! Eszitek, amit főztetek. A szász is el akar szakadni, no meg a román is. Őfelsége V. Ferdinánd mind őket támogatja. Miért? Mert mi kezdtük el a rebelliót.

Az öregúr tovább dohogott:

– Nem volt itt addig semmi baj, míg ti nem csináltatok. Ha nem dolgoztak a jobbágyaim, hívtam a pópát. Az aztán megmunkálta őket; ha kellett, segített a hajdú. Vén csont vagyok én, tudom, mit kell tenni, az én jobbágyaim majdhogy a mai napig eljártak hozzám robotra.

Bethlen Olivér az ajkába harapott, de azért nyugalommal mondta:

– Erre semmi joga nem volt, bátyám. Ezért mondják mirőlunk, hogy a szabadságot csak magunknak akarjuk.

Pali anyja a szolgálólány kíséretében feltűnt az ajtóban. Nagy tálcán tejeskávét hoztak. A meleg, édes tészta laktató illata beáradt velük a szobába.

– Hermina néném – szólt oda egy őszes, kiaszott asszonynak, aki a régi divat szerint rizsporos parókát viselt –, foglaljon helyet az asztalfőn és kezdjenek hozzá. Én is mindjárt itt leszek.

A társaság asztalhoz telepedett. Éppen elég hely volt. Csak egy szék maradt üresen a végén. Hermina néni előbb ránézett Bódi kopottas ruhájára, eldöntötte magában, hogy a fiú kiféle-miféle, s aztán szúrós tekintetet vetett Palira.

– Mi lesz, Pali úrfi? Gyerünk asztalhoz!

Pali behúzta a nyakát, nem akart Bódi nélkül odaülni. Kérdőn nézett az apjára. De Elekes nem szólt. Csak leste a fiát komoly, figyelő szemmel.

– Köszönöm, én itt eszem – dadogta zavartan.

– Úgy?! – csattant föl a néni. De Pali észrevette, hogy édesapja jóváhagyóan rábólintott.

Bethlen Olivér hirtelen kirúgta maga alól a széket.

– Én is velük tartok majd a kisasztalnál. Hadd fogyasszam el a két kis hössel ezt a habos kávét. – Hevességét tréfás hangsúllyal enyhítette.

– Hallj te csudát, Dávid! – kiáltott föl valaki az asztal mellől.

– Nem is hinnétek, úgy szedtem ki őket az őrség kezéből – s elmondta a történeteket.

Elekes aggodalmasan ráncolta a homlokát, töprengve nézett maga elé. Krisztina asszony, aki közben visszatért, és megállt a kisasztal mellett, aprókat sikoltva szorította magához Palit.

– Az én fiamat, jaj, az én fiamat...

Hermina néni az asztalfőn kecsesen fölemelte a kezét.

– Látod, Krisztina húgom, csak őfelsége kegyelme segíthet rajtunk. A bűnbánat, fiam, a bűnbánat.

– De néném, hát azt akarja, hogy idegen ringy-rongy generálisok parancsoljanak Erdélyben meg Magyarországon?! Windischgrätz herceg meg ez a báró Puchner?

– Ha őfelsége úgy akarja!

Pali hallotta a feje fölött anyja heves szívdobogását.

– Úgy gondolja, néném?! Hát az én fiamat csak fogják el, ha kokárdát hord, lessék, őrizték az én uramat, minden szavát, minden lépését? Az új alkotmányt, a nemzet akaratát lábbal tiporják?

– Édesem... – békítette Elekes.

Az asszony arca lángolt.

– Nem addig van az, sem itt, sem máshol! Nem azért van magyar nemzetőrség, nem azért varrtam én zászlót nekik.

– No de, húgom, mitől féltek ti? – sietett a felesége segítségére Samu bácsi. – A császár békét akar!

– Békét? Hiszen látjuk mi azt itt! Innen, éppen innen szervezik ellenünk a háborút. Felbujtják a szászokat, a románokat. Osztják a fegyvert, dől a pénz... uram a kincstárnál...

– De szívem – vetette magát közbe Elekes –, elragadtatja magát!

Kínos, nyugtalan csend lett.

Olivér belenézett az asszony felhevült arcába.

– Nyugodt lehet, Krisztina asszony, nyugodt lehet, ha kegyedék itt most benne is vannak az ellenség fészkeiben... látjuk mi még egymást másformán.

Hermina néni az asztalfőn édeskésen elmosolyodott.

– Ugyan már, fogjunk hozzá, kedveseim. Még megolvad a tejszínhab.

A társaság hozzákezdett az uzsonnához. Pali és Bódi szótlanul hallgatta a beszélgetést. Megint csak arról volt szó, hogy mi lesz, mit hoz a jövő. Mire készül a szebeni generális? Kiindul-e ő is a magyarok ellen, mint Jellasics a Dunántúlon? Nyugtalanul, aggodalmasan latolgatták az elkövetkezőket. Mi lesz itt? Mindenki hadra készül, s a magyarság fegyvertelen.

Aztán Olivért kezdték búcsúztatni, aki reggel indul Kolozsvárra. Magyar nemzetőrként nem maradhat meg Nagyszébenben.

Mihelyt felhajtották a kávé, Pali intett Bódinak.

– Gyere! Megmutatom a nádat.

Csendben kiosontak.

Átmentek az udvaron a hátsó részek felé. Bódi egyszerre megállt.

– Te Pali!

– Mi az?

– Tudod, mit? – Bódi nagy lélegzetet vett. – Zászló is kell a várba!

– Zászló?

– Zászló bizony!

– Csakugyan! Az jó lesz! – ébredt rá Pali. – Nagyon jó! – Aztán előntötte a boldog öröm, hogy ez is eszükbe jutott. – Csinálunk! Kell a csapatnak az is!

A gyertyaöntő műhelyben

Amint Bódi ajtót nyitott, odabent megkondult egy kis harang. A vékony, deres szakállú férfi felnézett a munka mellől.

– Te vagy az, fiacskám?

A harang újból kondult egyet. Bódi betette az ajtót. A méz és a viasz édeskés illata nyomban körülfogta. De ő már megszokta rég. Észre se vette.

Czinege Mózes letette a szerszámot.

– Gyere csak – hívta a fiát. – Ide nézz, mit csinálók! – Az asztalra egy kétujjnyi vastag, jó arasz hosszú és széles keményfa deszkadarab volt lerögzítve. Az öreg újra a kezébe vette a kanalas vésőt, amellyel mintát farigcsált a fába. – Ebből lesz aztán csak híres mézeskalács Szebenben! Ha majd ezzel a formával verem ki a tésztát. – Óvatosan befeszítette a vésőt a fába vágott mélyedésbe, és gyöngéden ráütött húsos tenyere szélével. Bolhányi kis forgács pattant ki a fából.

– De édesapám, nem jó ám egyre-másra új formát csinálni. Nem szokják meg a népek. A „Szépettevő huszár”-nak volt a legnagyobb keletje a múlt vásáron. Azt keresik most is majd.

– Ej, te fiú, hagynád, hogy mindig ugyanazt csináljam. Szégyellhetném is magam miatta. – Az öreg újra a munkába mélyedt, s úgy a szakállába dörmögte: – Mit szólnának a céhbüliek? Aha, lefetyelnék, az a vén Czinege Mózes nem tud már új mintát csinálni!

Bódi odalépett az apja háta mögé. Lábujjhegyre állt.

– Mutassa, édesapám!

Az öreg két tenyerét hirtelen rácsapta a mintára.

– Aha, tudni szeretné az úrfi! – Pajkosan ráhunyorított. – Kapsz egy krajcárt, ha kitalálsz! No, csak találj ki.

Bódi komoly arccal nézett maga elé. Az öreg vidáman ránevetett.

– Próbáld csak meg!

A fiú felvetette a fejét. Körben a deszkaállványon sorban álltak apja munkái. Nagy művész volt az öreg, híresek voltak a Czinege-féle mézesfigurák. Mind az egész Erdély mézeskalácsosai tanultak tőle, ellesték, utánogatták a mintáit. Ezért tudott magyar léteire is gyökeret verni Szebenben, a barátságtalan szász iparosok között.

Bódi felidézte magában a mintákat. Félhangosan dünnyögte:

– Csokolódzó galambpár, nem, az volt már. Csatába vágató huszár? Botjára támaszkodó pásztor?

– Hideg, hideg, fiókám. Az is volt már!

– Puskás regruta?

– Ej, nem találod el! Szabad a gazda?

Bódi nagyon komolyan bólintott.

– Ide süss! – Czinege Mózes még mindig rajta tartotta a tenyerét a mintán. Most lassan kitakarta az egyik felét.

Bódi elnézte, hogy lüktet az ér apja hegy-völgyes keze fején, göbös, öreges ujjain. Szerette nézni az öreg kezét.

– No, hát mi ez?

Bódi ráhajolt a minta le nem takart felére. Valami házfélét hámozott ki belőle, toronnyal. Nem értette, s így lopva felpislantott az asztalra, hiszen ott kell lennie plajbásszal kirajzolva. Apja mindig megcsinálta előre papíron. Azt kutatta most a szemével, abból könnyebb rájönni.

– Csak nem?

– De, de, no mondd már! – sietette az öreg. Örülni akart már az új mintának. Így szoktak évődni, játszadozni egymással azóta, hogy a gyerek egészen az apjára maradt.

– Egy ház, a városháza! A szebeni városháza!

Az öreg felnevetett. Boldogan, elégedetten, hogy Bódi már a fele képből olyan szépen kitalálta.

– Ez aztán újdonság lesz a javából! Meglásd, eltátják a szájukat a szebeniek. A saját városházukat ehetik majd, ha kedvük tartja. Olyan tésztát csinállok neki, olyan édeset, mint a méz, olyan omlósat, mint a tejeskalács.

Bódi elcsodálkozott.

– Aztán hogy jutott eszébe?

– Hogyan? Hát ez a legszebb ház Szebenben. A legrégibb.

– Csakugyan szép? – A fiú egyszerre elámult azon, hogy egy ilyen nagy épület szép lehet. Ez még nem jutott eszébe.

– Bizony szép. Micsoda díszes feljárója van. S milyen karcsú, ormos tornya faragott kőből. Nemhiába büszkék rá a szebeniek. Nagy története van a házuknak.

Bódi leült apja mellé a lócára.

– Úgy ám, fiacskám, ezt a házat réges-régen építették. Valami királybírótól vették aztán meg a szebeniek vagy háromszáz évvel ezelőtt. Azóta áll sértetlenül. Úgy mondják a szász polgárok, hogy aki ezt a házat le akarja rontani, nyomban szörnyethal. Amikor Báthori Gábor fejedelem ezt meghallotta, hát idejött, hogy maga gyújtsa fel. Odaállt égő fáklyával. Hát azon minutumban beleütött ökelmébe a mennykő.

Bódi összevonta a szemöldökét.

– Mese ez, édesapám!

Az öreg Czinege nevetett. Megsimogatta a fiú kurtára nyírt fejét.

– Okos vagy te, fiacskám. Csuda mintákat fogsz te még csinálni!

Bódi csak mosolygott.

– Hű, te gyerek, te gyerek – mélázott félhangon az öreg –, a korodbeli fiúk kacagnak; vagy komolyak, ha olyan kedvük van, te meg mosolyogsz mindig.

A fejük fölött megkondult a kis harang. Erőtéljes, tagbaszakadt fiatalember állt az ajtóban.

– Csak beljebb, beljebb, Rudi fiam! Éppen jókor! – örvendezett Czinege.

– Eljöttem, Mózsi bácsi, hogy kiöntsük a gyertyákat. – Hibátlanul, de halvány idegen ízzel mondta ki a magyar szavakat. Mintha elszokott volna tőlük a nyelve.

– Gyere, én már mindent előkészítettem. Bódi fiam, rakd meg a tüzet a viasz alatt! – Felállt, és Rudit a műhely hátsó részébe vezette.

Czinege Mózes gyertyaöntő és mézeskalácsos műhelye egy öreg bolthajtásos lábas ház udvarára nézett. Nagy, hosszú szoba volt a műhely, a végén elkerítettek egy részt. Itt volt Bódinak és öreg édesapjának a hálóhelye.

Az öreg a polcról levett két cinpoharat. Egy mázas kancsóból bort töltött.

– Marosszéki bor. Egy mintámért küldte az öreg Jancsó. Mert tetszett neki, s ő is megpróbálkozott vele. Azt üzente, nem tanulhat ingyért. No hát, proszít!

Rudi belekóstolt a borba. Csettintett a nyelvével.

– Ez igen... odakünn sem ittam jobbat.

– Hol?

– A bajorok közt. Azok inkább sört isznak.

– Aha, hallottam.

Az öreg magában töprengett egy darabig.

– Aztán mondd csak, mit láttál te... Mégis, te láttad a világot, készül-e valami?

– Már hogy háború lesz-e?

– Nem, nem éppen... hanem hogy változik-e a világ? Merthogy itt a magyarok mégis csináltak valamit.

Rudi megvonta a vállát.

– Ha csináltak, csak maguknak csináltak. Nem jó nagyon bizakodni.

Visszamentek a műhelybe. Középen, tengelyével a gerendára erősítve, úgy vállmagasságban, jókora kerék függött a levegőben. Forgatni lehetett körbe-körbe. A széléről, ahol más keréken az abroncs van, egymástól hüvelyknyi távolságra vagy fél méter hosszú, vastag fonalszálak lógtak lefelé. Ez lesz a gyertyák bele. Az öreg Czinege beledugta az ujját a kerék alatti nagy üstbe, az öntőkalapba. Az áttetsző, folyékonyviasz, ahogy kivette, rámerevedett az ujjára.

– No, kezdhethjük.

Kezébe vett egy csücsörített szájú cinedényt, megmerítette a viaszban, s aztán a kerék pereme mellett egy kicsinykét ráloccsantott az egyik lelógó kanócszál legtetejére. A folyékony viasz gyorsan indult lefelé a szálon, aztán lassult, elakadt. Nem cseppent a földre. Az öreg ráloccsantott a következő szálra. A kerék másik oldalán meg Rudi fogott hozzá. Így dolgoztak. Lassan töltögették a viaszt a kanócokra.

– Szóval nem bízol a magyarokban? – kezdte újból az öreg.

– Hát – vont a vállát Rudi –, a szászok, a románok egyre átkozzák őket. Nálunk a céhben azt mondják, hogy ők maguknak akarnak mindent, nekünk meg semmit, s hogy a császár ugyanazt adná nekünk is, mint nekik, ha ők hagynák. Alkotmányt, önállóságot!

Az öreg Czinege megmerítette újra az öntőkanalat. Csak nagy sokára folytatta:

– No de, Rudi fiam, mégis ők szabadították föl a jobbágyokat, ők követelik, hogy legyen egyenlőség, testvériség, szabadság.

Rudi gúnyosan mosolygott.

– Hallaná csak Mózes bácsi, mit mondanak minálunk! Megkövetelték, meg ám a jobbágytól a robotot azóta is az urak. És mit áskálódtak, kegyetlenkedtek, hogy ne legyen önálló szász meg román nemzet! Reggeltől estig elhallgathatná!

– No hiszen én csak azt mondom, fiam...

– Hát én sem mondok mást. Nem mi csináljuk, nem láthatunk bele.

Szép beosztással, gyakorlott mozdulatokkal töltögették a folyékony viaszt. A kanócokon, ahogy a kereket lassan forgatták, már félig kész gyertyák imbolyogtak.

– Akárhogy is van – kezdte újra az öreg Czinege –, nem jól van ez így. Itt az emberek egyre csak ölni készülnek. Olyik már ki is meri ejteni a száján, hogy vérre szomjaz. Ölné a másikat, mert az román, magyar vagy szász. Mintha azért meg lehetne ölni. A te anyád nekem édes húgom volt, az apád meg szász. Hát most fogjunk egymásra kést? No, igaz-e?

Nagyot csendült a kis harang az ajtó fölött. Mégse jött aztán be senki sem. Holmi botok, gallyak jelentek meg végül, meg egy nagy köteg fűzfavessző, egy egész bokor.

– Nicsak, ni, kísértet! – nevetett az öreg Czinege. A bokor alól egyszerre egy erős kis legényke tűnt elő.

– Adjisten! – köszönt a műhelynek, s csak aztán nézett körül.

Bódi ott termett mellette. Segített a sok vesszőt leszedni róla.

– Húha, Miska! Ez aztán nehéz lehetett. Gyere csak.

Elvonultak a műhely túlsó sarkába.

– Várj, helyet csinállok. – Bódi sebesen arrébb tett egy lócát. Lerakták a földre a frissen vágott, jó szagú botokat.

Pintye Miska körülnézett. Bizalmatlanul pislogott az öreg Czinege bácsi meg Binder Rudi felé.

– Te, nem lesz baj? Nem szólnak majd?... – S feléjük intett a fejével.

– Ne félj! Édesapám meg az unokabátyám. Dolgoznak.

– Micsodát?

– Gyertyát öntenek.

Miskának kerekre nyílt a szeme.

– Nocsak, így kell azt?!

Egy pillanatig szinte áhítatosan bámulta a fehér gyertyakoszorúval imbolygó kereket. Aztán nekiláttak ők is a munkának. Féltre nyomták a fűzfagallyakat, és a vastagabb botok közül kiválasztottak kettőt-kettőt, s fogták, egymással keresztbe jól összefonták őket kecskelábnak. Ez lesz az ágy két lába. Aztán egykettőre felállították a két lábat, és alul is, felül is egy-egy hosszú rúddal összekötötték.

– Csak hagyd minél hosszabbra – szólt oda Miskának Bódi –, hogy ki lehessen nyújtózni benne.

– Ne félj, tudom én.

Éppen próbálgatták, hogy a két láb biztosan áll-e, amikor Miska újra gyanút fogott:

– Te, mit mondasz, ha kérdik, hogy minek?

– Nem kérdik.

– No de mégis.

– Majd azt, hogy neked kell. Eladjuk.

– Meg ne mondd ám!

Bódi elmosolyodott.

– Dehogyan mondom!

– Elekes Palinak se mondd, még ráfogja, hogy ő találta ki. Mindig beszél, jár a szája. Pedig a tetőt is mi csináltuk meg. Ő csak lent ugrált, hogy ezt ide meg azt oda, de mink voltunk fönt. Mink raktuk a nádat. Még seperni is mi sepertünk. Belefogott ugyan ő is, de kivettem a kezéből. Nem tud. Még azt se!

Bódi csak mosolygott.

– Hát persze.

Most elővették a fűzfagallyakat, fonni kezdték az ágy oldalát. A két kecskebakot egybekötő rudak között fonták be hajlékony vesszővel. Kezüik sebesen járt. Miskáé még szinte sebesebben. Kitészett nagyon is, hogy nem az első ágyat fonja ő most.

– Jó ágy lesz meglásd! Kitömjük friss, őszi szénával. A király sem alszik jobban. – Rávillantotta a szemét Bódira. – De aztán el ne áruld! Ne tudjanak róla, csak ha már benn van a várban készen. Akkor, akkor már igen. Akkor bámulhatják, örülhetnek. – Helyére igazított egy vesszőt. – Meglásd, majd mind aludni akar benne. De először mi alszunk ám! Te vagy én. Akarod? Majd feldobunk egy krajcárt, az eldönti!

Bódinak ezen megint csak el kellett mosolyodnia, ahogy ez a Miska beszél.

– Persze, jó lesz, nagyon jó lesz! A krajcár eldönti...

De egészen másképp dőlt el, mint ahogy elgondolták!

Menekültek érkeznek

Az ember már negyedszer verte meg a nagy, vasalt kaput a kopogatóval. Baljában az ostort tartotta, jobbával a kaput döngette. A vas nyirkos volt a ködtől. A keze nedves lett. Hozzáfente a nadrágjához, aztán áttette az ostort a jobbába, s most már a ballal folytatta.

Aztán fölnézett az ablakra, s lélegzetét is visszatartva fülelt, hogy ébred-e már valaki.

Holtsötét volt a ház, lélek se mozdult benne.

Az ember a foga között káromkodott.

A gyalogjáró szélén, a ház előtt szekér állt. A sűrű hajnali köd jobban elnyelte, mint a legsötétebb éjszaka.

Az ember a kapunál alig látta, inkább a lovak halk szöszmötöléséből tudta, hogy ott van.

Odalépett a kocsihoz.

– Nem jönnek sehogyan sem! Tán alszanak a fülükön!

A szekéren megmozdult valaki.

– Csak zörgessen, István!

A zsákok, csomagok tetején, a ködmönök alatt megszólalt egy erőtlen női hang:

– Ébren vannak. Az imént köhögött valaki.

– Az túlnan volt, a másik oldalon.

Az ember visszalépett a kapuhoz. Nekifohászkozott, verte megint a kopogatóval. Ettől aztán fölmelegedett kissé. Már nem didergett annyira.

A ködöt kavarni kezdte a hajnali szél. Az ember szinte csodálkozott, hogy egyáltalán megvirrad egy ilyen éjszakára. Még egy ilyen éjszakára is!

Bentről valami nesz hallatszott. Meztelen talpak futottak le a lépcsőn.

– Ki az? Ki van odakünn? – szólt ki egy ijedt éjszakai hang.

– Tessen kinyitni. Kisenyedről jöttünk, Elekesékhez.

A kapunál a szolgálólány egy pillanatig magában tanakodott.

– Felköltöm az urat, várjanak.

Hallani lehetett, ahogy elinalt. István odalépett a szekérhez.

– Jönnek!

Egy asszony, feje búbjáig nagykendőbe csavarva, rászólt az ülésről:

– Eressze le a saroglyát! Vegyük le Benedekné tekintetes asszonyt. – Bontogatni kezdte az asszonyt a takarókból. – Csak lassan, húgomasszony! Vigyázva! – Benedekné merev testtel csúszott a saroglya felé. István leemelte. Úgy állította talpra.

De nem bírt megállni, fejéhez kapott, feljajdult. Elesik, ha István föl nem fogja.

Odabent a lépcsőt egy papucs kopogta végig. Ketten jöttek.

A kulcs megcsikordult a zárban.

– Ki az?

– Benedekné, Borbála, Enyedről!

– Jesszusom, Borbála! Hogy kerültök ide?! – Az ajtó kitárult, Elekesné lépett ki rajta. Ölelésre tárt karral kereste a sötétben az unokahúgát.

A másik asszony, a nagykendős rászólt:

– Vigyázzon, sebesült! Majd mindent elmondunk odabent!

Megint hallatszott átellenben a köhögés. Most Elekesné meglátta a kapu előtt a kocsit.

– Ki van még itt?

– A kis Anikó a bakon.

– Ő köhög?

István belebökött a ködbe.

– Nem, ott túlnan!

Elekesné hátrahőkölt.

– Úristen, még éjszaka is őrzik a házat!

Az idegen asszony összerázkódott. Szétnézett, mint aki egérutat keres.

– Hajtson be! – intézkedett Elekesné. – Rozál, mutasd meg az istállót! Anikó majd behajt. István, vigye fel a lépcsőn a tekintetes asszonyt!

Odafent az idegen asszony lebontotta fejről a nagykendőt. Élesen mintázott női arc tűnt elő alóla. De mintha idő előtt abbahagyta volna a szobrász, az egész arc kemény volt; a vonalak a száj körül, a szem alatt túl mélyek, az orr túl meredek, az orca merev. Sötét árnyékot vetett rá a fejtetőre tűzött, súlyos, fekete hajfonat. Aki ránézett, nem felejtette el.

– Némethyné vagyok! – nyújtotta kezét az asszony. Aztán Borbálára mutatott. – Tegyük ágyba gyorsan!

Ideje volt már. A fiatalasszony most, hogy révbé ért, egyszerre elvesztette minden erejét. Emelgetni kellett a lábát, a kezét, amíg a ruhából kiszabadították. Elekesné puha szivacsot hozott, és azzal mosta az arcát, tisztogatta a homlokáról a vért. Óvatos kézzel bontotta le a fejről a kötést. A hosszú, vágott sebtől egyszerre megiszonyodott.

– Úristen, mitől van?

– Lándzsaszúrás!

Krisztina asszony holtápadt lett.

– Martalóc lándzsások? Igaz hát?!

Némethyné mozdulatlan arccal nézett rá.

– Igaz. A férjemet múlt este szúrták le.

Krisztina szembefordult vele, és a szívéhez kapott. Némethyné meg csak állt előtte. S hogy a másíknak még mindig meredt volt a tekintete, rászólt:

– Hagyja el! Ennek seborvos kell. Küldje el a férjét a seborvosért.

A beteget ágyba fektették. Magatehetetlen süppedt bele a duzzadó párnába, a tekintete üresen bujdokolt a szeme sarkában, mintha nem látna, nem érezne. Arca egyszerre mégis megélnékült. Valaki az ággal szemközti belépett a szobába.

A két asszony is odatekintett. Egy komor kis legényke állt az ajtóban. Mintha a bátyjéé lenne, lógott rajta a zeke, a pantalló. Fekete kucsmája beszaladt a szemöldökéig. A legényke félszegen körülnézett, jobbát zsebébe gyúrte, aztán rámosolygott a betegre. Apró rizkásafogai voltak, virgoncan csillogott a szeme. „Egy kis csibész, de milyen bájos!” – gondolta magában Elekesné. Aztán föleszmélt.

– Hiszen ez a kis Anikó, fiúruhában! Gyere, édesem! – tárta a karját, s megölelte.

A házban közben mindenki felébredt. Elekes elsietett a seborvosért. Pali anyjának segédkezett. Vízet hozott, Rozállal együtt friss vászonba húzta az ágyneműt.

Nemsokára jött a seborvos, s amíg az a sebesültet kötözte, Elekes félrevonta Némethynét.

– Mi történt?

Az asszony száraz hangon fogott bele. Mint aki már túljutott mindenben, akit már meg nem indíthat a vér.

– Vagy két hete kezdődött a környéken... A román falvakat felbujtották. Fegyverkeztek, fenyegetőztek.

Elekes beletúrt a szakállába.

– Tudjuk. Szomorú dolog ez.

– Mi beköltöztünk Enyedre. Tegnapelőtt egy küldött érkezett a városba innen, Szebenből. Az úton megtámadták. Azt mondta, hogy a magyarok akarták legyilkolni. Erre megrohantak bennünket, s kitört a vérengzés. Czirják József gazdatisztet a szemünk láttára akasztották fel az ablakunkkal szemben.

Pali a torkában érezte a szívét. Hogy lehet az, hogy valakit szántsándékkal megöljenek? Akarattal azon mesterkednek, hogy meghaljon. Végignézik. Irtóztató elgondolni is. Úgy érezte, mintha kifordulna lába alól a föld.

Némethyné meg csak mondta tovább:

– Kocsira raktuk, amit lehetett, kilopóztunk este az erdő felé. De arra is örök álltak. Az uram meg István, ők vezették a lovakat, közékük vágtak az öröknek. Mi fent ültünk a kocsin. De aztán leugrottunk, segítettünk. – Benedekné felé intett. – Akkor szúrta meg a lándzsás. De többet már nem szurkál. Nem

bizony! – Némethyné mozdulatlan arcán mintha átsuhant volna valami torz mosoly.

Elekesné ránézett a fiára.

– Menj, és vess ágyat Anikónak. Aludnia kell. – Pali még maradt volna, hiszen Némethyné még nem fejezte be. Anyja észrevette. Haragosan toppantott. – No, menj! – Nem akarta, hogy a fiú hallja a beszédet.

Pali bevezette unokahúgát egy kis szobába.

– Bújj be az ágyba – mutatott rá a saját ágyára –, az kényelmesebb, mint a kerevet.

– Fordulj el – szólt rá nagy komolyan a kislány. Dideregve vetkőzni kezdett.

– Mindjárt kapsz forró kávét – biztatta hátat fordítva Pali –, az jó lesz, attól majd felmelegszel.

A kislány a cipőjét oldozta.

– Jó. Egy napja semmit sem ettünk.

Pali megborzongott. „Milyen éhes lehet szegény!”

– Akkor hozok kenyeret tüstént.

A kislány belebújt az ágyba.

– Nem sürgős, megvárom a kávét. – Kinyújtózott, behunyta a szemét. – Visszafordulhatsz.

A fiú ránézett. Milyen komor így, zárt szemmel. Szeme alján kékes karikák. Mennyire nagyos.

– Álmos vagy? Megyek, és majd siettetem Rozált.

– Maradj, siet ő úgyis.

Pali erőt vett bátortalanságán.

– Mondd tovább! Aztán hogy volt?

Anikó kinyitotta szemét, felhúzódott a párnán.

– Mondtam, hogy maradj. El akarom mondani az egészet!

Pali odaült az ágy szélére.

– Úgy volt, hogy amikor az erdő szélére értünk, a lándzsások Némethy bácsit leszúrták. Némethy néni felsikoltott, leugrott a szekérről, közéljük. Az egyiket levágta. Erre elfutottak. Szegény bácsit borzasztó volt látni, ahogy a földön feküdt. Anya nem is engedte, hogy jól megnézzem. Mondta, hogy már meg is halt. Akkor föl akarták tenni a szekérré. De lent a házak között iszonyú ordítózás támadt. István siettetett: „Menjünk, mert itt veszünk!” A lovak közé vágott. Aztán már csak mentünk egyre előre az erdőben. Lent a falvakban tüzek égtek, körös-körül a gerinceken fel-felkerekedtek a lármafák. István maga sem tudta, melyik útra térjen. Vissza-visszafogta a lovakat, hallgatózott. Így mentünk. Az esztenánál aztán ránk kiáltott s utunkat állta egy román pásztor. Ősz öregember volt, nagy szakáll, haja szinte világított a sötétben. Rángatta a lovak zablóját, hogy ne erre, ne erre. S hogy István nekibátorodva el akarta zavarni, letérdelt keresztbe az útra, s mutatta, hogy csak a testén át mehetünk tovább. Kézen vezette aztán a lovakat oldalt be a sarjadó erdőbe, egy régi szekérnyomon. Majd megállt. Akkor már mi is hallottuk. Az előbbi úton szemből fegyveres lovasok jöttek. Éppen beléjük futunk... Az öreg hajnalig ott lépkedett a lovak előtt, szólni nemigen szólt, csak néha az állathoz. Reggel a fejével előrebökött le a völgybe.

„Az már a Küküllő.” S elköszönt. Némethy néni pénzzel kínálta. De nem vette el. Fölmutatott az égre: majd az Úristen.

Odabent ezalatt Némethyné is befejezte a történetet. Krisztinának lángolt az arca a felindulástól. Kezét tördelte.

– Tenni kell valamit! Hol vannak a mi nemzetőreink? Hol a székelység?! – Elekes megbiccenve, föl-alá járt a szobában. – És hol a császári katonaság? – tüzelt tovább az asszony.

Elekes nem felelt. Széket húzott maga alá. Mozdulataira oda sem figyelve, tömni kezdte a pipáját. Krisztina megrázta a vállát.

– Nem hallja?! Maga kincstári ember. Menjen fel a generálishoz! Beszéljen vele!

A férfi ránézett. Volt valami a tekintetében, ami az asszonyt nyomban lehűtötte. Ettől a tekintettől még jobban megijedt.

– Nézze, Krisztinka – kezdte Elekes –, háborúban az ellenséget ugyan hiába kérleli!

– De ez nem ellenség.

– Úgy? Gondolja? – Elekes kezébe vette felesége ökölbe szorult kezét, kisimította. – Csillapodjék, szívem. Velünk a bécsi kamarilla hadakozik. Bennünket most az mészárosokat. Bécs hónapokig nem hagyta jóvá a jobbágyfelszabadító törvényeket, s ugyanakkor itt bujtogatók járnak a falvakat, hogy a magyarok miatt nincs jobbágyfelszabadítás. Igaz-e?

Az asszony megadóan hajtotta le a fejét.

– Igaz!

– Mit gondol, szívem, azokat ki küldte, ki pénzelte? Amikor mi nemzetőrséget szerveztünk, ki izgatta itt a népet azzal, hogy román vérrrel akarjuk megdönteni a trónt? Gondolja csak meg! A császár két hét óta nem ismeri el a magyar kormányt, erre itt megkezdődik a legvadabb izgatás, Puchner generális megparancsot kap, hogy vonuljon Nagyvárad felé, ha a magyar kormány menekülne. Érti már, hogy kihez küld maga engem, hogy segítséget meg védelmet kérjek?

Elekes felnézett a feleségére. Az asszony szeméből peregtek a könnyek.

– Ne sírjon, szívem. – A férfi eseten, tehetetlenül megvonta a vállát. – Majd csak lesz másképp is.

A seborvos közben elkészült a munkájával. Összevarrta Benedekné fején a sebet, tépést tett rá, bekötözte tiszta ruhával. Most indulni készült.

– Sok vért vesztett, de azért nem kell aggódni. Két hét múlva semmi baja sem lesz a tekintetes asszonynak. Majd megnézem naponta.

Némethyné elébe állt. Arcát sem mozdítva, hangját sem emelve beszélt hozzá:

– Nem fogja megnézhetni! Készüljön fel arra, seborvos úr, hogy éjt nappallá téve fog dolgozni mostanában.

Az orvos meglepődött.

– Miért gondolja?

– Tudom! – mondta a fekete asszony, és elfordult.

Pali lépett a szobába. Óvatosan tette be az ajtót. Anikó, ahogy megitta a kávéját, rögtön elaludt. Még mesélt volna, de úgy ellepte az álmot, hogy csak egy-egy szóbuborék szállt ki a száján. Aztán az is elakadt. Csak piszécské orrán járt ki-be szép egyenletesen a lehelet.

Pali támoilyogva jött ki tőle. Ránézett Némethynére. Tegnap még élt az ura, ma ott fekszik temetetlenül az erdőszélen. El lehet ezt viselni? Hogy tud tovább élni ezek után? Hogy tud ez a kislány most aludni?

„Nem igaz – rugódozott magában –, semmi sem igaz az egészről. Aki meghal, kiviszik a temetőbe, rákaparják a földet, hogy döng tőle a koporsó. De Némethyné urat otthagyták, ott az erdőszélen. Ki temeti el? Talán még a sírjára sem lelnek rá soha!”

Csak állt magában az ajtófélfának dőlve. Aki így rendezte a világot, az Úristen, akárki, miért rendezte így?! Két ember szereti egymást, eltölt egymással tíz-húsz évet, s akkor egy szúrás, egy perc és vége. Mi marad a szerelemből, az életből? Iszonyú, iszonyú!

Úgy érezte magát, mint akinek elevenen megnyúzták a szívét.

Jobb lenne menekülni. Kifutni messze-messze. Miért nem szólal meg apa, hogy ej, mese az egész. Miért hallgat és sóhajtozik csak, hogy így-úgy a gyűlölet s az örökös visszatörés... És anya, miért nem mosolyog rá, ahogy szokta: „No de, fiam, nem szabad a regényeket szívre venni!”

De Elekes és Krisztina asszony szóval maguk elé meredtek, és szinte kerültek egymás tekintetét is. Nem, nem törődtek most Palival! Pedig ő éppen tőlük várta a vigaszt, a feloldást. Szavakra vágyott, mozogni, beszélni kívánt. Ki a házból, emberek közé. Itt mintha nem ő támaszkodna a falhoz, hanem a fal, a ház maga támaszkodna rá.

– Átmegek Czinege Bódihoz – törte meg a csendet.

– Menj!

Vette a kis ködmönét, mert foga volt már az időnek, és sebesen eliramodott hazulról.

Már a Disznódi utcából észrevette, hogy a Hermann téren összefutott a nép, s bámulta a lovas katonaság vonulását.

Pali a nézők közé furakodott. Az emberek döbbsen álltak ott, sápadt arccal, riadt tekintettel.

A katonák kocsikat kísérték. A kocsikon szalmán ülve meg fekve, szorosan egymás mellett, sebesültek zötykölődtek. A legtöbben zeke, bunda nélkül, ki mentében, ki házikabátban. Úgy, ahogyan a felbujtók elől elmenekültek, ki Örvényszékesről, ki Vesződről, Mihályfalváról vagy Csanádról. A szalma rozsdás volt az alvadt vértől.

Pali ismerős füttyjelet hallott. Fölkapta a fejét, szétnézett. Nem messze tőle Bódi állt. Ő füttyült.

Odatörtetett hozzá.

– Reggel óta hozzák őket – kezdte Bódi.

Valaki mellettük megszólalt:

– Már tele van a kórház. Le se veszik őket a szekérről, enni sem adnak nekik.

Pali meglökte Bódi könyökét.

– Gyere, nálunk is vannak menekültek.

Visszamentek a Korniss-házba.

Elekes kint volt az udvaron. Éppen egy nagy kondért akart fölállítani az udvar közepén. Bódi egy pillantással fölmérte, hogy nem valami gyakorlott munkás, de azért amit akar, megcsinálja.

– Fiam, menj, segíts anyádnak! – szolt Palihoz. – Ebédet főzünk a menekülteknek. Kivisszük a kórházba.

– Bizony az jó lesz nagyon – szaladt ki Bódiból az elismerés.

Elekes a kondér előtt guggoltában felnézett rá.

– Hát ha jó, akkor segíts te is, hadd legyen készen előbb. Van itt mit tenni elég: fát vágni, krumplit hámozni, bevásárolni.

A két fiú összenézett.

– Lesz itt segítség mindjárt! – Elszaladtak.

Elekes néhány perc múlva csak azt vette észre, hogy egy gyereksereg közepén áll. Valaki kivette a kezéből a kondért, és jobban, szilárdabban újra felállította. Ketten fát vágtak tüzelőnek. Karcsi Sanyikával és Rozállal nagy füles kosarakban hozta a húst a mészárosból. Pali krumplit hordott föl a pincéből. Rác Laci tüzet rakott. Még Sándor Pista is ott sertepertélt közöttük.

Elekesné, ahogy a zsírt belemérte a kondérba, odafordult a férjéhez.

– Nézze, a fia barátai! Mit szól hozzá?! – És elmosolyodott, első ízben ezen a reggelen.

Közben Anikó is felébredt. Nadrágban, kis zekében lejött az udvarra. A fiúk fél szemmel rá-rásandítottak. Nem sokáig maradt tétlenül. Hozott egy kést, leült Rozál mellé krumplit hámozni. A krumplihegyhez így is kevesen voltak. A fiúk közül odatelepedtek vagy hárman is melléjük.

De a krumplihámozó kés nem állt olyan jól a kezükben, mint a balta vagy a favágó fűrész. Anikó tanítgatta őket:

– Azt még jobban ki kell vágni, az még ott fekete. Jaj, nem szabad ám olyan vastagon hámozni!

Bódi egyszer csak, amikor a többiek nem hallották, odahajolt Palihoz.

– Vele mi lesz? – mutatott Anikóra.

– Mi lenne? Itt marad nálunk. Unokahúgom!

– No, de... úgy értem, elhozzuk-e a várba?

– Hát majd megbeszéljük odabent.

– Mert – fordult szembe vele Bódi –, mert úgy gondolom, ő megcsinálhatná a zászlót. Biztosan ért hozzá! Pali szeme felragyogott. Hogy ez neki még nem jutott az eszébe! Persze, Anikó megcsinálhatná! Kihímezhetné szépen, ahogyan kell!

Menteni a menthetőt

Némethyné ott maradt Paliéknál. Ápolta Borbálát, segédkezett az asszonyi munkában. Jobbára azonban félrehúzódott, s naphosszat szavát sem lehetett hallani. Két fekete varkocsát még az első nap levágta. Krisztina elszörnyülködött rajta.

– Minek az már nekem! Csak baj van vele – felelte. Arca az előretolakodó rövid fekete haj keretében még sötétebb lett. Egyszerre kitetszett: Némethyné öregasszony.

Ebéd után, hogy elcsendesedett kicsit a ház, rendszerint széket húzott a nagy ebédlőben az ablakhoz, és ott ült ölbe tett kézzel, mozdulatlanul estébedig. Az utcát nézte, a szemközti fogadót: a Római Császár bejáratát, az emberek ki-be vándorlását. Palinak gyakran eszébe jutott, hogy vajon látja-e igazán. Valamelyik délután leesett a hó, odalent belepte az utcát. A kapuval szemben a gárdisták felhajtották prémgallérjukat, fújták a körmüket. Némethyné csak nézte. Vajon az ő szemében mire esett a hó? Kinek a fagyott testére?

Egy nap aztán összekötötte kis motyóját egy hárász kendőbe. Odaállt Krisztina elé.

– Köszönöm, húgom, hogy jók voltatok hozzám. Az uradnak is köszönöm. Elmegyek!

Krisztina asszony jóformán magához se tért, tartóztatni se tudta. Némethyné megölelte őt, és már el is tűnt. Hová? Merre? Senkinek se mondta...

Alig ment el, katonák verték meg a kaput. Tisztek voltak. Hangosan, tele szájjal, nevetve jöttek fel a lépcsőn. Meg sem várták a háziakat, ők maguk benyitottak. Körülnéztek a szobákban.

– Ez igen, ez jó lesz!

Elekesné a nagy ebédlőben futott össze velük.

– Mi dolog ez, kérem – kezdte, alig tudva türtőztetni magát –, mit akarnak a tiszt urak?!

– Szállást! – vetette oda egy nyegle hang.

A másik, egy pofaszakállas tiszt leintette:

– Majd én! – Elekesnéhez fordult. – Most mi kérdezzünk, kérem. Tessék felelni!

– Mire feleljek?

Elekes éppen ekkor lépett be a szobába.

– Mit kívánnak az urak?

A pofaszakállas dühös, elutasító mozdulatot tett.

– Ne tessék annyit kérdezni! Őfelsége híveitől több megértést kívánunk, több támogatást! – Megnyomta a szót: – És áldozatkészséget! A szállásrekviráló bizottmány ezennel szemrevételezi a lakásukat.

Anélkül, hogy feleletet várna, megindult az ajtó felé. Végignézték a szobákat, benyitottak mindenhová. A konyhába, a kamrába, a konyha mögötti nagy szobába. Végül visszamentek az ebédlőbe. Elekes és felesége szó nélkül kísérte őket. Anikó és Pali a nyitva hagyott ajtóból lestek be.

Az ebédlőben a pofaszakállas kényelmesen letelepedett a kis selyemdíványra.

– Hagyják el a helyiséget, tanácskozni kívánunk! – Elbocsátólag intett Elekeséknek. – Az ajtót is csukják be.

Krisztina asszony arca újra csak lángolni kezdett.

– No de kérem!

A kölniszagú tisztecske belevágott:

– Hallották?! Több megértést kívánunk! – Kényelmesen elnyújtózkodott, aztán fejét oldalt fordítva éles, kurta hangon felkiáltott: – Várjanak odakünn!

Elekes hirtelen elkapta a felesége két karját. Teljes erővel szorította, hogy ne tudjon megmozdulni. Úgy suttogott a fülébe:

– Ne szóljon, szívem! Ne csináljon botrányt. Érti? Egy szót se! Ezek arra várnak, éppen arra!

Úgy vonszolta ki a feleségét. A másik szobában leültette. Krisztina asszony egész testében reszketett. Elekes magához szorította a fejét, simogatta az arcát, úgy suttogott hozzá:

– Nyugodjék meg, szívem, mit tegyünk? Ezt el kell viselni. Most nincs másképp! Ők az urak! Tehetnek, amit akarnak. Összeszorítani a fogat, csak azt kell most. Majd lesz még másképp is. Bizonyosan!

Pali döbbsen nézte őket. Apa is tehetetlen hát. Megalázzák, túri. Túrnie kell! Elfacsarodott a szíve.

Az ebédlőben valaki összeütötte a tenyerét. Már másodízben. Aztán egy csizma belerúgott az ajtóba.

– Meddig várjunk! – A kölniszagú kirántotta az ajtószárnyat.

Mindnyájan bementek, megálltak a pofaszakállal szemben, aki ott terpeszkedett az előbbi helyén. Senki sem szólott. Elekes előregörnyedt, magamegadón lógatta két kezét, mint aki úgysem tud velük mit kezdeni. A fiatal tiszt visszaült a helyére, szemközt velük. Szemérmetlen kíváncsisággal bámult az arcukba. Így váraoztak egy darabig.

A pofaszakállas végül megzörgette a papírjait. Megköszörülte a torkát.

– A szállásrekviráló bizottmány úgy határozott, hogy Elekes, hm... – belenézett a papírba – Mihály és háza népe részére a konyha mögötti szobát jelöli ki szállásul. Megértették?

– Meg, kérem!

– Csöndet kérek! – mordult fel a pofaszakállas. – Hm, hm, vagyis a többi szobát a katonaság részére lefoglaljuk. Minden a helyén marad. Majd mi megmondjuk, hogy mit vihetnek el.

Elekesné előrelépett.

– Az ágyakra szükségünk van! A szekrényekre!

– Ami elengedhetetlenül kell, azt kihordhatják. De... hm... nehogy azt higgyék, hogy most már kifoszthatják a lakást.

A fiatal tiszt felállt. Odalépett Krisztina elé.

– Tessék érteni a szóból. Itt például minden a helyén marad.

Elekesné, mintha idegenben lenne, úgy pillantott körül.

A tiszt édeskés mosollyal vezette az asszony tekintetét.

– Igen, a brokátterítő, a schlaggenwaldi porcelán – odalépett a falhoz, és onnan nézett vissza – és természetesen a zenélőóra is! – Megkocogtatta az óra üvegét. – Én például rajongok a zenélőórákért.

Az asszony orcája hirtelen kigyulladt.

– Ha ön úgy szereti, máris kevésbé kedves nekem. – Zihálva lökte az arcába: – Le tudok róla mondani!

A tiszt felnevetett.

– Ó... lá-lá! Meglátjuk még, hogy mi mindenről tud majd lemondani a kedvünkért. A mi kedvünkért!

Megindultak az ajtó felé. A pofaszakállas onnan szólt vissza, hogy egy óra múlva már jönnek is a szállásra a katonák.

Nagy csönd lett, hogy egyedül maradtak. A szégyen és a megaláztatás miatt Pali alig mert a szülei nézni. Szemlesütve várta, hogy valami szörnyű történik. De apja csak állt magába roskadva, s egy darabig az édesanyja is hallgatott. Aztán összeszedte magát, halottsápadt arccal intézkedni kezdett. Elküldte Anikót, hogy hívja be az édesanyját meg Rozált. Mihelyt jöttek, sebesen felosztották a teendőket. Sietni kellett, egy óra alatt szinte lehetetlen volt átrendezni a nagy lakást, egy szobába belezsúfolni a legszükségesebbet.

De a három asszony mégis percek alatt kitervelte. Aztán belefogtak, rajta, gyerünk! Ne szoruljanak a

tisztek elnézésére.

Pali apjával együtt a szekrényeket és az ágyakat hordta. Rozál, Anikó és édesanyja kiürítette a sok fiókot, polcot, az almáriumokat, hordozta be kézzel a holmit a konyha mögötti nagy szobába. Krisztina asszony onnan irányította az egész költözködést. Javában dolgoztak még, amikor megérkeztek a beszállásolt katonák. Előbb két tiszt jött, aztán vagy húsz közlegény.

Pali Anikóval még utoljára körülfutott a lakásban, hogy mit lehetne megmenteni előlük. Hoztak is magukkal szőnyeget, csipkefüggönyt, apró dísz tárgyakat, amelyeknek oly könnyen lába kél ilyenkor. Elekesné szobájából elhozták a vázában virító Borbála-ágakat is. Ne nyíljék a mandulafa ilyeneknek!

Elekesné a garmadával beráncigált ágyak, szekrények, polcok között kétségbeesve nézett körül: mi minden zsúfolódott össze ebben az egyetlen szobában! S ha meglátják, mennyi mindent széthordanak, elkérnek, lefoglalnak még ebből is a katonák. Legalább el tudná rejteni a holmi egy részét!

– Hová tegyük? Hová tegyük? – Egyre csak azon járatta az esztét.

Pali gondolt egy nagyot.

– Édesanyám! – mondta. – Én el tudnék rejteni sok mindent.

– Hová, te? Itt a házban rátalálnak. Akárhová tesszük, olyan, mintha máris nekik adnám; kinyitják a zárat, leütik a lakatot.

– Nem, nem itt a házban. Nem is az istállóban.

Pali apja, ahogy szokta, megsimította a szakállát.

– Hát csak sebesen, ki vele, hová!

– Azt nem mondhatom meg, de biztos, jó hely.

Elekes szigorúan összevonta a szemöldökét.

– Beszélj érthetően!

Krisztina asszony észrevette a gyerekek arcjátékát.

– Anikó tudja?

Anikó erre felkacagott. Pajkosan, csengőn.

– Ne tessék haragudni. Krisztina néni, nem mondhatjuk meg. De nagyon jó rejtekhely.

A kacagásra Elekes is elnyomott valami mosolyfélét.

– No de mégis, tudnunk kell!

Pali egyszerre nagyon határozott lett.

– Apa, csak annyit mondhatok, hogy elhagyott borospince. Köt a fogadalmam, ne is tessék többet kérdezni.

Elekes megint csak a szakállát babrálta.

– No, szívem – fordult aztán a feleségéhez –, megbízik-e a fiában?

Elekesné ránézett Palira. A fiú állta a tekintetét.

– Én meg!

– Hát akkor adja csak oda, amit akar!

Pali apja elé lépett.

– Meglátja, édesapám!...

Elekes megveregette a fia fejét.

– Csak vigyázz! Vigyázz, fiam!

– Krisztina néni – bújt oda Anikó Elekesnéhez –, ne féljen! De tessék ám gyertyát is adni, arra is szükség lesz.

Alig ereszkedett alá az esthomály, Pali és Anikó útnak indult a hátsó udvaron át egy-egy batyuval. Nem telt bele egy fertályóra sem, már vissza is tértek. Újabb batyuért. De nem indultak rögtön. Anikó előbb fiúruhába öltözött, abba, amelyikben érkezett. Ők tudták, hogy miért. Könnyebb úgy kerítést mászni.

A harmadik forduló után elhatározták, hogy elrendezik a várban a magukkal hozott holmit. Anikó meggyújtotta a gyertyát. A batyukat bevitték hátra, a pince mélyébe, s száraz helyet kerestek számukra a hordók otthagyt állványain, az ászokfákon. A gyertyát is behozták az előtérből. Így dolgoztak.

Ám a gyertya egyszerre nagyot lobbant. Majd a kinti ajtó megcsikordult, lépések közeledtek feléjük. Valaki ott matatott, kint az előtérben. Hatalmasan megijedtek, akár a gonosztevők. A szívük a torkukban vert. Ki lehet az ilyenkor? Anikó Pali keze után nyúlt, és minden erejéből megszorította.

Pali hirtelen ráébredt arra, hogy a fényt odakint, az ajtóhasadékban okvetlenül észreveszik. Visszavonulni már nem lehet. Várni még rosszabb.

Felrántotta az ajtót, és az ajtószárnyal fedezve magát, kikiáltott: – Ki az? Ne mozduljon!

A gyertya a légáramlattól azon nyomban elaludt. Sötétben maradtak. A kintről beszűrődő fényben ámulva látták, hogy egy vékony törzsű óriás áll velük szemben. Feje a szarufát verdeste. Aztán az óriás egyszerre kicsi lett, mint egy felnőtt ember.

Iszonyatos volt az átalakulás. Anikó majd elsikította magát.

Végre a halálos csendben a vastag óriás vékony, kicsit reszkető hangon megszólalt:

– Te vagy az, Pali?

Pali elnevette magát. Hátba ütötte Anikót.

– Te ez Bódi, bizistók!

– Persze hogy én vagyok.

Anikó gyöngyözve kacagni kezdett.

– Jól megijesztettük egymást! – Meggyújtotta a gyertyát. Bódi egy-egy párnát tartott a kezében. Az volt a feje az előbb az óriásnak. Letette őket az ágyra. – Elhoztam, nehogy az öregtől elvegyék a katonák. Majd aztán visszaviszem. – A gyertya megvilágította a cihák vastag, vörös csíkjait.

Leültek mind a hárman az ágyra. Jó megpihenni ekkora ijedség után.

Odakint megint szöszmötölt valaki. Az ablakra rányomódott egy orr. Majd az ajtót nyitották. Nem féltek már úgy, mint az imént, de azért mindenre készen felálltak. Hiszen ilyenkor még sohasem jártak a várban. Nem, nem az ő idejük az éjszaka. De hát akkor ki jár itt? A pinceajtón végül Sanyika furakodott be, s utána Karcsi. Szögletes, nagy tárgyat hurcolt magával, alig tudta bevonszolni. Egyszerre valami nagyot kiáltott benne. Csak úgy visszhangzott tőle a pincebolt.

– Hiszen ez a Karcsi mátyásmadara!

A madár a fényben tovább rikoltozott. Karcsi pissegett rá. Nem lehetett ellenállni; annyi izgalom után gáttalanul tört ki belőlük a kacagás.

Dobálták magukat az ágyon, még a könnyük is kicsordult.

Karcsi letette a kalitkát.

– Tudjátok, bezállásolás.

A többiek integettek.

– Tudjuk, tudjuk!

– Csak bejött a tiszt, és odament az ágyunkhoz. Azt mondja az édesanyámnak: „Ez az ágy az enyém!” Édesanyám meg odaszólt neki: „Hogy kié? Magáé az istennyilát! Az a két gyermekem ágya!” Hát csak pofon verte a tiszt, hogy elesett szegény.

Anikó arcához kapott.

– Nem, nem igaz!

– De igen, pofon verte!

Pali egyszerre csak két nagy könnycseppet látott legördülni Anikó szeméből, aztán a kislány hangosan felsírt:

– Jaj, istenem, jaj, szegény!

Csak úgy bugyborékkolt belőle a zokogás, addig-addig, hogy a fiúk is törülgették a könnyeiket. Most meg már mindnyájan sírtak. Végre Anikó felállt.

– Már nem sírok – szipogta. És rájuk mosolygott. De azért remegett a szája széle.

Egyszerre észbe kaptak: későre jár, odahaza várják őket. Elrakták a megmentett holmit. A kalickát is felakasztották egy szegre. Bódi odaállt a kalicka elé.

– Hozok neki társat, hogy ne unatkozzék.

– Neked is van mátyásmadarad? – pillantott rá Anikó melegen. Milyen fátyolos a szeme a könnyektől! S milyen derűlős-elborulós, mintha ott az egész kis lénye meztelen volna.

– Dehogy – mondta Bódi –, elhozom Samut, a sünömet. Még rálépnek odahaza a katonák.

– No, ezek majd jól megértik egymást – kaccant fel Anikó. Milyen könnyű helyen áll ennél a lánynál a kacagás, a sírás!

Elfűjták a gyertyát, s kilopakodtak a sötétbe. Mint egy fekete fal, állt eléjük a novemberi éjszaka. Borzongva várakoztak, míg Bódi tapogatózva visszaigazgatta az ajtó elé a törmelék téglákat. Az arcukba hideg köd szitált, nehéz, ázott avarszaggal volt tele a levegő. Félelmes, nagy csend lapult körülöttük. Magukban álltak, úgy érezték: magukban, kinn a bástyán, az éjszaka ostromgyűrűjében. S furcsa volt tudni: igazi ellenség előtt.

Lassan, óvatosan indultak neki a meredező, szálkás sötétnek. Egy fertályóra is beletelt, amíg elértek a Korniss-ház elé. Ott aztán elbúcsúztak egymástól.

A nyitott ajtón át – most már, míg a katonák itt vannak, mindig nyitva lesz – Pali és Anikó észrevétlen inaltak fölfelé. Hangos volt a lakás az idegen szótól. Az ebédlőnél, a tisztak ajtaja előtt megálltak. Füleltek. A bentiek ugató katonabeszédét jól meg lehetett érteni.

– Várj – suttogta Pali –, állj a fordulóhoz. Szólj, ha jön valaki. – Egy darabig hallgatta őket.

Aztán bementek a hátsó nagy szobába. Az asszonyok éppen a konyhában sürgölődtek, csak Elekes volt ott.

– Apa – szólította meg Pali –, ez most már mindig így lesz?

– Dehogy lesz! Majd meglátod, fiacskám, csak ki kell várni. Majd ha győznek a magyar seregek!

– De apa, odabent azt mondják, hogy azok sohasem győznek.

– Odabent, kik?

– Hát a tisztak. Most hallottam. A „mágyáren hundékat”^{*} majd fölaggatják. Így mondták. Meg hogy Kolozsvárt elfoglalta a császári sereg. Vonulnak Pest ellen.

Elekes elsápadt.

– Ezt mondták? Kolozsvárt? – Föl-alá kezdett járni a szobában, jól ismert bicegő lépéseivel. – Bizonyos?

– Bizonyos.

Egyszerre megállt Pali előtt.

– Ne mondd anyádnak! Érted?!

S aztán egész este csak járt föl-alá, egyik saroktól a másikig.

A vár lakója

Pali apja hiába bizakodott, nem változott körülöttük a világ. Hiába fordult az évszak, esett le a hó, érkezett el a karácsony. A katonák csak ott maradtak, vagy ha el is mentek, érkezett kétannyi a helyükbe. A magyar seregek pedig sehol sem győztek, csak hátráltak, menekültek. Windischgrätz már Pest-Buda

alatt állt.

A gyerekekre is rossz világ szakadt. Gond, szomorúság vette körül őket, aggódó, fáradt arcok. Még hógolyózni sem volt kedvük igazán, pedig az első hó idején az kijár, nem lehet elmulasztani. A pince is nyirkos lett, használhatatlan. Mit csináljanak benne? Megveszi ott őket az isten hidege. Igaz, hogy Rác Laci átcipelt egy vaskályhát is (ne használják, ne vigyék magukkal az idegen katonák), de hát nem volt a pincében kémény. Pintye Miska, amikor utoljára bent járt, hosszasan vizsgálta ugyan a csöveket, de nem csinált velük semmit sem.

Csak vagy egy hét múlva fogott munkához. Akkor már egy nyaláb fát is hozott a hátán.

– No, itt mindjárt meleg lesz – mondta, és kiemelte a kis ablak egyik kockáját. Egy falemezt tett a helyére, de már azon ki is volt faragva a lyuk a csőnek. Pillanatok alatt felállította a kályhát. Begyújtott. A többiek kezüket dörzsölgetve ugráltak körülötte.

Ettől kezdve minden este nyoma veszett a csapatnak. Tanakodhattak otthon a szülők, hogy hová tűntek a gyerekek ebben a hidegben. Senki sem tudta. De ők nem fáztak. A kályhában pattogott a tűz, az ablakot eltakarták, gyertyát gyújtottak. Nem volt náluk senki boldogabb egész Nagyszebenben.

A pince előtt, kint a „kapubástyán” ott silbakolt az őr. Kivéve persze, ha bedugta az orrát melegedni, vagy szemérmesen meghúzódva letelepedett az ajtó melletti lócára. Hallani onnan is, ha valaki közeleg.

– Őrség! – kiáltott rá időről időre Rác Laci. – Hol a pokolban van megint az őrség?

Az őrség, a kis Mihályka rendszerint összerándult, és kétségbeesetten pillantgatott a nagyobbak felé. A fiúk meg pisszegtek.

– Mit kiabálsz? A fene ezt a strázsamestert! Tegyük le.

Rác Laci meg verni kezdte a mellét.

– Az őrség dolgáért a strázsamester felel! Senki másnak nincs beleszólása! – De már a hangját leengedte ő is.

– Mit, tán a strázsamesternek nem parancsol a kapitány?!

– Csak a király! – hetvenkedett Laci. – A király!

Mi tőrés-tagadás, Rác Laci túlságosan is nagyra volt a strázsamesterséggel. Annak idején foggalkörömmel harcolta ki, még azzal is fenyegetőzött, hogy elviszi a kályhát, ha nem szánja neki a csapat, s most meg fel-felfortyanva védte a tiszt hatalmát. Igaz, nem akarta ő komolyan elvinni a kályhát, de hát az ember legyen határozott, ha csak a szavakon múlik. Így aztán mégis ő lett a strázsamester Sándor Pistával szemben. Még csak az kellett volna, hogy éppen Pista ugorja meg őt! Sándor Pista ugyan fogadkozott, hogy nem jár többet a csapattal, az a vékony bőrű, csuda fehér pofája egészen zöld volt a méregtől, de a fiúk mégsem engedték, s megbízták Rác Lacit. Igaz, hogy Bódi és Miska és valójában Pali is szíve szerint Karcsinak szánta a tisztet, mert Karcsiban sokkal több szelídség lakott, meg méltányosság, töméntelen veszekedést meg lehetett volna takarítani, de végül is Karcsi nem harcolt eléggé saját magáért, s így kénytelen Rác Lacit választották.

„Laci is megteszi” – gondolták, s csupán a kis Mihályka sóhajtozott Karcsi után: nem lenne ő, mindig ő az őrség!

De Pista haragjában mégis elmaradt tőlük.

Pali várt három napot, s akkor becsöngetett a Sándor-palotába. Kicsit hevesebben vert ugyan a szíve, míg ott álldogált a rézveretes, zöld rozsdás, súlyos kapu előtt. Odafent az emeleten meglebbent az egyik függöny, s aztán nagy csoszogva ajtót nyitott Gerzson bácsi, az öreg inas.

– Tessék megmondani a fiatalúrnak – állt elébe Pali –, a kapitány azt üzeni: vagy eljön ma, vagy soha! De így, szó szerint.

Az öreg bólogatott.

– Azt üzeni a fiatalúr – ismételte –, vagy ma, vagy soha!

– Nem én mondom, a kapitány mondja.

Gerzson bácsi féloldalt hajtotta a fejét, és rázogatta nagy készségesen.

– Hiszen jól van, no! De kiszólítanám tán magát a fiatalurat.

Pali hátrahőkölt.

– Nem kell, Gerzson bácsi, köszönöm! – Nem akart a Sándor-palota kapujában találkozni Pistával. Ez valamiként más volt. Nem olyan, mint hátul a Patak utcán vagy várban.

Furcsa, puha, vizenyős kék szeme volt az öreg Gerzsonnak. Elkalandozó szem. Mintha magamegadó szelíden, de mindig az emberek mögé pillantana.

– Hát akkor, fiatalúr – húzta befelé a kaput –, megyek is, beszélek az úrfival.

– Ahogy mondtam, úgy mondja ám!

Már csak egy kis szeletke volt nyitva, s abban az öreg inas feje.

– Igenis, kapitány úr! – S tisztelgett búcsúzásul.

Pali csak akkor kapott észbe, s vörös lett.

– Húha! Ezt nem kellett volna.

De azért Gerzson bácsi mégiscsak ügyesen beszélhetett, mert estére ott volt közöttük Pista. Nem szólt semmit sem, úgy járt-kelt a várban, mintha semmi sem történt volna, de azért nagyon fúrta az oldalát a dolog, azt érezni lehetett. Egyszerre előhalászott a zsebéből egy összehajtogatott újságot, s a gyertyafénybe fordítva olvasni kezdte, mintha egyedül volna. Még bólogatott is hozzá, s motyogott, mint a nagyon öreg emberek, hogy: igaz, igaz!

Persze hogy odanyomakodtak mellé mind a fiúk.

– Mutasd már! Mi az?

Csak ez kellett Pistának.

– Nézzétek csak, mi áll itt! Azt mondja a költő, mégpedig nem akármilyen versifikátor, hanem Petőfi Sándor maga, azt mondja, hogy: „tiszteljétek a közkatonákat, nagyobbak ők, mint a hadvezérek”.

Pista diadalmasan lengette felemelt mutatóujját, s aztán egyenesen Palira mutatott vele.

– No látod?! S ez neked is szól! – fordult most már az ujj Rác Lacira.

Lacit ugyan csöppet sem zavarta, hogy mit mond a költő, milyen badarságokat ír a hadvezérek ellen, s tőle hívhatják akár Pityi Palkónak is, ő úgysem látta soha. Nem is nagyon értette meg, hogy mire akar ez a Pista kilyukadni. Csak arra figyelt fel, hogy Pali szeme összevillan Bódiéval, s hogy mind a ketten kacagni kezdtek. Mert hát volt ebben kacagnivaló, hogy éppen Sándor Pista olvassa rájuk Petőfi Sándort, akinek a verseit Bódi nagy titokban szokta másolni Pali naplójából. Így hát Rác Laci is felkacagott. Magabiztosan, fölényesen. (Semmi baj, ha Pali és Bódi kineveti Pistát.)

– A közlegény az közlegény! – mondta a szigorú strázsamester. – Mit hadrikálsz itt összevissza! – S kidüllesztette a mellét.

De Mihályka az ajtó melletti padkáról váratlanul föllázadt.

– Igenis, igaza van! – kiáltott rájuk. – Mit nevettek? A közlegény is ember, igenis, az is ember!

Odalépett Sándor Pista mellé, s hogy Pali és Bódi egyre kacagták, majd el nem pityeredett.

De Anikó, aki a gyertya alatt száját csücsörítő buzgalommal hímezte a zászlót, hirtelen megszánta.

– Szép dolog, mondhatom, hogy kinevetitek, de nem ti álltok minden este őrséget, hanem ő. – A szösze haja tövéig elpirult, s rettentő haragos lett. – És mire jó az őrség? Semmire! Mert ha netán valaki mégis erre jár, jobb, ha nem látja meg az őrt, s nem kezd gyanakodni. De ti vagytok a nagyokosok!

– Hallj oda! – kiáltott fel Bódi, mert Anikó csudamód fején találta a szöveget. S felhevült, harapós kis arcával talán még jobban is tetszett Bódinak, mint komolykodva. Ámbár ha mosolyog vagy kacag, az is nagyon kedves.

Hanem hát ez lett aztán Rác Laci strázsamesterségének a veszte, és persze Mihályka boldogságának a kezdete, mert az őrség megszűnt. A közember, még hozzá a legszomorúbb sorsú közember is odaülhetett a kályha előtti körbe, és nem kellett nyugtalanzkodnia, hogy mikor lódítják ki az erősek, a nagyok, ki a hidegbe.

Aztán eljött az újév. Anikó elkészült a zászlóval, megvarrta, kihímezte szépen. A fiúk felavatták ünnepélyesen. Ott díszelgett a piros-fehér-zöld selyemzászló a hátsó pincebejárat fölött a falon. Bódi szegezte ki.

Vízkereszt napján egy fejkendős, rongyos ruhájú falusi asszony jött fel Elekesnéhez. Csak tévelygett a katonák közt, míg a konyhában meglelte a háziakat.

– Mi jót hozott, néne? – szólította meg Elekesné.

– Instálom, kell-e friss tojás a tekintetes asszonynak? – S kezdte kitakarni a kis kosárkát, amit a karján tartott.

Elekesné megörült. Hogy ne kellene tojás. De még mennyire kell az ilyenkor!

– Aztán mit kér érte?

– Elhagynak már a rongyaim, könyörgöm. Valami kis holmicskát odabentről... – s ezzel már indult is befelé a nagy szobába. Pali csodálkozott, hogy miért megy be a néne hívatlanul. Eltöprengett ezen egy darabig, s aztán fogta magát, utánament az édesanyjának. Azok odabent éppen ölelkeztek.

Az asszony a kendőt már leoldotta a fejről, s hátulról ugyancsak ismerősnek tetszett.

Anikó Pali mellé furakodott.

– Hiszen ez Némethy néni! – kiáltotta. Odaszaladt hozzá.

– Pszt! – tette az ujját a fekete asszony a szája elé. – Meg ne tudja, lelkem Anikó, senki se! Mondtam, húgom, hogy húzd be a reteszt.

Elekesné riadtan csukta be az ajtót.

– Tőlük ugyan ne tartson, néném. Anikó, Pali, egy szót se arról, hogy a néni itt van!

Némethyné belekémlelt a gyerekek szemébe nyugtalan, szigorú arccal. Anikó meg is riadt tőle: vajon mi történhetett a nénivel?

Krisztina asszony elküldte Palit az uráért. Tüstént jöjjön haza a hivatalból. Amint Elekes megérkezett, Némethyné félrehúzódott vele a szoba sarkába. Mit tanácskoztak, Pali nem hallhatta. Legföljebb Anikó, aki időközben lefeküdt, és nem messze tőlük szunyókált a földre terített derékaljakon. Úgy belegöngyölődött a pokrócokba, mintha ott sem lenne.

Pali csak azt látta, hogy apjának a szeme beszéd közben kifényesedett. Arca felindult, szinte megfiatalodott percek alatt. Aztán látta, hogy elgondolkozik, papírt kér, plajbászt, és számol valamit. A fekete asszony meg várja türelemmel. Vajon mit számolgatnak ott közösen? El nem tudta képzelni. Amikor a néni még náluk lakott, alig beszéltek egymással.

Hogy befejezték, Elekes odaintette magához a fiát. Megsimogatta a fejét.

– No, fiacskám, azért nem vagyunk mi magyarok még elveszve! Nem bizony. Bem tábornok a magyar sereggel veri kifelé Erdélyből az ellenséget. Majd meglátod! Nem maradunk mi sem a német markában! – Az öröm egészen kivetkőztette a szokott nyugalmából. – Bár én is harcolhatnék! De mit ér, aki rokkant? – Előrehúzta sérült jobb lábát, úgy nézte, mintha most látná először. Bizony a zalatnai bányarobbanás óta, mikor a mentésnél ő ment legelő, és az omló, rosszul dúcolt tető reázuhan, nem sokra volt képes az a láb. Elekes nézte és elszomorodott.

– No, csak menj, fiacskám, szólj anyádnak, hogy Némethy néni mosdani szeretne, meg aztán aludni akar. Majd menjetek ki ti is, és maradjatok csendben. Hadd pihenjen. Nagy út van a háta mögött, és még nagyobb van előtte.

Pali kiment a konyhába. Nemsokára anyja maga vitte be a mosdóvizet, szedte elő a szekrényből a friss törülközőt: ne lássa senki a vendéget. Meg ne sejtsek a katonák.

Miért titkolódnak, Pali nem értette. Hiszen a néni nemrégén még náluk lakott, velük élt.

Nemsokára Anikó jött ki a nagy szobából. Nyújtózkodott az ajtóban, ásított, mint egy ébredő cirmos. Úgy látszik, jólesett neki a délelőtti alvás. Pali mégis gyanakodva nézte. Túlságosan is vidoran csillogott a szeme. Sokat tudóan rebbent ide-oda a konyhában.

Elekesné kihozta a mosdóvizet, s aztán odalent tett-vett az udvaron. Rozál elszaladt bevásárolni. A

katonák is elkészültek a reggelimelegítéssel. A konyha kiürült.

Anikó intett Palinak.

– Gyere csak! – Odaültek a tűzhely elé a padkára. – Hallottam ám, amit a néni apáddal beszélt.

Pali megütődve kapta fel a fejét.

– Hallgatóztál?

– Arra ébredtem, hogy beszélgetnek. Akkor már nem mertem megmozdulni.

– Miért nem?!

Anikó nem felelt. Lentről fegyvercsattogás, idegen vezényszavak hallatszottak.

Mi az már megint?

Odaugrottak az ablakhoz, de már nem láttak semmit sem. Egyszerre csak kivágódott mögöttük az ajtó. Egy ismeretlen tiszt lépett be rajta. Két katona és Elekes követte.

A tiszt fitymálva pillantott körül, végigmérte a gyerekeket, s aztán odaszólt foghegyről Elekesnek:

– Maguk itt laknak? A családjá?

– Igen.

– Majd megvizsgáljuk – fenyegetett a szava. – Ki lakik még a házban?

– Az özvegy órásné a földszinten. No meg a katonák.

– Az nem tartozik magára! – A tiszt hangja csattant, mint egy ostorsuhintás.

Intézkedni kezdett.

– Gefreiter^{*}, álljon kívülről az ajtó elé! Innen senki ki nem mehet. Megértette?

– Igenis! – A katona kinyitotta az ajtót, kilépett rajta, és aztán a becsukott ajtó mögött megállt.

Pali apja egyszerre elsápadt. A verejték kiütött a homlokán. A tiszt hozzá fordult.

– Házkutatást tartunk. Meglátjuk, hogy mit rejtegetnek itt! Akinél fegyvert találunk, azt agyonlőjük. Tudja?

Elekes higgadtan felelte:

– Tudom. Nincs nálunk fegyver. Amikor kellett, már beadtam.

A tiszt kételkedve ingatta a fejét.

– Úgy? Úgy? Majd meglátjuk. Kutya legyen, ha nem találok valamit. Maga nagy magyar, tudjuk mi azt. – Odafordult a másik katonához. – Kezdjük a padláson, vezessen!

Elindultak. Magukra hagyták a gyerekeket.

Alighogy betették az ajtót, és elhaladtak az őrszem mellett, Anikó rángatni kezdte Pali kabátját.

– Te... te... – A kislánynak vacogott a foga, alig tudott beszélni a félelemtől. – A néni... fel kell költeni Némethy nénit!

Pali készségesen ugrott volna az ajtóhoz.

– Jó, felköltöm.

De Anikó még kezében tartotta a zekéje szélét.

– Nem érted?... Borzasztó... El kell rejteni a nénit... találj ki valamit!

Pali még mindig nem értette. Hiszen Némethyné lakott már náluk. Mondhatják, hogy rokon, menekült. A kislány egészen a füléhez hajolt, úgy suttogta:

– Nehogy meglássák. Agyonlővik... A magyar seregtől jött... maga Bem küldte, hogy tudjon itt meg mindent... Az imént hallottam.

Egyszerre Palival is megfordult a világ. Odakapott Anikó szájához.

– Meghallják, ne kiáltozz! – Pedig csak suttogott.

Besurrantak a szobába az alvó Némethynéhez. A fáradságtól szinte aléltan, nyitott szájjal aludt.

Felköltötték. Pillanatok alatt magához tért, felkészült. Szeme, mint a kalitba zárt vadmadaré, ide-oda járt.

Hogy lehetne kijutni? Ki a házból, de nyomban! Maradni halálos veszedelem. Kifaggatják, hogy honnan jött és mikor. Nincs úti levele. Mindent kitudhatnak. Ha nem most, hát később.

Kisurrantak a konyhába. Az ajtó mögött ott állt az őr. Föl s alá járkált, hallották.

Nem, itt nem lehet keresztüljutni.

Némethyné megfordult. Akkor inkább elrejtőzik a nagy szobában, az almáriumok, ládák, derékaljak között, tetteteli, hogy alszik, tán rá se bukkannak.

Egyszerre megakadt a szeme egy kis ajtón, amely szintén a konyhából nyílt.

– Ez hova vezet?

Pali már tárta is. Egy sötét folyosóra láttak, tele volt falnak fordított bútorokkal.

Némethyné föleszmélt.

– Hiszen ez az ebédlő elé visz. Ott kijuthatok.

– Igen ám – suttogta Pali –, de ha az őr két-három lépést eltávolodik a konyhaajtótól, odalát.

Tanácsztalanul néztek egymásra. Némethyné habozott. Vajon megkíséreljék-e? Lehetetlen, hogy az őr meg ne hallja.

Anikó körüljártatta a szemét, aztán megállt a tekintete a nagy mozsáron.

– Csak menjenek. Addig én itt megtöröm a süvegcsukrot. Bedugom vele az őr fülét.

Nem lehetett latolgatni, tétlenkedni tovább.

Anikó kezébe kapta a mozsarat, beledobott egy nagy darabot a töretlen cukorból. Rajta!

Nagyot ütött a cukorra. A mozsár megcsendült. Pali és Némethyné eltűnt az ajtó mögött.

Anikó szaporán dolgozott. Kling-kling, magas fejhangon csilingelt a mozsár. Csak meg ne hallják, jaj, csak meg ne hallják a menekülők lépéseit!

Az ajtó egyszerre megcsikordult vele szemben. Az őr nyitott be. Gyanakodva végigmérte a kislányt.

– Mit csinálsz?

Anikó jobb kézzel szaporán folytatta. Csak a balját rakta csípőre menyecskésen.

– Töröm a süvegcsukrot.

Az őr megfordult. Megindult vissza az ajtó elé.

Anikó tartóztatta:

– Nem segítene, bácsi?

Az őr elmosolyodott. Egyszerre átváltozott az arca. Mord bajusza is szétterült, kedvesebb lett. Kitészett, szívesebben ülne ő is odahaza, a mozsár mellett. De hát hol van ő odahaza? Valahol Morvaországban. Onnan vitték el katonának tizenöt évre.

– Ajaj, nem szabad! Dehogy szabad. Jön az Offizier úr. Lesz nekem baj!

Anikó ránevetett.

– Csak tán nem?

Pali és Némethyné most ért ki az ebédlő elé. Valami neszezés, szöszmötölésféle odahallatszott a konyhába. Az őr kifelé figyelt. Anikó két kézzel verte a mozsarat.

– Pszt, nem hallani – intett a kislánynak. – Jön az Offizier! – Kilépett a konyhából az ajtó elé. Félt, hogy itt találják.

Anikó még egy darabig törte a cukrot. Pedig már csak por volt a mozsárban, egészen finom por. De nem

lehetett azt abbahagyni sehogy sem. Oda sem figyelt, úgy járt a karja magától.

Csak akkor állt meg végre, amikor a katonák visszatértek a padlásról. A tiszt most a nagy szobát vizsgálta végig. Mérgelődött, hogy nem talál semmit sem. A padláson orrába ment a por, bizony kár volt minden zugba beletolnia, s most unos-untalan tüszentett. Ez lefoglalta. Észre sem vette, hogy Palit időközben elnyelte a föld. Volt, nincs. Hiszen ki nem juthatott, az ajtóban mindvégig ott állt az őr.

Pali Némethy nénivel ezalatt az istálló mögött nekivágott a hátsó kerteknek. Az asszony hamarjában úgyszemint tudta, hogy hová menjen. Visszaindulnia még korai lett volna. Hagyta hát, hogy a fiú vezesse. Pali pedig tudta, mit csinál: a várba vitte Némethynét. Az ajtóban, a törmelékes dombnál megállt.

– Itt kipihenheti magát, néném. Senki sem jön ide. Azt hiszik, beomlott.

Nyitotta az ajtót, és előreengedte Némethynét. Az asszony megborzongott. Hideg, nyirkos rompincében töltse estig a napot, ahová befúj a szél? Melegre, pihenésre vágyott. Annyi minden volt mögötte, annyi fagyos út, végiggyalogolt éjszaka.

Amikor belépett, azt hitte, hogy a szeme káprázik. Szemben vele a falon a magyar zászló függött. Támolyogva bámulta, mint akit föbe vertek. Aztán körülhordozta a tekintetét. Felfedezte az ágyat, a kályhát, a sok rejtegetett holmit. Szembefordult az ajtóval. Belülről bizony ki volt javítva a romos rész gondosan. Nem fűjt be a szél sehonnan sem.

– Hát ez meg mi? – kérdezte, alig jutva szóhoz a meglepetéstől.

Pali jól látta Némethyné ámuldozását, s felragyogott az örömtől. Most igen, most büszke volt a fiúkra.

– Ez a várunk – felelte egyszerűen. – A csapaté. Tessék kényelembe helyezkedni.

Akkor nekifogott. Tüzet gyújtott a kályhába. Bódi párnáiból, az összehordott pokrócokból ágyat vetett az asszonynak. Közben magyarázgatott:

– Nyugodtan aludhat, néném, itt senki sem keresi. Ha elmentem, tessék betolni a reteszt. Három rövid koppantás a jel. Csak arra kell kinyitni. Azok a barátaim. Majd mindig lesz itt valaki. Hozunk ennivalót is.

Némethyné kényelmesen elhelyezkedett az ágyon. A friss őszi széna halkán zizegett mozdulataira. Ránézett a zászlóra.

– Ez mióta van itt?

– Vagy egy hónapja.

Erre megnyugodott: idegen ide csakugyan nem tette be a lábát. Aludhat. Ólmos fáradtság húzta a tagjait.

Mihelyt Pali elment, el is szunnyadt tüstént.

Késő délután kopogtak az ajtón, arra ébredt. Pali volt ott, és Anikó, de jött utánuk az egész csapat. Még Pintye Miska is feljött az alsóvárosból arra a hírre, hogy lakója van a várnak, valaki, aki az ő ágyában aludt, aki elsőnek aludt benne.

Némethyné az álom kábulatából eszmélkedve bámulta a gyerekeket. Vajon beavathatja-e őket a titokba? Vajon rájuk bízhatja-e magát?

Egyszerre csak motozni kezdett benne valami: ezek mégis többet tudnak róla, mint gondolja.

– Te Anikó – hívta magához a kislányt –, nem mondott semmit se rólam Elekes bácsi? Vagy arról, hogy én mit beszéltem vele? Miért jöttem?

– Nem, nem hiszem.

– Nem is sejtitek?

– Dehogynem! – mosolygott a kislány. – Tudjuk mi, Pali azért is hozta ide a nénit.

Némethyné megijedt.

– Honnan tudjátok?

Anikó pajkosan ránézett a szeme sarkából.

– A szellemek megsúgták.

– Ne bomolj, te!

– Hát a pokrócok elmondták, akik hallották.

– Ühüm! És nem fogják széthordani? Te, nehogy elmondjátok valakinek!

Anikó elkomolyodott.

– Hová tetszik gondolni! Mi tudunk hallgatni! Tessék itt körülnézni, erről senki sem tud.

– És nem is fog tudni? Megálljátok?

– Meg bizony – válaszolta Anikó komoran.

Némethyné fellélegzett. Olyan valódi volt, úgy testté vált benne Anikó szava. Végignézett a gyerekeken. Igen, ezek nem fogják elárulni, még véletlenül sem. Ez a vár a legnagyobb titkuk. Hogy őt idehozták, ezzel valami olyan mély titkukba avatták be, amelyet még a szüleik elől is rejtenek. S ő még riadozott, kételkedett bennük.

Lehajtotta a fejét, s mintha ott se lennének mellette a gyerekek, maga elé meredt, az ölében nyugvó kezére; erre az eres, kidolgozott öregasszonykézre, amely munkára készen, szinte mondani látszott: segíték... segíték... És most mégis tétlenül pihent, míg agyában egyetlen kérdés forgott körbe-körbe sebes örvényútján, egyetlen kérdés: mit tegyen?

És a szeme előtt egy kép jelent meg, álmodta egyszer, gyönyörű nagy síkság közepén áll, pirkadat van, a láthatár szélén, szemben vele már-már kibukkan a nap, égnek a felhők. S kétoldalt az ég alj szintén vörös. Ott a falvak égnek.

S a szélekről, a falvak felől katonák törnek előre, császári katonák, hórihorgas morvák, behemót germánok, óriások, már a napot is eltakarják, minden füstbe és lángba vész. Ahogy fölnéz rájuk, már az arcukat sem látja, a derekukat sem, csak egy szörnyű csizmát, az idegen katona csizmáját. Körülöttük vad zúrzavar, menekülők, sebesültek. Mind magyarok. S az ura...

Megrázkódott, hogy elhessentse a képet.

Furcsa ébredés ez, magára eszmélni egy borospincében, egy csapat ismeretlen gyerek között, s érezni örökösen arca körül bolygó, elfogódott tekinteteket. Szólni kellene hozzájuk. Hiszen most rajta a sor. Csak ne lenne olyan érdes, olyan szigorú a hangja: nem tud a nyelvükön. Persze, ha neki is lett volna édesgyereke, akkor igen... Pedig lehetett volna. Akkor nem maradt volna most ilyen egyszálmagára. De tán akkor nem is járná most az utakat.

Megvonta a vállát.

Mit számít már az ő élete! Az ember addig éljen, amíg mások hasznát látják.

Felemelte a fejét, s kiült az ágy szélére, mint aki beszélni készül.

– Figyeljete csak!

Elhallgatott, mert szinte megbénította a nyelvét, hogy ezeknek a gyerekeknek csupa felnőtt dolgot kell mondani. Nem ilyeneket: „Hogy ülsz? Hogy eszel? Vedd bal kézbe a villát!”

Hogy kezdje?

De a hirtelen és különös csendben a fiúk újra puszogni, mozgolódni kezdtek, mire Pali Némethyné mellé lépett, és rájuk szólt:

– Hallgassatok már, üljön le mindenki!

De hiába volt Pali a kapitány, hiába, hogy ő hozta Némethynét a várba, valahogy rossz visszhang kelt a szavára.

Miska rá is morgott a sarokból:

– Megint mit beszél?!

S mielőtt az asszony belekezdett volna, zsvajgás támadt, fojtott szóváltás, hogy Némethyné megint visszarettent: mit is vár tőlük? Hogy értenék meg, mi az: évszázados elnyomás. Hiszen még arról sem lehet fogalmuk: mi az egy évszázad. Az embernek még ehhez is le kell élni négy-öt évtizedet. És elnyomás... Hogy tudná egy gyerek, mit jelent? Honnan tudja? Szorította már össze a fogát tíz-húsz-

harminc éven keresztül? Mindig lenyelve a szót, ami az ajkára kíváncszott, a panaszt, a dühöt? Mit tudhatja, micsoda fájdalom az a szívben, milyen rákövesedett fájdalom örökösen túrni, félreállni, elnézni, hogy érdemteleneké a szerencse, a vagyon; s még a közbecsülés és a hírnév is a becstelenségé! Egy nemzetet kifosztanak jogos jussából, rabolják, tönkretesznek, s azé a rang, a tekintély, a jólét, aki ebben segédkezik! Nemhogy büntetés, *jutalom* nélkül nem marad honárulás! Hogy értenék a gyerekek?

Némethyné elbátortalanodott.

A csapat pedig már hangosan veszekedett.

Barabás mint egy kos meredt bele Pali arcába.

– A kapitány ne parancsolgasson! Nem azért kapitány!

– Igenis parancsolok, ha nem tetszik, válasszatok más kapitányt!

– Add vissza a színes üveggolyómat! – támadott tovább Barabás.

Palinak már égtek a fülei.

– Hát ez fáj. A golyók. De hiszen elnyertem jogosan. Karcsi és Bódi látta. És különben is eredetileg te tőlem nyerted.

– Az enyémet is add vissza! – szólt bele váratlanul Mihályka.

Mint akit megcsíptek, Pali úgy fordult neki.

– Mit nyekeregsz? Elnyertem vagy nem?

Mihályka megadóan hajtotta le a fejét.

– De azért visszaadhatnád!

Bódi oldalba lökte Palit.

– Add neki vissza!...

Pali meghökkent, s aztán odavetette az üveggolyót Mihálykának.

– Nesze! De akkor mit játszol vele?

– És nekem?

Bódi félrelökte Barabást.

– Nem hallgatsz?!

De ez már túl sok volt Palinak, végre kifakadt:

– Mi bajotok van velem?

– Csak az, hogy mindig te beszélsz meg ugrálsz – morogta Miska. – Nézd meg Sándor Pistát, azzal már nincs semmi baj.

– Lenne ő a kapitány, majd meglátnátok!

Némethyné döbbsen meredt rájuk. Ez, ez a Pali mentette őt ki a katonák kezéből?

Anikó hirtelen felpattant.

– Elhallgattok tüstént! – Előregörnyedt, mint egy csatarázó vén néne, s úgy ripakodott a fiúkra, hogy a vékony nyaka is foltos lett a haragtól. – Hát van bennetek lélek?! Itt van Némethy néni, s ti golyókon veszekedtek!

S ez olyan igaz volt, s Anikó szeme olyan haragos, hogy mindenki befogta a száját, úgy maradt szótlanul, rossz lelkiismerettel.

A csendben pedig az asszony belekezdett:

– Nézzétek csak, fiúk... – Halkan, rekedten szólt, de aztán egyszerre átfűlt a hangja. – Fél Erdély már szabad! Azt tudjátok! Bem tábornok az egyik császári sereget már kikergette. De fel kell szabadítania a másik felét is. Pusztuljanak innen is a haramia zsoldosai! A bujtogató gyilkosok!

Kiverte a forráság, olyan mélyről, olyan hevesen törtek fel belőle a szavak. Már csak azért élt: legyen itt

más világ, hite, embersége szerint való. Ne legyen többé: az ember csak él, él a párjával, s aztán egy éjszaka leszúrják...

A lelkükbe szeretett volna látni, egyenként a gyerekek lelkébe: szunnyad-e ott egy szikrája legalább a saját élettüzének?

Szinte lihegte a szavakat:

– Itt, itt, Szebenben fordul meg minden. Itt, az ellenség főhadiszállásán. Mit tervez Puchner generális, mekkora az ereje, érkeznek-e új csapatok, mindent, mindent tudni kellene. Minden titkukat... Tudjátok, mi volt Bemnek az első szava? „Szebenből jött? – kérdezte. – Hány fontosak tehát az ellenség ágyúi?”

Egyszerre elernyed.

– Mit mondjak még nektek? Hiszen úgyis tudjátok. Ekkora feladathoz kevés egy asszony egymagában. Segítsetek nekem.

Súlyos, nagy csend támadt erre a nem várt utolsó szóra. Hogy segíthetnének ők Némethynének? Ők, a csapat, az asszonynak, a magyar honvédeknek? Hát számítanak ők, tehetnek ők a honvédekért, a magyar seregért, melyben ott küzd kinek az apja, kinek a bátyja, nagybátyja? Ők, a gyerekek?

De ha csakugyan tehetnének valamit, azt meg kell tenniük!

Rácz Lacit elragadta a hév.

– Éjszaka lopóddzunk be a főhadiszállásra – mondta. – Lessük ki a titkokat.

Némethyné megrémült, még vesztüket okozza.

– Nem, azt nem lehet! Meg ne kíséreljétek! – S hirtelenében már bánta is, hogy szólott velük.

S akkor váratlanul Bódi kezdte faggatni az asszonyt, hogy mégis, mit kellene megtudniuk, mert van, amit itt könnyű kitudni szépszerével is. Azt például, hogy mennyien vannak a császáriak, milyen csapatok érkeznek, melyek vonulnak el. Semmi nem marad véka alatt egy ilyen városban. Csak nyitott szemmel, nyitott füllel kell járniuk.

Némethyné megörült neki, hiszen éppen ezért küldték őt!

– Csakhogy egy baj van – aggodalmaskodott Bódi. – Amit megtudunk, hogy jusson ki innen? Hogy jusson el a magyar seregig?

– Az már az én dolgom. – De aztán lassanként elbizonytalanodott az asszony arca. – Azért jó lenne, ha a várból kijuttatnátok a hírt, legalább az alsóvárosi postakocsi-állomásig, legalább addig. Hogy ne kelljen keresztülmennem a városkapun.

Pintye Miska morcos arca egyszerre felderült.

– Melyik állomásra? Ahol a lovakat váltják, a nagy állomáson, vagy ahol először megáll a hídon túl, a Széna téren?

– Mindegy az már.

– Mert mi ott lakunk, a Széna tértől csupán egy macskaugrásra.

– Csakugyan? Hiszen akkor... – Az asszony egyszerre más szemmel nézett Pintyére. – Akkor ma még hozzátok is benéztek, nehogy később eltévesszem az utat.

Töprengve maga elé pillantott. Aztán megint csak Pintye felé fordult.

– És te, fiam, hogy jössz ide fel?

– Hun a kapun, hun a falon keresztül!

– Ühüm...

Pali úgy érezte, bele kell szólnia:

– Semmi az Miskának, néném! Majd ő bejön naponként. Mi meg összeszedjük, amit tudunk, én leírom odahaza, ő kiviszi.

Bódi megfogta Pali karját.

– Várj! Ne nálad írjuk le, hanem itt. Nálatok katonák vannak.

Karcsit bosszantotta, hogy Pali megfélemezik a várról, s most meg ő szól rá:

– Majd meglátjuk még, hogy mi visszük-e le Miskához, vagy ő jön fel ide. Nem kell előre elhatározni.

Pali nem értette, hogy miért van már megint megakadva vele.

A fiúk tovább tanakodtak. Némethyné alig-alig szólt bele. Hiszen van ezeknek magukhoz való eszük. Nemhiába kérte a segítségüket. Neki most már csak Pintye Miskáékhoz kell eljutnia, vagy kell esetleg elküldenie. Ha ott nem várja semmi, akkor jön be csak Szebenbe. Vagy onnan levelet küldhet velük. Akárhogy is, de könnyebb lesz így. Nehéz átjutni az őrségen. Elekesékre sem hoz többé veszedelmet.

„Meglátjuk – gondolta magában végül, belérögződött gyanakvással. – Majd meglátjuk. A fiatal fa hamar lángot fog, de hamar el is lobban. Igaz, fel lehet melegedni a tűzénél.”

Készülődni kezdett. Ideje útnak indulni, hiszen odalent az alsóvárosban Miskáéknál is jól körül kell néznie. Bebugyolálta magát a nagykendőbe, karjára vette a kosarát, kilesett az ajtón, s Miskával együtt elindult. Kisvártatva Bódi is csatlakozott hozzájuk. Tudni akarta a csapat, hogy azok ketten leértek-e baj nélkül az alsóvárosba.

A nagy terv

Nyugtalan, nehéz idők következtek, hogy Némethyné elment. Gyültek, egyre csak gyültek Szebenben a csapatok. Majd január vége felé hirtelen kiáramlottak. A fiúk jól látták, amint az országút áttetsző, téli porában véget nem érve vonultak Vízakna felé. A magyar sereg hát mégis megérkezett.

Nagy csendesség telepedett Szebenre, hogy a katonaság kivonult. A szász polgárok behúzódtak a házaikba. Magukra zárták az ajtót kulccsal és retesszel. Odabent aztán, a biztos magányban ládákat nyitottak, válogattak a holmik között. Azok az aranybogláros, drágaköves gyűrűk, gyémántos melltűk, amelyek a minap még ott csillogtak a módosabb asszonyokon, kisasszonykákon, nagy hirtelen eltűntek. Volt, nincs. Nyomuk veszett. Pincék mélyén, földbe ástott ládikákban lehetne tán rájuk találni.

Az emberek naphosszat elültek a csukott ablakok mögött. Nem is néztek ki, csak füleltek. Az egész város azt fülelte, hogy az ablaktáblák zörrennek-e már. Hogy megrezzenti-e őket az ágyúszó?

Egy reggel aztán ugyancsak nekifogtak az ablakok. Szaporázva rázták, bomlottan csörgették az ólomkarikákat. Hatalmasan dörgött Nagycsúr felől, a szemközti hegyoldalról az ágyúszó. Beborította egész Szebent.

A fiúk meg-megriadva, de azért boldogan hallgatták. Vajon közeledik-e? Biztosan közeledik! Győz-e a magyar sereg? Győznie kell!

Kiszaladoztak a bástyára. Hátha látnak valamit. De odakint köd volt, nem láttak semerre sem. Így csak az ágyúkat hallgatták. Azok meg szóltak egész nap derekasan. Alkonyattájt elhallgattak. Akkor csend lett. De hogy ez a csend mit takart, senki sem tudta. Csak füleltek, hallgatóztak, előrenyomott állal, feltartott fejjel.

Estére dübörögve, csörtetve visszatért a császári katonaság. Hozták a hírt: Bem visszahúzódott a hegygerinc mögé. Szelindeken táborozik.

Napok teltek így. Reggelenként megszólaltak az ágyúk. Mindig tompábban, mindig messzebből, mint tegnap. Esténként, mielőtt elhallgattak, mindig halkabban dörögtek, mint reggel. Azok a nyugtalan ablaküvegek egészen megjuházkodtak: csak nagy néha csörrentek meg. Aztán ez is elmúlt, vége lett.

A tompa csendben a fiúk csak kóvályogtak, mint akit fejbe vertek. Jobb volt, százszor jobb, még ha hiába esett is, az a megfeszült várakozás: reggel arra ébredni, hogy ma lesz, ma meg kell lennie! S este félálomban ábrándozni: majd holnap, holnap biztosan. Ha perzselt is ez a nagy remény. De most csak múltott napra nap unott egyhangúságban, s nem történt semmi sem.

Pedig kell a hit. Nem is lehet anélkül élni, hogy az ember ne bíznék valamiben, kis dolgokban akár, ha nagyra nem telik. De nekik telt igazán nagyra is. S most, hogy egyszerre csalfán elhagyta őket a reménység, a kis reménységek csalóató íze is elapadt. Ahogy a beteg embernek eltompult az ínye, s nem érzi többé az aranylő húsleves gyógyító erejét, a télire felaggatott szőlő töppedt édességét.

Pedig mennyi tervet, éltető gondolatot melengettek, dédelgettek magukban! Tavaszra, nyárra, jövőre!

Karcsi már ősszel odakint Erdőalján igen-igen nézegette a tarka-kék szárnyú szajkókat, amint hullámos repüléssel, olyasfajtan, mint a nagy tarka harkályok, vonulgattak a fák között. Hogyha párt szerezhette tavaszra az ő mátyásának! Kora áprilisban, amikor még csak bontakozik a nagy platánok levélsűrűje, akkor kellene meglesni, hol költenek. A kicsinyeket már maga felnevelhetné.

Barabás a horgaival foglalatoskodott, tekergette a zsinórját, órák hosszat elfaricskált egy-egy úszón. Nyáron horgászni akart a Cibirben, tán még az Oltig is felmegy. Már látta a piros pettyes, tőr alakú pisztrángokat, amint ezüst villanással kirepvennek a partra a zsinórján, s ficáncolnak a zöld fűben. Csak egy rántás, mindegyik egy rántás. Érezte a karjában a mozdulatot. Nem, ne lássák, nem visz senkit se magával.

Bódi arra gondolt: a pünkösdi vásárra – mert akkor van a legnagyobb sokadalom Szebenben – majd ő fogja díszíteni a mézeseket. Ha az édesapja megengedné, úgyis alig győz ide- meg odakapni olyankor szegény öreg. Ha megengedné, szép színesen ki is pingálná őket, mert nagyon szeretett pingálni. S a népek is jobban szeretik a színes mézest. Meg verseket is írna rájuk, hogy legyen valami újdonság, fehér cukorral. Már ki is gondolta magában. A csillagot néző huszárra ráírná:

*Megőrzi a huszárt
szerelme csillaga.*

A legfinomabb tésztákra pedig azt írná szép, gömbölyű gyöngybetűkkel:

*Csak az egy szerelem,
ami édesb legyen!*

És hozna belőle Anikónak, persze mindenkinek adna belőle egyet-egyed, az egész csapatnak, de mégis Anikó kapná a legszebbet. Neki külön is csinálna verset, még nem tudja, mit, de már egyre az jár az eszébe. Mert neki hosszan-hosszan kellene írni, de hogyan? Nem fér a mézesre.

Igen, de lesz-e Szebenben vásár pünkösdkor? Vajon lesz-e? Miska is ezen töprengett, mert akkor már gyűjteni kellene a tojást a költéshez, s ültetni a két kendermagos tyúkot. Igaz, láb alatt lesz még a konyhában a csibe, ha el nem olvad korán a hó, mert a csibe olyan, fölmászik a kotló hátára, és kiugrik a ládából, s fel-le szaladgál. De nem baj, pünkösdre biztosan meglesz az ára, kivált, ha elmennek a katonák. S Miska már kinézett magának egy illendően komoly nyakravalót fekete selyemből, arra kuporgatott...

Csakhogy mit ér mindez, ha nem változik a világ? Oda lesz minden örömük. Már is oda van. Esténként morcos kedvel gyűlnek össze a várban. Pali szó nélkül lehajította azt a két-három kandallófahasábot, amit hazulról hozott, Miska szó nélkül felaprította, s befütött. De valahogy kelletlenül koppantak, olyan alamizsnaformán, azok a fahasábok az előtér padozatán, s haragosan járt Miska kezében a balta. Mintha azt mondaná: „Dolgozni, azt nem tud, csak az orrát húzza. Egyre magasabbra, mert nekem istállószagom van.”

Ez különben igaz volt, mindenki érezte, de nem törődtek vele, hiszen Miska kint hált az istállóban. Ő maga mégis úgy hitte: rágalom, s Palira orrolt miatta. Hiába, egyre inkább meg volt akadva vele. De nemcsak ő. Ha Pali okoskodni kezdett, hogy csinálják ezt vagy azt, a fiúk nyomban lehurrogták. Miska meg fölhorkant.

– Látod – morgolódott, zsörtölődött Bódinak –, megint sokat beszél. Azt tud. Beszélni. De bezzeg nem ő mássza meg a falat naponta.

Bódi hiába csendesítette:

– Ugyan, hagyd, ő ilyen.

Miska haragosan vonogatta a vállát.

Sehogyan sem tudott Palival megbékülni. Mindig a begyében volt. Nem tudta magának sem megmagyarázni, másképpen hallgatta még a szavát is. Bezzeg Sándor Pista, főrendbéli fiú, s mégsem akar vezérkedni. Az hajlik az ő szavára. (Aminek persze megvolt megint a maga oka: jólesett Pista májának együtt dörmögni Miskával a kapitány ellen.)

Pali csak későre vette észre, hogy mi van körülötte.

Nem értette, hogy miért. Anikót kezdte faggatni, hogy mit gondol. De Anikó mintha félvállról vette volna az egészet.

– Majd elmúlik.

– De hiszen Miska egyre-másra belém kap – panaszkodott Pali.

Anikó alig figyelt rá.

– Hagyd el, csak amit gondol, másként gondolja, mint te. Egészen másként.

– Csakugyan?

– Bódi is ilyen – folytatta –, de ő nem szól. Nem vetted észre?

Pali meghökkenve kapta fel a fejét. Bódi is? Ezt nem gondolta volna. Mintha tövis szaladt volna a tenyerébe, úgy fájt neki. Aztán felmordult, már mérgesen:

– Majd megmutatom én nekik!

Február közepe táján megint csak beállított Pintyéékhez az alsóvárosba Némethyné. Onnan aztán Miskával nagy ügyesen fellopózkodott a várba. Beszélni akart a fiúkkal.

Némethyné megérkezése egyszerre kifújta belőlük a tétlen rosszkedvet. Korán volt kétségbeesniük. Az asszony elmondta nekik, megint csak az ellenség hátrál. Érelődik, készül már a győzelem. Igaz, Bem januárban Szeben alól kénytelen visszavonult egészen Déváig, de a Piski-hídnál megfordult a kocka. Közben a székelyek is megindultak, megnőtt a sereg. Nem csak négyezer embere van Bemnek, mint az év elején.

Nyiladozó hittel hallgatták a híreket. Némethyné térképet rajzolt nekik, beleírta a magyar sereg útját: hadd lássák a hadi helyzetet, hadd értsék meg, Bem igazi célja: az ellenség fészke, Nagyszeben.

Eget-földet megmozgatok, hogy elfoglaljam – ígérte Kossuth Lajosnak.

Az asszony rámutatott a térképre, és szinte mosolyognia kellett magamagán, amilyen komolyan magyarázott fölötte. Mert ha le is győzte a kétségét, azért még fel-feltódult az agyáig: hiszen gyerekeknek beszél! De azért mégis úgy írta le a hadak útját, mint a katonáknak, hadd lássák a fiúk, mi az: két ellenséges sereggel küzdeni. Mert azt teszi most Bem. Kiverte Urbánt Dorna-Vatránál a határon túlra, de míg Puchnerral verekedett, Urbán összeszedte seregét, s rátör újra Besztercére. Bem a főhadiszállást erre otthagyta Medgyesen, farkasszemet nézve Szebennel, s maga a csapatok zömével vágatott újra Urbán ellen. Össze kell zúzni, hiába. Csakhogy mi lesz, ha közben Puchner Szebenben észbe kap, s rácsap a medgyesiekre? Ezen fordul meg, minden ezen fordul meg.

A fiúk megértették, most érkezett el az ő próbájuk. Azt kell hát megtudniuk, hogy mire készül az ellenség. De hogyan is tudhatnák meg előre? Talán ha a tiszteket kihallgatnák? De hol? Azok a katonák, akik Paliéknál laktak, nemigen beszéltek. Legalábbis nem olyat, amit érdemes kihallgatni.

Hogy lehetne mégis Puchner terveit kitudni? Hogy lehetne? Karcsinak egyszerre eszébe jutott valami. Tán nem is bolondság. A mellettük levő ház most csak a katonáké. Azelőtt Karcsi nagybátyja lakott ott, de kiköltöztették. Most tisztai szállás, a főbb tiszteké. Éppen a napokban valami főember szállt oda, aki egyenesen az olasz harctérről jött. Talán a padlásról ki lehetne hallgatni, mit beszél. Karcsi gyakran járt ott. Bújócskáltak odafönn az unokatestvéreivel. Tudta, hogy egy-két helyen le is lehet látni a gerendák között, be a szobákba.

Némethyné felélénkült. Ez igen, ez jó lesz! Ha a szerencse melléjük pártol, mégis megtudnak valamit előre.

– De hogy mentetek fel arra a padlásra? – kérdezte.

Karcsi megvonta a vállát, hogy lehet ilyet kérdezni!

– Hát létrát tettünk az ablak alá!

– Az nem jó, meglátják.

Hirtelen rádöbbsent: mint bánnak a katonák azzal, aki hallgatózik, titkaikat kutatja, s észbe kapott: nem sodorhatja a fiúkat ilyen veszedelembé. Sohasem bocsátaná meg magának, ha bajuk esnék. Soha, de soha. Nem is engedte, hogy tovább beszéljenek erről.

– Csak figyeljétek, hogy mikor készülődnek a csapatok – mondta. – Azt is meg lehet látni idejében. Üzenjétek a fogatos posta kocsisával. Ő elhozza a hírt, ha én nem jöhetek. – S ezzel elment.

A fiúk ugyan még egy darabig gondolkoztak a dolgon. De hiába, nem jutottak előbbre, hát elhagyták. Továbbra is csak az utcáról vagy az ablakok mögül lesték az ellenséget. A császáriak egy ideig még pihentek. Tisztogatták a fegyvereket, kijavították a sérült ágyúkat. Gyakorlatoztak, erőt gyűjtöttek, mint a vándormadarak ősszel a nagy út előtt.

Február 25-e táján látszott, hogy már nemsokára nekiindulnak. Cihelődtek, készülődtek mindenütt.

Ekkor némi tanácskozás után a fiúk megküldték a hírt: az ellenség hamarosan megindul.

Két nap se telt el, és a sereg kivonult Szebenből. Roppant kígyója (tömérdek ló, fogat, ember) hosszan elnyúlt az úton, s lassan eltűnt a nagycsúri dombok között. Aztán két csendes nap után újból megszólaltak az ágyúk. Távolról, halkán. Majd megint csak csend lett.

Mi történt? Senki sem tudta.

Március 4-én visszatértek a csapatok. Megtépve, kifáradva. Hosszú kocsisor hozta a sebesülteket. Majd megvette a szerencsétleneket az isten hidege. Nagy fekete bivalyok húzták a sérült ágyúkat, ugyancsak kocsin. Bizony azok is meg voltak tépve alaposan. Ennek a kereke volt szétlőve, annak a talpa.

Mégis Puchner győzött. Bemnek csata közben elfogyott a lőszere – így mondták. Ágyúk nélkül, a túlerővel szemben visszavonult Segesvárra.

Harmadnap este újra ott volt a fiúknál Némethyné. Másfél napi gyalogút volt mögötte. Ebben a hóban, fagyban. Eleinte beszélni is alig tudott, úgy kellett a kályha mellett megmelegednie, hogy megszólaljon. De nem sokat szólt.

– Eljött a döntés ideje – ezt mondta. – A tizenkettedik óra! Vagy mi, vagy ők. Két hadsereg nem fér meg Erdélyben.

A csapatnak elég volt ennyi is. Hagyták Némethynét, hadd pihenjen, hadd melegedjen a tűz mellett. Ők maguk pillanatok alatt elhatározták, hogy mit cselekedjenek. Szemvillanásokból.

Felkerekedtek, nekiindultak párosával Karcsiék felé. Átvágtak a Fő téren, a Huet téren, és befordultak az Erzsébet utcába. Karcsiék környékén aztán már igencsak lassan sétálgattak. Mindent tudni akartak részletesen, mielőtt belevágnak.

Mert belevágnak – jól tudták. Föl fognak menni, fölmennek arra a padlásra!

Mikor már jól kinézték magukat, visszamentek a várba. Papírt és plajbászt vettek elő. Pontosan lerajzolták a házat, az egész utcadarabot.

Alacsony emeletes kőházban laktak a tisztek. Régi ház volt, magas fatető süveggel, olyan régi, hogy német szokásra itt-ott a falát is gerendával pótolta meg a pallér. Szeles időben meg-megroppant, nyöszörgött az öreg gerendázat, csendes éjszakákon hallani lehetett, hogy perceg benne a szű.

Az Erzsébet utcában nem építették össze a házakat. De ha nem is értek egymáshoz, szinte egymás nyakában álltak. Karcsiéktól, akik az ötös szám alatt laktak, vagy két lépés választotta el a hetes számút, a tisztekét.

Hogyan lehetne feljutni arra a padlásra? Lázasan törte a fejét a csapat. Bent a házban lépcső vezet fel. Karcsi emlékezett rá, de oda eljutni lehetetlen. A padlásajtó zárva. Talán kulcsa sincs már. Ők maguk is az unokatestvérével – annak idején – létrával tornászták fel magukat. Az emeletes főépület egyik padlásablakán.

Bátorság, ügyeskedés kellett ehhez még nappal is, amikor pedig Karcsiékat lenről nem fenyegette más,

mint hogy a nagybácsi, ha rajtacsípi, bizony elnászpángolja őket.

Hogy lehetne észrevétlenül megjárni most is ezt az utat? Hogy lehetne órákig fönnmaradni a padláson anélkül, hogy odalent bárki bármit is sejtessen? Ha létrát támasztanak az istállófalnak, azt meglátják, felfedezik a katonák. Még ha lefektetik a földre, akkor is elárulhatja őket. És ha a csapat egy része visszalopakodnék a létrával Karcsiékhoz? Igen, talán akkor...

Töprengtek, tanakodtak, töviről hegyire meghányták-vetették a kérdést. Nagyon is nagy fába vágták a fejszéküket; hogy győzzék erővel, ügyességgel? Kiizzadtak, belázasodtak az aggodalmas rémülettől, ha arra gondoltak: mi lesz, ha rajtavesztenek? Márpedig gondolni kellett arra is. Nem könnyű létrával ide-oda járni, megmászni a tetőt észrevétlenül.

Végül is abbahagyták a tanácskozást, s elmentek Karcsiékhoz, még egyszer megvizsgálni mindent. Karcsiéknál aztán hosszan álltak a szobában, az ablak előtt. Órákig figyelték az utcát. A szomszéd házból ki-be jártak a katonák. Máskülönben napnyugtától néptelen volt a környék, civil embert alig láttak, ha jött, a fal mellett járt sietve.

Mialatt így várakoztak, Palinak eszébe jutott, hogy menjenek föl Karcsiék padlására. Nézzenek körül onnan is.

A sötét padláson, a régi limlomok között nehezen tájékozódtak. Karcsi csak a kémények oldaláig ismerte jól a járást, ahova ősszel a télire való almát szokták szalma közé beágyazni, hogy a töppedő, fonnyadozó alma illata betöltötte a távoli zugokat is. Csakhogy most, a derengés nélküli sötétben mintha elvárásolódta volna ezek a zugok, minden másutt volt, mint ahogyan Karcsi emlékezett rá, s ahogy a csapat előtt tapogatózva kereste az utat a szomszédra nyíló ablakig, még a fejét is beverte egy gerendába. S ettől, ha maga van, nyomban el is bátortalanodott volna, olyan félelmetes volt a vaksötét padlás, két-három derengő, messzi ablakszemmel, amelyeken át benéztek a csillagok, de hogy a csapat ott nyomult mögötte, mégsem fordulhatott vissza. Hiába, nem hátrálhatott meg előttük. Így aztán mégiscsak elvezette a fiúkat, végig a recsegő-ropogó deszkákon, melyekről, mint a pöfeteggombákból, felhőkben szállt fel a por. Ott álltak hát a keskeny ablaknyílás előtt, amely a szomszédra nézett. Az ablak be volt rozsdásodva. Bódi nyitotta ki egy feszítővassal.

Kinéztek rajta a derengő csillagfényben. Hideg, világos éjszaka volt. Élesen kimintázta a házak tömbjét, a tetők oromzatát. Március volt már, de még tartott a tél. Aki teheti, tűzhely mellé húzódik ilyenkor. Az ablakon át befütyült a havasi szél, a fiúk dideregtek.

Az ablak oldalt nyílt. Egyenesen rá a szomszéd házra. Láthatták a padlást, ahova fel kell jutniuk. Ott sötétlett kétlépcsnyire az orruk előtt.

Pali egyszerre kinyújtotta a karját.

– Nézzétek, szemben is ablak van. Vajon nyílik-e?

Bódi kihajolt.

– Ha innen átfektetnénk egy rövid létrát...

– Igen, arra gondoltam!

Szótlanul álltak. Bódi megfogta Pali könyökét.

– Te át mernél mászni?

Pali tétovázott.

– Nem tudom. Magasan vagyunk. Meg kell nézni nappal.

– Vigyázzatok csak – toltá őket félre Miska. Megfogódzkodott az ablak peremében, és kinyomta magát. Pali kicsit meghökkent.

– Ne, ne mássz ki! Sötét van.

– Ne félj! – suttogta Miska. – Add a kezed, és hajolj ki. – Megragadta Pali kezét, aztán hátraszólt Bódinak: – Fogjátok!

Előrehajolt, és a ferde tetőn lassan ereszkedni kezdett. Pali kezébe csak egy kézzel kapaszkodott, de ugyancsak szorította.

Aztán egyszerre elengedte Palit. Leguggolt az eresznél. Megrázta, hogy elég erős-e. Végül is felhúzódkodott.

Csak amikor bent állt már a padláson, akkor súgta oda a fiúknak: – Megyen. Megtart bennünket. Átfektetünk egy létrát.

Lementek az udvarra létráért. Hiába, Karcsiéknál nem volt megfelelő. Az egyik túlságosan nagy volt, a másik, a tyúktól előtti pedig gyenge.

Anikó emlékezett rá, hogy Elekeséknél a szénapadlásra felvezet egy létra. Az megfelelne.

Bódi és Pali nyomban elindult érte. Jobb, ha még az este áthozzák. Minek halasszák holnapra?

Szóltanul mentek egymás mellett s sötét utcákon. A kapuk, az ablaktáblák már nagyjából zárva voltak, csak itt-ott szűrődött ki a benti fény. De az is kopár, gyenge mécsvilág volt, mintha a szebeni polgárok, legyenek szászok vagy magyarok, nem mertek volna világítani. Csak ahol katonák laktak, ott égtek regimentsorban egymás mellett a gyertyák, hogy a fényük akár egy tócsa, loccsant rá az útra. Hiába, a katona nem a magáét égeti. S csak onnan, azokból a fényes ablakokból áradt ki beszéd vagy ének. Másként a házak megültek nyomott csendben, mintha gyászolnák meghalt gazdáikat, s a nagy csendesség s a hangos vigalom a szűk utcákban, hol minden, még a némaság is nagy erővel él, félelmetesen vált el egymástól.

Hogy lesz, mint lesz, mit tegyenek? – egyre ezen járt útközben a két fiú esze. Úgy húzták maguk után a gondot, mint egy megrakott szekeret.

Palit egyszerre elöntötte a keserűség.

– Mi bajotok velem? Azt is én találtam ki, hogy a padlásról kússzunk át.

Bódi meglepetten pillantott rá.

– Ki bánt téged?

– Hát ti. Miska!... Leginkább ő!

– Én tudom, hogy te találtad ki – mondta Bódi, s latolgatva hallgatott egy pillanatig. – De mit szóljon ő? Mégis ő bújt ki az ablakon a tetőre!

Pali elgondolkozott.

– Ez igaz!

– No látod.

– De valamiképp ő nem szeret engem. Ne is tagadd! Mintha mindig gyanakodna. Nem is tudom... – Elhallgatott. – Aztán te is csak hozzá húzol, nem hozzám.

Bódi elszomorodott, hogy magyarázkodnia kellett. Azt sem tudta, mit mondjon. Igaz, mit lehet itt mondani? Palinak mindig minden könnyű volt, könnyebb, mint neki. Hiába, erről nem tud beszélni. Neki meg Miskának valahogyan más az élete. Ezt Pali nem is értheti. Ha ő most hazamenne létráért, ha tőlük vinnék el, holnap már kellene. Szegény öreg édesapja hogy oda lenne miatta. Jaj de keserves is újat csinálni! Pedig kell. Hogy vegye le máskülönben a polc tetejéről a féltett oltár eleji gyertyáit? Délig keseregne szegény, még este se enne bánatában. Aztán meg már fabrikálná is az újat. S szidná a tolvaj atyjaurát, istenét. Bódi szinte maga előtt látta az öreget, amint sóhajtozva belefog.

Mit számít a létra Paliéknál? Elhozzák, visszaviszik, kutya se tartja számon. És így van ez másban is. Majdnem mindenben. Ami Palinak semmi, az neki az egész világ. Bizony az. Hát még Miskának! Pali rá se gondol: vadonatúj csizmában jár. Miska boldog, hogy megörökölt egy rozszant botost az ősszel, s hogy hordhatja a hidegben. Ezek bizony hamar összerúgnák a patkót, igencsak összerúgnák, ha ő nem állna résen. Az egyik büszke arra, hogy neki van, adhat, és ad is. A másik meg mutatja a fogát, mert neki nincs. Milyen nehéz is igazságot tenni. Felsőhajtott.

– Nézd – igyekezett Palit vigasztalni –, én Miskának is barátja vagyok, ezt tudnod kell.

– És nekem?

– Neked is. Persze... Barátod vagyok, de... ne hidd, nem azért – szembefordult vele –, mert te adod a létrát!

Palit váratlanul érte a szó. Egészen belesápadt.

– Hanem miért?

– Mert... nem is tudom...

Bódi elgondolkozott, mit mondjon. Ilyesmi jutott az eszébe: mert ha első akarsz lenni, azért nem akarsz rosszat. De aztán mégsem így mondta.

– Nézd csak – kezdte –, mert Erdőaljáról visszafelé odajöttél hozzám... Azért. Meg mert nem futottál el, amikor az ör elfogott, és meg akart ütni... mert nem ültél le uzsonnázni a szüleid vendégeivel, amikor én is ott voltam. Emlékszel?... – egészen belemelegedett, úgy sorolta. – Aztán meg azért is, mert megmutattad a naplódát, és felolvastál nekem abból az új könyvből, Petőfi Sándor verseiből. És hagytad, hogy másoljak belőle. Te nem tudod, nem mondtam, édesapám hogy örült neki. Nekem van egy száz unokabátyám, a Rudi, még az is elolvasta.

Pali meglepődött. Ezért, csakugyan ezért? A szíve mélyéig meghatotta, hogy Bódi így számon tartja.

– Miska ezt nem tudja – folytatta Bódi. – Csak hallja, hogy te okoskods, tanácsokat adsz, sebesen jár az eszed. De nem ismer úgy, ahogy én. – Egyszerre hangot váltott. – Pedig ő jó fiú, a szíve jó, ha valakinek megmutatja. Pedig hogy él az, ha te tudnád! Máskülönben morcos, igaz, de nem kell tőle fölvenni!

Megérkeztek Elekesékhez. Az udvaron át bementek az istállóba. A házból világosság szűrődött ki, megmutatta a tárgyak körvonalait. El tudtak tájékozódni benne, nem kellett gyertyát gyújtaniuk. Hamarosan kihozták a létrát. Az udvaron lefektették, aztán körülnéztek még egyszer, mielőtt kivitték volna.

Amint ott álltak a sötétben, Palit elfogta valami megmagyarázhatatlan nyugtalanság. Ilyen lehet az ő házuk az idegenek? Ilyen az életük? A konyhában egy fiatal nő vasal, halkán dúdol hozzá: ez Rozál. Bent a nagy szobában egy olvasó férfi árnya vetődik a falra: ez édesapa. Néha meg-meglíbben odabent a fény, egy asszony szoknyája lebegteti a gyertyát – ez édesanya. Látja őket, és ők nem tudnak róla. Sohasem nézett még így rájuk, hogy ne tudnák, ne sejtjenék. Milyen szomorúak így magukban. Ilyen teljesen egyedül. Talán nem is volna szabad így rájuk lesni. Úgy érezte, mintha meglopna őket...

Bódi felemelte a létra hátsó végét.

– Menjünk. Ne félj, nem lát meg senki!

Pali megfogta az elejét. Kisurrantak a kapun. Vigyázva, a házfalhoz lapulva siettek az Erzsébet utca felé. Már meglehetősen későre járt, s nem volt tanácsos járkálni az utcákon. Útközben nem beszéltek. Nem is lehetett a létra miatt. Pali nyugtalan volt, és szomorú. Voltaképpen nem is tudta, hogy miért. Egyre az járt az eszébe, amit Bódi Miskáról mondott. Hogy mégis ő bújt ki elsőnek a tetőre. Lehet, hogy Miskának az orrában van, hogy ő sűrög-forog, elrendezi a dolgokat? Nem értette, de megértett belőle valamit. Talán úgy kellene neki is önmagát néznie, mint ahogy ő nézte az előbb az otthonát, a szüleit. Mi következik ebből? Nem jutott előbbre.

A létra elnehezedett a kezében. Milyen könnyű meglopni azt, aki bizik az emberben. Milyen iszonyatos, hogy olyan egyszerű! Ez is fojtogatta. De hát hogy szóljon? Nem szólhat! Pedig néha szinte feszíti a szó. Elmondani a várat, Némethynét, mindent. Jaj de jó volna elmondani, tanácsot kérni, jóváhagyást. Hogy ne kelljen többé így kiosonnia a saját udvarukról. Igaz ugyan, hogy visszahozzák majd a létrát, és Anikó is tud róla. Éppen neki jutott az eszébe.

De hát hiába. Édesapa nem egyeznék bele. Lehetetlen. Ő sohasem egyeznék bele ilyesmibe. Édesapa nem lesné ki senkinek sem a titkát, nem hallgatóznék. Ezt tudta.

Megérkeztek Karcsiék elé. Bódi füttyentett. Kisvártatva Karcsi lejött Anikóval.

– Gyertek – suttogta –, vigyétek egyenesen a padlásra. Senki sem látja.

Odafönn Miska türelmetlenül várta őket. Rápillantott a létrára. Megtapogatta.

– Igen, ez erős, jó lesz!

Megint csak kibújt az ablakon. Merészebben, otthonosabban mint az imént. Bizonyára, míg a létráért jártak, újból kimászott a tetőre, s felbecsülte a távolságot a két ház között.

– Jó lesz, nagyon jó! Átéri.

Miska behajolt az ablakon. Egyszerre elsötétítette a padlást. Csak a feje körül derengett a fény. Pali mégis észrevette, hogy segítségért nyújtja a kezét. Odaadta a magáét. Miska erősen belekapaszkodott, s úgy ugrott be.

Nem volt mit tenni már ezen az estén. Ki-ki elindult haza. Csak Bódi került el még a várig, hogy megtudja, mi van Némethynével. A pincében kellemes meleg volt. Az asszony már aludt. Bódi nem keltette fel, Barabás, akit az őrzésével megbíztak, nemrég mehetett el. A kályhában még égett a tűz.

Másnap, amikor a várban összegyűltek, Némethyné már nem volt ott. Bizonyára nekivágott a nehéz útnak visszafelé, vissza Segesvárra vagy ahova mennie kellett. Honnan? Merre? Az asszony sohasem mondta, és a fiúk nem is találgatták.

Olyan izgalomban voltak, szinte alig vették észre, hogy elment. Agyuk sebesen járt, de mindig ugyanazt örölte. Hogy legyen, mint legyen? El akarták dönteni előre. Ne kelljen Karcsiéknál sokat tanakodniuk.

Ha rajtavesztenek: dióért mentek a padlásra – legelőször is ebben állapodtak meg. Úgy tudták, hogy ott van a nagybácsi két zsák diója. Azért. (Ez Anikó ötlete volt.) Bármi is lesz, mind kitartanak mellette. Végeredményben így az egész padlásjárás családi ügy. Kinek mi köze hozzá! Már-már a sajátjukat lopják. Nem baj, ha nincs is odafönt dió. Hát aztán! Tévedtek. A nagybácsi már elvitte. De a neheze, a legnagyobb kérdés még eldöntetlenül állt előttük. Hogy jussanak át? A padlásablakon keresztül vagy felmászva az istálló tetejére s onnan tovább? Nem könnyű emeletnyi magasságban átkúszni, még két lépést sem. Az istállónál viszont mit csináljanak a létrával, és vajon egyáltalán előre tudnának-e jutni a tetején a felső padlásig? Riadtan forgatták a fejükben, hogy melyiket válasszák. Bódi és Miska arra hajlott, hogy fektessék át a két tető között a létrát, és kússzanak rajta keresztül. A többiek hallgattak. Pali se szólt, várta, hogy azok beszéljenek.

– Hát te mit gondolsz? – fordult feléje Miska.

Pali meglepődött, hogy most meg éppen ő kérdezi. Kimondta, amit magában forgatott:

– A tetőn át próbálkozzunk.

Senki sem szólt többet. Ezzel hát eldöntötték. Átteszik a létrát a két eresz között. Karcsi, Bódi, Miska és Pali átmennek. Barabás a túloldalon marad Anikóval. Rácz Laci, nemhiába volt kezdetben strázsamester, Mihálykával és Sándor Pistával lent sétál majd az utcán – jobbról is, balról is jelezve, ha jön valaki. Ők az őrség. Sanyika viszi majd az üzeneteket, ha valami kell. Ő le s föl járkalhat a házban, senkinek sem tűnik a szemébe.

Jóval szürkület előtt újra összegyűlt a csapat a padláson. Bódi szerszámokat hozott, hogy a szemközti ablakot kinyissák. Miska kötelet. Jó erősen rákötötte a létra kampós végére. Égtek a türelmetlenségtől, az izgalomtól. A hidegben, a szellős padláson a hónuk alja mind kinedvesedett.

Amint rájuk zuhant a tél végi korai homály, belefogtak aztán a dologba. Bódi és Miska kimászott az ablakon. Előrekúsztak a tető pereméig. Pali és Barabás kitolta az ablakon a létrát. Óvatosan, araszról araszra emelték, végre kint volt. Bódi és Miska tartotta, állt a tető peremén égnek meredve. A felső végében ott volt a kötél. Pali az ablakból lassan engedni kezdte lefelé. A kintiek támasztották az innenső végét. A létra egyre lejjebb ereszkedett, majd a túlsó vége beleakadt a szemközti tetőbe. Két mozdulat, s már el is igazították, hogy jól feküdjék, szilárdan.

Miska végül belekapaszkodott, megrázta, majd hátraszólt valamit.

Anikó egyszerre jobb kezének mind az öt ujját bekapta a szájába. Beleharapott, majd kiserkedt a vér a körömágyánál: Miska négykézlábra ereszkedve kúszott a létrán. Lassan imbolygott a sötétben, az emeletnyi mélység fölött. Jaj, ha lezuhan! Anikó már a torkában érezte a sikoltást.

De Miska átért. Lassan fölegyenesedett, visszafordult, intett nekik.

Anikó most látta csak, hogy mellette Pali még mindig görcsösen fogja a kötelet. Karcsi meg most ereszti le a jobb lábát, mert gólyalábon állt izgalomban.

Bódi feléjük fordult.

– Gyere ki! – súgta Karcsinak.

Karcsi kitornáztatta magát az ablakon. Leereszkedett a létráig. Pali előrehajolt, kézen fogva tartotta, míg hozzá nem szokott egy kicsikét.

Most Bódi átkelése következett. Körülnézett, fülelt. Lentről, az utcáról semmi nesz sem hallatszott. Ha valaki jön, füttyülnek az örök. Így hát megindult, s a mélység fölött keresztülkúszott ő is.

Túloldalt Miskával együtt felágaskodott, és megvizsgálták a padlásablakot, aztán egy kis ropogás hallatszott, és az ablak kinyílt. Miska eltűnt benne.

Alulról jobbról most fütty hallatszott. Mihályka füttyült, megismerték, szaporán fújta, s ijedten, nem tudta rejteni, hogy jelzés. Mindnyájan összerendeztek. Karcsi, aki közvetlenül Anikó előtt állt, kint a tetőn, zavarában helyezkedni kezdett. Megcsúszott. Aztán jobb karjára támaszkodva rádőlt a ferde tetőre. Anikó látta, hogy a karja remeg.

Lent csattogott a kövezet a patkós csizmasarkak alatt. Katonák jöttek. Hangosan, italosan. A tisztek ablaka előtt az egyik mutogatni kezdett befelé. A másik rápisszegett, hogy baj lesz, ha meghallják odabent.

Erre kicsit megcsendesedve továbbmentek.

Amint elhalt ez a láрма, túlhan Bódi leoldotta a létra végéről a kötelet, és föladta Miskának, aki ott szöszmötölt már-már kivehetetlenül az ablakban. Miska odabent hozzáerősítette valamihez, s intett, hogy Pali és Anikó is kössék meg a másik végét.

Bódi túlhan, az eresz szélén most Karcsit biztatta:

– Gyere!

A fiú nehezen fogott neki. Kétszer is elbátortalanodott. Lenézett a földre, szédült. Hiába feszült kötél is a létra fölött. Mintha mágnesként húzná a mélység.

Bódi észrevette.

– Csak előre nézz!

Végül mégis odaát volt. Besegítették az ablakon. Most Pali következett. Ő még kint sem volt a tetőperemen. Hevesen dobogott a szíve, de azért elindult. Kitornázta magát az ablakon, leereszkedett a tetőszélig, s négykézláb, lassan, óvatosan átmászott. Csak azután nézett vissza.

A tulsó oldalon két kéz is nyúlt utána segítségül: Bódié s az ablaknál Miskáé. Most már mind a négyen odaát voltak. Pali is bemászott az idegen padlásra. De Bódi tétovázott még, nem ment utánuk. Elindult a tető peremén a ház belső udvara felé, oda, ahol az istálló végződik. Előrehajolt, körülnézett. Meglepetve látta, hogy az istálló tetejéről létra vezet fel hozzájuk az emeletes tetőre.

„Úgy látszik, erre járnak a kéményseprők” – gondolta magában. Visszafordult, és ő is bebújt a sötét padlásablakon.

Odaát Anikó és Barabás magukra maradtak.

Nyugtalanul álltak a nyitott ablakban. Csak váraoztak mozdulatlanul, össze-összeborzongva, dideregve a hidegben.

A toronyóra meg-megkondult. Odalent fel-feltűntek az örök. Órák teltek így. De ők csak hallgatóztak, meresztették a szemüket. Pedig hiába.

Túlhan, ahol a fiúk eltűntek, semmi sem mozdult.

Mit beszéltek a tisztek?

Mihelyt Karcsi bekúszott az ablakon, egy kéz belülről vezetni kezdte.

– Hajolj le, így. Ide ülj le!

Karcsi engedelmesen leült a gerendára. Egész testét rázta a szívdobogás.

– Tudod – vacogta –, nem tudtam, hogy félni fogok a mélytől.

– Van az úgy.

Kisvártatva Pali, majd Bódi is bemászott.

– Az istálló felé levezet egy létra – suttogta Bódi –, mindenesetre tudjátok.

Karcsi előrerukkolt, hogy fölgorjék.

– Induljunk!

Miska leintette.

– Várj még, fűjd csak ki magad.

Szótlanul üldögéltek a gerendán.

– Figyelj csak – tette rá Bódi a kezét Karcsi vállára –, te már jártál itt. Eltájékozódol? Odatalálsz, ahol lelátni? Gondolkozzál.

Karcsi bizonytalanul körülpillantott. Hiába, a padlás sötét volt. Vaksötét. Távolabb vagy két ablakszemen át szűrődött csak be némi fény.

– Megpróbálom.

– Csak nyugodtan, emlékezz vissza, hogy akkor hol jöttetek be. Induljunk el majd onnan.

Pali felállt.

– Csak az udvar felől lehetett. Rá kell találnunk.

Karcsi is felállt, meregette a szemét.

– Eltájékozódok anélkül is. Gyertek.

Miska rájuk szólt:

– Várjatok. A csizmát vegyétek le. Ropog az öreg gerenda.

Így is meg-megpattant alattuk, hogy nekiindultak. Meghajolva, fél kézzel a csizmát szorítva, fél kézzel csáposan tapogatózva haladtak előre.

Karcsi az utcai fal mellett vezette őket. A ház közepe táján megállt. Valahol itt lesz. Rálátni a nagy szobára. Négykézlábra ereszkedve, ide-oda kutattak, de hiába, nem találtak rést a gerendák között. Rátették a fülüket a fára, hangot se hallottak.

Erre felosztották egymás közt a padlás közepét, és úgy kúszták végig, csíkról csíkra. Így sem lelték. Csak kínlódtak a poros gerendákon.

Végre távol a ház másik végén Miska kiszűrődő világosságra bukkant. Odakúsztak. Lentről a gerendák között fény szivárgott fel. Pázmákban csillogott a sötétben. A fiúk bekukucskáltak a réseken át. A konyhára láttak. Fehér kötényben, magas kuktasüveggel ketten álltak a tűzhely előtt. Meglepve vették észre: két férfi. Szakácsok. Hátral, a bő kötényből kilátszott a bakaruhájuk.

A fiúk jó darabig elnézték, ahogy lomhán, lassú mozdulatokkal dolgoztak. Elmúlik így is a katonaidő! Beszélgettek. A szavuk felhallatszott. De a fiúk mégsem értették, hiába füleltek. A nyelvük idegen volt.

Egyszerre megélenkült a konyha. Két másik katona is benyitott. A szakácsok felszították a tüzet, sietve tálaltak.

Bódi meglökte Karcsit.

– Te, megérkeztek a tiszték, látod? Most nézzünk szét amott. – Visszakúsztak a közepére.

Karcsi jól emlékezett: most már vagy három helyen is szivárgott alulról a fény. Valóban ráláttak a nagy szobára. Az egyik résen egy asztal jelent meg, a másikban egy alacsony karosszék és egy heverő. A harmadik a szoba távoli, sötétes részére nézett. Az asztal szépen meg volt terítve, ezüsttel, porcelánnal. Két férfi ült mellette. Két tiszt. Vacsoráztak.

Az egyiknek, aki háttal ült, nem látszott az arca, csak fényes, tonzúrásan kopaszodó koponyája, zsírpárnás nyakszirtje. Szikár, kiszikkadt férfi volt a másik, vörös hajú, vörös szemöldökű. Igazi kese arc. Úgy ült, úgy evett, mintha nyársat nyelt volna.

A tiszték nem beszélgettek. Nagy néha a kese odavetett a másiknak egy-egy fél mondatot. Ilyenkor a tonzúra összekapta magát, feléje fordult teljes arccal, és eltúlzottan helyeselt neki.

A fiúk odafönn kínlódva próbálták kihüvelyezni, hogy miről van szó. Másképpen beszéltek ezek is, mint a szebeniek. Még leginkább Pali értette őket. A legkönnyebben ő kapta el a szavaikat. Igaz, ő olvasott is

németül, s nemcsak a szászok között tanulta. Így aztán ő figyelt állandóan az asztal fölött. De hiába. Mereszthette a szemét, hallgatózhatott, ha egyszer azok odalent szótlánul ültek. A kese legföljebb ilyeneket mondott:

– Holnap. Igen, holnap majd meglátjuk. Megtanácskozzuk a tábournok úr őexcellenciájánál.

Mire a tonzúrás:

– Őrnagy úr stratégiai szakértelme bizonyára majd... – kezdte a bókot.

De a kese szárazon leintette:

– Hagyja el!

Sokáig ettek a tiszték. Odafönt a fiúk meggémberedtek már a hidegben. A deszkákon hasalva, kezük-lábuk dermedezett. De azért kitarítottak. Ellankadó, fel-felgyulladó reménységgel, hátha mégis történik valami. De semmi sem történt.

A tonzúrás tiszt egyszerre felállt, meghajtotta magát, és elment. A kese megkongatott egy kis harangot. Bejött két katona, s leszedte az asztalt. Aztán a tiszt maga maradt a szobában. Le s föl járt egy darabig, kezét atillája zsebébe dugva, nagy, mér földjáró lépésekkel. Majd levetette magát a heverőre, föl nézett.

Karcsi úgy kapta el a szemét a rés fölül, mintha onnan tűz csapott volna ki. Azt hitte, meglátja a kese. Pedig az üres, bámész szemmel meredt a tetőgerendákra.

Miska egyre sürgette őket:

– Mit csinál?

– Semmit.

Időnként odébb tolt a Karcsit, s ő nézett le. Bele a kese arcába.

– No, ez tüstént elalszik. Leshetjük reggelig – suttogeta.

Valóban, a tiszt felállt, nyújtózkodott, és vetkőzni kezdett.

A fiúk legalább három órája voltak már a padláson. Ha a tiszt elalszik, mire várjanak? Apránként, jaj de keservesen, minden reménységük kihuny. Lassan, nehezen szedelőzködve elindultak visszafelé. Céltalan lett volna tovább maradniuk.

Alig értek át Karcsiék padlására, megrohanta őket Anikó és Barabás:

– Mi történt? Beszéljete!

S még jóformán szóhoz sem jutottak, amikor már lihegve fölértek a halálra fagyott örök. Azok is nekik estek:

– Mit tudtatok meg?

– Semmit! – vágta rá Miska mogorván.

– Semmit? Csak nem?

– De igen – suttogeta Bódi –, értsétek meg. Semmi olyant nem hallottunk...

– Hát hiába, hiába csináltuk?... – hitetlenkedett Barabás.

Senki sem felelt rá. Döbrent csend követte a szavait. Hiába vállalták hát a veszélyt, faradságot, hiába állták a hideget. Nincs eredmény. Olyan csalódás volt ez, olyan nagy csalódás, eszükbe sem jutott előre, hogy megeshet.

Tanácsztalanul álltak a sötétben a nyitott padlásablak előtt. Az éjszakai szél hirtelen keresztüliramlott a padláson, s suhogva közéjük vágta a felkavart havat. Összeborzongtak. Bódi lerázta magáról a hideg kristályokat, megtörölte a nyakát.

– Menjünk. Későre jár. Nekem az apám azt szokta mondani: „Fiam, csak aludj rá egyet.” Erre aludhatunk.

– No, ez nem sok. Aludni.

– Nem éppen kevés. Az ember reggelre ráébredhet egyre-másra. Például arra, hogy kár nekünk így nekibúsulni.

– Ugyan miért?

– Mert mit akarunk mi? Kihallgatni egy főtisztet. No, itt látunk is meg hallunk is egyet. Csak győzzük hallgatni.

– Mire gondolsz? – kérdezte Pali.

– Arra, hogy folytassuk holnap.

Nem is kellett az az alvás. Értették amúgy is Bódi igazát. Folytatniuk kell! Ha most elhagynák magukat, jaj de ostoba dolog volna, már-már az ujszaik közül szállna ki a madárka.

Másnap a várban már csak arról beszéltek, estére mi hogyan legyen. Elhatározták, hogy Karcsi nélkül mennek át. Karcsi csak maradjon. Mit kínozza magát a mélységgel, ha egyszer nem szereti.

Elegen lesznek hárman is. De Anikó erősködni kezdett, hogy ő legyen a negyedik. Neki is éles a füle, meg aztán érti a német szót. Egy éve franciául is tanul. Mindenképpen velük akart menni. Reggel óta kérlelte Palit, hogy segítsen neki...

– No jó, hadd jöjjön a kisasszony – dörmögte Miska –, ha nem fél.

Anikó haragosan eléje perdült.

– Mióta vagyok én neked kisasszony?

Miska behúzta a nyakát. Engedékenyen morgott valamit. Láta, hogy nem jó helyen kereskedett. Így aztán Anikó is velük ment.

Mihelyt sötétedni kezdett, körüljárták, kikémlítették a házat. A tisztek ablaka világos volt.

Keresztülfektették a létrát. Nagy óvatosan átkúsztak. Anikót innen is, onnan is vigyázva segítették. Baj nélkül átért. Amikor aztán eltűntek a padláson, Karcsi a túlsó ablakból nekibúsulva bámult utánuk.

Mezítláb lopakodtak előre. Meg ne hallják odalenn, hogy fent járnak, meg ne reccsenjen a gerenda. A nagy szoba fölött már négykézlábra ereszkedve kúsztak a résekig.

Odalent az idősebb tiszt, a kese maga volt a szobában, megint csak fel s alá járkált. A gyertyák meglobbantak, ahogy kavarta a levegőt. Két bronz gyertyatartó állt az asztalon, s vagy hat gyertyaszál égett bennük.

„Ezek nem sajnálják a viaszt” – gondolta Bódi.

A tiszt időről időre kezébe fogta az egyik kandelábert, és a fal elé állt vele. Vajon mit kutatott? Felülről nem lehetett kivenni. Aztán visszasétált az asztalhoz, feljegyzett valamit, s megint újra kezdte a sétát, nagy, kimért lépésekkel.

Így ment ez vagy egy félóra hosszat. Bizony nem volt valami nagy mulatság lesni rá. A fiúknak majd lefagyott a lábuk. Pali fel is húzta a csizmáját.

Kopogtak az ajtón. Belépett a tegnapi tiszt, a tonzúrás.

– Jöjjön, jöjjön csak, adjutáns úr! – nyomta kezébe a kandelábert a kese. – Tartsa csak ide egész közel. Mekkora lehet ez az emelkedő? Nem lehet kivenni. Maga járt erre?

– Nem jártam.

– Mit gondol, mire jó ezt kitudni?

Az adjutáns meresztette a szemét. Sima udvariassággal felelte:

– Őrnagy úr, ha jónak látja, majd közli velem.

A kese fogta a másik kandelábert, és bevilágított a tonzúrás arcába.

– Nem is sejti?

– Nem.

A kese felnevetett. Száraz, hangtalan nevetéssel.

– Ön, Friedrich, kiváló tiszt, valóban kiváló. De sohase kívánkozzék a vezérkarhoz. Soha!

A tonzúrás pislogott a gyertyafényben.

– Parancsára, őrnagy úr.

A kese megint csak horkant egyet diadalmasan.

– Nem parancsomra, adjutáns úr, hanem a tanácsomra. Baráti tanácsomra. – Megint csak a fal felé fordult.
– Ide nézzen! Hova vezet ez az út? Kövesse csak a térképen!

A tonzúrás közel hajolt hozzá.

– Segesvárra.

– Látja, Segesvárra! S ha emlékszik, adjutáns úr, mi volt Dornhoffer százados jelentésében, akit Segesvár alá küldtünk az ellenség kikémlelésére?

– Igen... hogy századának két fő vesztesége volt.

A kese türelmetlen lett.

– Mégis inkább az anyag- és embernyilvántartásban kellene önnek serénykednie. Nem emlékszik arra, hogy a vízaknai útról...

– Igen, persze, hogy a vízaknai utat az ellenség megerősítette. Ott a támadás nagy véráldozatokba kerülhet.

– No ugye, hát ez az! Éppen ez az! Most itt ez az út Fogaras felől csakúgy Segesvárra vezet.

Az adjutáns nem tudta eléggé palástolni csodálkozását:

– Hogyan? Letérünk a megszokott útról?

A megrökönyödött hangsúly a kesét felingerelte.

– Letérünk, engedelmével letérünk. Erre vonulunk majd – a térképre mutatott –, végig a folyó mentén. Hogy is hívják? Hor-to-bágy. Brrr! Ezek a magyar elnevezések. – Elmosolyodott. – Ez egy manőver, adjutáns úr, úgy nevezik; az ellenség megkerülése. Meglepése. Hát persze, csak a vezérkariak között. Hiszen tisztjeink, nemdebár, aligha hallottak ilyesmiről?

A tonzúrás arcát előntötte a vér.

– Kérem, őrnagy úr!

– No jól van, jól van, Friedrich! – Megveregette a vállát. – Ön olyan önérzetes, mint egy zöld csőrű kadét, olyan érzékeny, mint egy hajadon. Nohát! Láncra verjük azt a kutyafejű lengyel rebellist. Ő felállítja az ágyúit Vízakna felé, a Nagy-Küküllő völgyében, s mi meglepjük őt Szentágotán át Fogaras felől. – Erőltetetten felnevetett. – Lesz egy kis meglepetés odaát! Lesz bizony! Mire magukhoz térnek: volt, nincs a magyar sereg. Ha egyszer a mi fölénységünk kibontakozhat...

Megint horkant egyet, de aztán már szárazabb hangnemben folytatta:

– A tábornok úr őexcellenciája eleinte tartózkodóan fogadta a vezérkar tervét, de végül is, mondhatom, nagyon megbarátkozott vele. Már ki van adva a parancs. Készenlét holnap déltől, indulás éjjél után két órával. Intézkedjék majd...

Megrázta a kis asztali harangot. Egy katona belépett. Összevágta a bokáját. Merev, riadt mozdulattal tisztelgett. Karja, lába, törzse mintha drótra járna. Anikó éppen belelátott az arcába. Kacagnia kellett, olyan volt.

A fiúk pisszegtek.

Odalent a kese felkapta a fejét, de nem szólt.

Bódi odakúszott Palihoz. Oldalba bökte.

– No, szólj ehhez! – sugárzott az arca. – Ez aztán valami! – Aztán Miskával bújt össze, s belesuttogta, lehelte a fülébe, hogy mit tudtak meg.

Pali újra bekémlelt a szobába. Kisvártatva Bódi megint megbökte.

– Te, ami a fő, azt már tudjuk. Ne játsszunk tovább a tűzzel. – Odahúzódott a részhez. – Mit csinálnak?

– Mindjárt vacsoráznak.

– Akkor menjünk. Ezek sokat esznek. Kár az időt elherdálni.

– Jó, menjünk.

Ekkor történt a baj. Pali túlságosan hirtelen mozdult. Patkós csizmája alatt megcsikordult a gerenda. Riadtan előrelépett, el a nyikorgó gerendáról. De nem volt szerencséje. Tele talppal ráhágott egy dióra. (A nagybácsi mégiscsak ide szüretelte valamikor a termést.) A dió recsegve széttört. Úgy ropogott a csendben, mint a puska.

A lélegzetük is elállt. Mi lesz most ebből?

Lenéztek a réseken. A két tiszt az asztal mellől kutatva nézett körül.

– Mi volt ez? – A kese felfele pillantott, de még inkább oldalt, a szemközti ajtóra.

– Meghagytam, hogy azt a szobát le kell zárni. Ott nem lehet senki sem!

Az adjutáns fölugrott. Megragadta az ajtó kilincsét. Megrázta. Hiába, nem engedett. A kese a szemével követte. Aztán a harangért nyúlt, dühösen, türelmetlenül meglóbálta.

Ketten is berohantak a hívásra. A tiszt nekik támadt:

– Ki van a másik szobában? Ki merészelt oda bemenni? Agyonlövetem!

– Ott senki sincs – dadogta az egyik, egy gyűrt arcú, őszes őrmester.

A kese magánkívül volt.

– Hallgasson! Volt ott valaki! Hallottuk. Fogják meg azonnal! Menjen, szaladjon!

A tonzúrás rájuk kiáltott:

– Futás! Az őrségnek riadó. Vizsgálják végig a padlást, ha idelent nem találnak senkit.

A fiúk a padláson megdermedtek. Mi lesz most? Mindennek vége hát? Most, éppen most, amikor tudják már az ellenség terveit?

Pali újra megmozdult.

– Fussunk ki. Talán sikerül.

– Lehetetlen. Már késő – suttogta Miska. – Csak magunkkal rántjuk a csapatot is.

Tanácsstalanul meredtek maguk elé.

Bódi egyszerre elhatározta magát.

– Maradjatok itt! Én lemegyek. Ismerem az utat. A létrát az istállótetőre.

– Megőrültél? – Pali elkapta a zekéjét.

– Hagyj! Azt mondom, hogy befutott a házba a Samu! Eressz, nem érted? Akkor nem jönnek ide! Ti elviszitek a hírt, hogy mire készülnek.

– Inkább én!

– Eressz! – Ellökte magától Palit, s könnyű lábbal inalt a nyitott ablak felé. Egy pillanatra elsötétedett az ablak, s Bódi eltűnt.

Pali kóválygó fejjel bámult utána. Aztán, még mindig értetlenül lerogyott a gerendára.

– Hogy a Samu?... Mi az a Samu?... Nem értem...

– Ej, hát Samu, a sünje – sziszegte Miska –, hallgass már!

Iszonytató, ellenséges csönd lett. Aztán odakint az utcán felharsant az őrség riadója. A fal mentén végigfutott valaki. A szöges bakancs csattogott a kövezeten. Valami megnyikordult. Egy test lepuffant. Egy puska hozzáütődött a kőhöz. Elkáromkodta magát valaki. Aztán megint csak az a bakancs, majd ismét kiabálás, ajtócsapódás a konyha felől. Megint egy puffanás. Aztán valami diadalmas, nekibőszült üvöltés. S közvetlenül utána egy vékony fiúhang.

Belehasított a szívükbe. Ez Bódié.

Utána tompa zajok özöne. Dulakodás, káromkodás. Puffanások. Hogy mit jelentett, nem lehetett kivenni.

Majd ajtócsapkodás és csönd. Iszonyúbb, mint az előbb.

Most, most kellene kifutniuk! De csak füleltek megbabonázva, dermedten.

Pali nem bírta tovább. Kinyújtotta a kezét. Átfogta Anikó csuklóját. Megszorította. Valami enyhületet keresett. De Anikó odébb húzódott, elvonta magát.

Egyszerre a szobából hangok szűrődtek fel. Megnyikordult egy ajtó. Valaki jelentést tett.

Ráhajoltak a gerendára. Pali eszelősen meredt rá a résre. Alatta a gyertyák fényében ott állt Bódi. Két katona hátracsavarva tartotta a kezét. Kurtára nyírt hajából baloldalt, a halántéka fölött vékony, vörös csík kanyargott lefelé. Viaszsárga arcában nem is volt több élet, csak ez a lüktető, lefelé kúszó vonal.

A tonzúrás rárontott Bódira.

– Aha, hát ez az... ez az... no, ki vele gyorsan, ki küldött, kinek kémkedtél?

Bódi csak állt leszegett fejjel, az ütéstől még kábultan.

– Beszélj! – sürgette a tonzúrás. – Mire vársz?

– Van egy sünöm, a sünöm – kezdte rekedten, halkán a fiú. – Befutott az udvarba, azt kerestem.

– Micsodát? A sünét? – Hitetlenkedve ingatta a fejét. – No, majd mindjárt kiderül. Majd mindjárt.

Még egyszer végigmérte a fiút. Egyszerre jóságos lett.

– Eresszétek el! – adta ki a parancsot. – Töröld csak le a vért, fiam. Szedd össze magad. Gondolkozzál. Te itt kémkedtél, itt hallgatóztál a szobában, ezért golyó jár nyomban. No de én ezt nem szeretném, jaj dehogyis szeretném! Egy ilyen szép szál kisfiú miért haljon meg? Miért menjen bele a golyó a fejébe? – Durván megsimogatta a Bódi fejét. – Ugye, te se szeretnéd?

Bódi nem felelt.

A tiszt a legnyájasabb hangján folytatta:

– No látod! Te most szépen megmondod, hogy téged ki küldött ide, ki csempészett be az udvarba, oda a szobába, mióta hallgatóztál ott, és akkor majd meglátjuk. Akkor már olyan nagy baj nem lehet. No, mondd szépen! Ne kényszerítsél engem arra a golyóra!

Bódi felvetette a fejét.

– Nem hallgatóztam. A sün itt szökött el tőlem a ház előtt. Az udvaron nem találtam, s erre a nyitott ajtón benéztem a szobába. Pisszegtem neki.

A tiszt jósága egyszerre szertefoszlott.

– Micsoda? Hát ez a hála? Ez? Te orcátlan tacsó, hát hülye vagyok én? Hát hülyének nézel te engem? Engem meg az őrnagy urat? – Dúhe egyre magasabbra hágott, saját hangja, saját mondatai gerjesztették. – Őrparancsnok! Nyitva van az az ajtó?

Az őrmester összerándult.

– Most nyitva van – jelentette.

– Barom, azt kérdeztem, hogy nyitva volt-e.

A katona riadtan válaszolt:

– Nem tudom.

– Úgy, úgy. Nem tudja. – A tiszt tombolt. Odaállt Bódi elé. – Ki vele, te spion, te rebellis disznó, ki nyitotta ki neked?

Bódi tehetetlenül széttárta a kezét.

– Nyitva találtam.

– Nyitva? Igen?! – Jobb kézzel teljes erővel arcul ütötte Bódit. – No, vallasz te mindjárt! – A fiú véres arcán síkosan csattant a pofon.

Odafent Pali úszott a verítékben. Fetrengett a kintól.

– Lemegyek, én lemegyek... – suttogta eszelősen. S megmozdult.

Jobbról is, balról is egy-egy kéz kapta el. Leszorította a gerendára. Két erős kéz. Egyik elszántabb, mint a másik. Miskáé és Anikóé. Majd eltörték a csontját, úgy szorították. Aztán Miska belelehelte az arcába:

– Te, leütlek, ha megmozdulsz! – És mutatta az öklét.

A tonzúrás tovább ordított:

– Tele a ház kémmelemmel, árulóval, fel kell kutatni a pincét, a padlást! Fogjátok! – mutatott rá Bódira. Hátrafesztették ismét a fiú karját. A tiszt kezébe vette a lovaglóstort, s felemelte. – Lássuk! Ki nyitotta ki?

A dermedt csendben a kese szólalt meg:

– Kérem, adjutáns úr – mondta tüntetően halk, nyugodt hangon –, talán inkább azt kérdezze, hogy a fiú hogyan jutott be az udvarba, hiszen a kapuban őrség áll. Nem gondolja?

A tonzúrás összeütötte a bokáját, visszafordult Bódihoz.

– Nos, hogyan jöttél be?

– A sün bemászott a fal alján, a lyukon át – Bódi hangja itt elcsuklott –, és én pedig keresztülmásztam az istálló mellett a falon.

A tiszt ebbe egészen belevörösödött.

– Mit? Hogy a sün... meséld az öreganyádnak!

Ütésre emelte az ostort.

A kese türelmetlenül intett.

– Kérem, talán hagyja ezt, adjutáns úr. Az ön kipuhatóló módszere, hogy úgy mondjam, bármilyen kiváló, keveset törődik az értelemmel. Mármost magának a kutatónak az értelmével, ha megengedi. Még az is lehet, hogy a fiú igazat mond. De az ön módszerével... – legyintett. – A püsszegést egyébként magam is hallottam. Intézkedjék mindenesetre, hogy a fiú maradjon a fogdában. Ki tudja, mit hallott? Arról pedig, hogy az az ajtó miért volt nyitva, önnek adott határozott parancsom ellenére – itt felemelte a hangját –, írásban jelentést kérek, mégpedig holnap délig. Kinek adta ki a parancsot, mikor nézett utána, hogy eleget tettek-e neki? – Szeme haragosan villant a tonzúrásra. – A mulasztás elkövetőit meg fogom büntetni.

Ezzel a kese elfordult. A tonzúrás leforrázva állt az emberei előtt.

– Hallották?! Takarodjanak! Ezt pedig – Bódira mutatott – vigyék a fogdába.

A katonák kiiskoltak. Bódit is magukkal vitték. A két tiszt magára maradt. Alig csukódott be az ajtó, a kese fölkel, és haragosan elébe állt a tonzúrásnak.

– Adjutáns úr! Kifogásolnom kell az ön viselkedését.

Az adjutáns összekapta magát.

– Egy vezérkari főnök mellé állított adjutáns tiszt nem regimenttiszt, nem bakatiszt! Érti? – Belenézett a tonzúrás üres arcába, s ettől csak ingerültebb lett. Száraz, oktató hangon folytatta: – Még mindig nem érti? Nos, ön nem pofozkodhat, nem ütlegelhet saját kezűleg. Különösen nem az én jelenlétemben. Ön elrendelhet gúzsba kötést, kikötést, parancsot adhat felkoncolásra, de nem büntethet saját kezűleg! Adjon többet magára!

– Igenis!

– Forgassa behatóbban a tiszt magaviselet kátéját! Módot adok erre önnek. Ma este nem veszem igénybe a társaságát. Intézkedjék, hogy vigyenek ki egy terítéket.

A tonzúrás hirtelen rákvörös lett. Feszesen kihúzta magát, sarkon fordult és kiment.

Anikó odafönt megrázta a két fiú karját.

– Most, most gyorsan gyerünk!

Óvatosan kúszni kezdtek kifelé. Kétszer is meggondoltak minden mozdulatot. Jó időbe telt, míg elértek a nyitott ablakig.

Miska, aki legelől járt, kinézett rajta. Szemben vele riadtan ott didergett Karcsi és Barabás. Sanyika is kidugta a fejét mellettük. Miska intett nekik. Karcsi visszaintett, és jelezte, hogy leküldi az örökhöz Sanyikát, nehogy meglephessék őket.

Hang nélkül, mozdulatlanul álltak szemben egymással az ablakokban, míg Sanyika oda volt. De csak úgy perzselte őket a türelmetlenség. Karcsi és Barabás látta Bódit kiugrani, leereszkedni az istállótetőről az udvarra, s aztán hallotta, hogy elvitték a katonák. Mi történik itt? El nem tudták képzelni.

Végre megjött Sanyika. Lent feltűntek a csapatbeli örök, Ráczi Laci, Mihályka és Pista.

Pali, Anikó, Miska sorban átkúszott a létrán. Aztán még egy-két mozdulat, és a létra is bent volt a padláson. Nyoma sem látszott már annak, hogy a fiúk odaát voltak. Miska, aki utolsónak kapaszkodott meg, még a padlásablakot is behúzta maga mögött.

Ott álltak hát Miska, Pali, Anikó, hárman szemben a csapattal.

Mi volt? Mi történt Bódival? Színt kellett vallaniuk.

De csak álltak süketen, konokul, egyikük se kezdett bele.

– Mondjátok már! Szóljatok!

A nagy csendben úgy lesték, várták a szavukat, fej fej mellett szorosan hozzájuk bújva, hogy izgatott, forró lélegzetük beleszapódott a három gyerek arcába.

Végre Miska, mint egy öklelő kos, felütötte a fejét. Rábökött Palira.

– Majd ez elmondja. – Hozzá fordult, s úgy sziszegte: – Most beszélj! Beszélj hát!

Anikó rászólt:

– Csönd legyen! Egy szót se többet! A várban majd mindent elmondunk.

Miska morogva engedett.

Anikó folytatta.

– Az örök menjenek előre Miskával. Mi majd azután indulunk.

A fiúk nem ellenkeztek. Anikó így még sohasem beszélt velük.

Karcsi és Barabás már indult is Miskával. Remélték, hogy útközben majd csak megered a nyelve.

Csakugyan, mire a várba értek, mindnyájan tudták, hogy mi történt. Ki-ki elmondta a magáét még az úton. Miska fogadkozott, hogy ha Bódinak baja esnék, hát ő is ellátja Pali baját...

Pali egymagában ment leghátul utolsóként. Küzdött a könnyeivel. Hármuk közül egyedül ő látta: hogy csattant a pofon Bódi véres arcán.

– Miért húzott csizmát? Miért hagytátok? – Az izgatott suttogásból ennyi ért el hozzá, amikor a várba belépett. A szavak fullánkja nyomban beléshaladt. Megtorpant. Tétován felemelte a kezét, aztán mégis betette az ajtót maga mögött.

Ott álltak mind a vár közepén, egy csomóban. Túlhan, az ajtóval szemközt egy szál gyertya égett. Vékonyka fénye megvilágította a belépőt, de homályban hagyta vele szemben az arcokat. Csupa komor arc. Pali félve lépett előre.

A fiúk elhallgattak, hogy észrevették. Feléje fordultak, helyet adtak. Most másként érte őket a fény. Bevilágított az orcájukba; nem bosszú, de aggodalom, félelem, töprengés volt rájuk írva.

– Tudom, én okoztam – kezdte Pali, s elhallgatott. Nem találta a szavakat.

A többiek se szóltak, nehéz is ilyenkor.

Anikó egyszerre megsajnálta Palit.

– Hagyjuk ezt most. Majd később.

– Tenni kell valamit – folytatta remegő szájszéjjel Pali. – Bódit ki kell szabadítanunk!

– Csakhogy az nehéz lesz ám! – morogta Miska a foga között. – Az nehéz.

Pali töprengve nézett maga elé. Senki sem szólt. Nem volt mit szólni. Hogy tudná Bódit bármelyikük is

kiszabadítani?

Újra csak Pali kezdte:

– Talán ha mindent elmondok apámnak, talán majd ő! Meg fogom kérni, hogy menjen föl magához a generálishoz. Régebben többször is járt nála.

Miska engedett valamit mogorvaságából.

– Az jó lenne csakugyan.

„Az urak elintézhetnék egymás közt – gondolta magában –, megcsinálnák egymásnak. Miért ne csinálnák meg?”

A többiek bizonytalankodva latolgatták, hogy vajon jó lesz-e. Egyiknek-másiknak az arcán máris oldódott az aggodalom. De Anikó kételkedve ingatta a fejét. Orrát csöppnyi fintorral felhúzta.

– Aztán édesapád mit mondana, honnét tud róla? Miért akarja a szabadulását? Miért fő az ő feje Bódiért?

A fiúk összenéztek. Azám! Mit lehet erre válaszolni? Hamar ráocsúdtak, hogy csak baj lenne ebből.

De hát mit tegyenek? Nem hagyhatják szegényt. Elfacsarodott a szívük. Szinte látták Bódit, amint ül a fogda szalmáján, és vár, egyre vár. S ahogy szokta, kurtára nyírt haját simogatja. Mit ér a csapat, ha Bódi fogva van miattuk? Ha nem tudják kiszabadítani? Ha ő nincs velük?

– Még leginkább az édesapja segíthetne rajta – gondolkozott fennhangon Anikó. – Az öreg Czinege Mózes bácsi. Még leginkább ő.

Miska rávillantotta a szemét, alulról, gyanakodva.

– Ugyan már, nem hallgatja meg azt a generális!

– Nem kell ahhoz a generális – folytatta Anikó. – Elég ahhoz valamelyik kisebb úr is. Csak üljön a nyakán az öreg Mózes bácsi, és rágja a fülét, hogy mennyi baja volt már a fiúval a sün miatt. Hogy a múltkor éjszaka is ostort fogtak a szomszédok a gyerekre, mert azt hitték, lopni jár. Pedig csak az elcsavargott sündisznot kereste. Már hogy van szívük ilyesmiért fogva tartatni a fiút? Azt kell mondja az öreg, hogy a pajtásai látták Bódit, ahogy bemászott a tisztekhez, de amikor baj lett belőle, elfutottak.

– Legjobb, ha mindjárt így mondjuk el neki, hogy mi történt.

– Bizony az lenne a legjobb.

Miska összefogta magán a szokmányát. Indulni készült.

– Akkor én megyek is. Ha jobb nem jut az eszünkbe! Elmondom az öregnek.

Pali megfogta a vállát.

– Várjál! Veled megyek!

Anikó türelmetlenül toppantott.

– Megálljatok! Másról is beszélünk kell.

– Hagyd, ez most a legfontosabb! – mondta Pali.

Anikó nyugtalanul kémlelte őket. Hát ezek nem értik? Megragadta Pali karját.

– Te nem mehetsz! Neked le kell írnod, hogy mit hallottál. Ez a legfontosabb.

Miska visszafordult.

– És Bódi? Ő csak maradjon?...

Pali kiszabadította magát.

– Majd később!

Anikó elébük állt.

– Nem. Most! – Gyötrődve erősködött: – Bódi sem mondana mást... Ez a legelső... Nem értitek? Hiszen ezért áldozta fel magát! Azért, hogy mi továbbadjuk a hírt. Hogy a magyar sereget meg ne lepje az ellenség! – Megfogta Miska karját. – Te tudod!

Miska lesütötte a szemét.

De Pali nem engedett:

– Te nem láttad. Folyt a vére...

A lány karja kérve, esdekelve nyúlt ki a többiek felé.

– Segítsetek! – lihegte. – Most nem mehetünk szét. Ne engedjétek. Előbb le kell írni, amit megtudtunk. Legyen Miskánál, ha Némethy néni megjön. Vihesse nyomban. És ha Némethy néni nem jönne hajnalban, akkor nekünk kell elvinnünk. Nekünk!... A csapatnak. Értitek?... – Mintha az élete függne ettől, olyan forró volt a hangja. – El kell döntenünk... még most el kell döntenünk, ki megy közülünk Segesvárra.

– Segesvárra? – suttogta valaki döbbenten.

– Oda, igen, oda.

Szótlanul meredtek Anikóra. A háború kellős közepén, az ellenséges hadak útján hogy menjenek ők kétnapi járóföldet, Nagyszebenből Segesvárra? A madár még átszárnyalhat, de az ember? Nincs írásuk, úti levelük, semmijük!

A gyér gyertyafényben megdöbbenve, némán néztek egymásra. A kanóc kormosan égett, a viasz elfojtotta a lángot. A fiúk arcán a fény és az árny komor táncot járt. Most értették meg, szinte ebben a pillanatban, hogy ez már nem játék többé. Fikarcnyit sem játék. Amit tudnak, az már a felnőttek dolga. Bizony, a felnőtteké. Azok az életüket is odaadnák érte. Oda is adják, talán már holnapután, ha el nem jut hozzájuk a hír, éppen Segesvár alatt.

Most eszméltek csak rá: Bódi tudta ezt. Azért futott az örök karjába. És Anikó is tudta. Még Kisenyedről, amikor menekültek.

Most már nekik is tudniuk kell!

Pali felvetette a fejét. Alig értették, mit mondott, olyan rekedt volt a hangja:

– Én elmegyek. Vállalom. Úgyis én hallottam leginkább, a legtisztábban...

Karcsi magával küszködve suttogta:

– Egyedül nem mehet...

Rácz Laci erre kihúzta magát.

– Megyek én is!

A többiek tétován néztek rá. Hiszen Rácz Laci megjárhatná Palival, nincs abban semmi, csakhogy... Mert Laci bizony néha hetvenkedő, kicsit hebehurgya.

Közben Laci is megfontolta még egyszer.

– Csak valahogy az apám meg ne tudja – mondta, és nyugtalanul dörzsölni kezdte két ujjal az állát.

Miska ránézett, jól megnézte magának, s csak akkor szólott:

– Aztán te, Laci, megérted-e, ahogyan arrafelé beszélnek? Tudsz románul?

– Nem én.

Anikó beleszólt:

– Azt pedig kell. Valamelyiküknek legalább...

Miska félretolta Lacit, s odaállt Anikó elé, középre.

– Hát én elmegyek ezzel – bökött Pali felé –, nem bánom! – A hangja kemény volt, ellenséges. – De addig, míg odajárok, Bódit kiszabadítsátok, azt mondom! Mert ha nem – s itt felemelte a mutatóujját –, azt is megmondom, engem nem láttok ám többet!

S haragos, konok arccal mérte végig a csapatot.

Hírvivő úton

Pali úgy érezte, mintha forgatag kapta volna el. Este, hogy eljöttek a várból, nem is a lába, nem is ő maga, valami más vitte, sodorta előre. Felemelte magasra, hogy lásson, és megjegyyezzen mindent! Aztán lenyomta a mélybe, hogy ne is tudja, mi történik.

Mire emlékezett? Látta Bódi apját, Czinege Mózes bácsit a gyertyafényben, amint jöttükre felüti a fejét. A szemére emlékezett, arra a kék, tiszta szemre az ősz szemöldöke alatt, amint Bódit kutatta közöttük. Hogy megriadt az a szem, amikor a fiát nem találta! Ráncos, öreg szemhéja úgy remegett, mint a nyugtalan madárszárny.

Aztán a kezére is emlékezett, arra az eres, meg-megránduló kézre, amely egyszerre reszketni kezdett, miközben Anikó beszélt.

Hogy Anikó mit mondott? Nem, arra nem emlékezett Pali.

Aztán volt ott még valaki. Igen, Rudi, Bódi unokabátyja. Aki olyan furcsa hangsúllyal beszélt. És mennyit kérdezett! Mindent tudni akart az öreg helyett, mert az később már nem is szólt, csak ült magába roskadva. Ez a Rudi csukta be utánuk a műhelyajtót. Még onnan az ajtóból szólt oda az öregnek, Pali meghallotta:

– Mondtam én, miért jár Bódi ezekkel?! Most itt a baj!

Igen, így volt ez. De arra már megint nem emlékezett, hogy ő mikor vált el a többiektől. Mit határoztak egymás közt? Mit csinált közben? Beszélt-e ő egyáltalában Miskával?

A legközelebbi képen, amit fel tudott magában idézni, Anikót látta megint. Anikó éppen az ő édesapjával beszélt. Hogy a disznónak, amit odakint hizlaltatnak Miskáéknál – így mondta –, eltörött a lába. Hiába, le kell vágni. Legjobb lesz, ha hajnalban Pali kimegy oda. Elekes bácsit úgysem engedik ki az örök, és elintézi, amit kell.

Pali most újra látta apja nyugtalan arcát, szinte érezte, amint hozzálépve megfogja a vállát.

– Hát mondd, fiam, hogy miért is mész? – És amikor ő lesütötte a szemét, Anikót hallotta megint, akinek újból csak peregni kezdett a nyelve:

– Csak a disznóért, csak azért... Hogy tetszik gondolni?! Nagyon-nagyon fontos!

Apa elfordult. Megcsóválta a fejét.

– Okosabb lenne... – Legyintett. – Menj hát... – mondta végül csendesen.

Pali alig hitt a fülének. De mostanában olyan törődött az édesapja. Ül az ablak előtt naphosszat, szótlantul.

És édesanyja? Neki nem lehet ilyeneket mondani, ő azon nyomban a szavak mögé lát. De vele Anikó a sarokba húzódva olyan soká-soká pusmogott. Csak tán nem mondta el az igazat? Vagy valamit belőle? Hogy tud olyan könnyen beszélni ez a kislány? Neki, ha édesapával vagy anyával szól, azonmód gombóc ül a torkában.

És még egy kép: a gyertyafényben megint csak Anikó. Pali érezte a keze érintését. Anikó mondott valamit, de ő nem értette. Most ocsúdott álmából.

– Kelj fel – suttogta a hang –, indulnod kell!

Körülöttük mindenki aludt. Az ágya mellett ott volt a ruhája, a bekecse és az iszákja, tele enivalóval. Anikó készítette még az éjszaka. Talán le sem feküdt.

– Osszátok meg – mondta –, elég lesz kettőtöknek.

Mikor elváltak, megcsókolták egymást kétfelől.

Pali igazánból csak most ébredt rá, hogy mi mindent tett ez a lány.

Még nem is pitymallott, amikor kiosont a házhól. Miskának az omladékos bástya alján kellett rá várakoznia. De neki magában kellett az örökkel teli városon végiglopakodnia és leereszkednie a falon. Egyedül a sötétben. És ha ott áll megint a falnál az ör, mint amikor Sanyika leste az alacsony nádtetőről? Ahogy egy szál magában az elhagyott utca végébe ért, megismerte azt a házat, szürke-kéken derengett a meszelt fal, feketén vágott bele a kémény az égbe. Egy darabig csak állt, és hallgatózott a sötétben. Nesz nem hallatszott a közelből, csak távoli, titokzatos roppanások, egy kutya vonítása. Meresztette a szemét, hogy káprázott benne a nagy feketeség. Hátha beleszalad egyenesen az ör karjába? Megülte,

megdermesztette az egyedüllét. Milyen csuklót, térdet lankasztó émely társ nélkül vágni neki a veszedelemnek. Eszébe jutott, hogy Miska szinte naponta megjárta ezt az utat. Vajon ő is ilyen dobogó szívvel leste, hogy közeledik-e az őrárat?

Sose szólt róla, sosem említette.

Elszégyellte magát. Nem, nem engedhet a félelemnek. Mennie kell, ha lehetetlen is, amire vállalkoztak, itt még nem vallhatnak kudarcot. Nekik meg kell tenni mindent, Bódi is megtette a magáét. Ők most már nem számítanak. Ha rajtavesztenek, ha belebuknak, akkor is. Nem, nem hitt abban, hogy eljuthassanak Miskával Segesvárig. Két hadsereg között hogy lehetne csak úgy sétálgatni?

Halkan, vigyázva kuvikolt kettőt, s visszafojtott lélegzettel hallgatózott utána.

Csend volt.

De aztán letről az alsóvárosból felhangzott egy megriasztott rigó gyors pittyegése.

Ott van hát Miska.

S hogy leereszkedett a törés mentén, lent egy kéz nyúlt ki feléje, s vezette.

Aztán már csak ment Miska után, Pintyéékhez. Bent az istállóban pislákol a mécses, de az is nagy fény volt annak, aki kintről jött. Miska rámutatott az ágyon heverő ruhadarabokra.

– Bújj beléjük! Nem jöhetsz így!

Pali ráismert Miska sötétbarna darócszokmányára, lábszárra feszülő fehér „harisnyájára”. Ügyetlen kézzel tekergette fel, egész a térde alá a bocskorszíjat.

Miskán eddig még nem látott, abaposztó szokmány volt, tán az apjáé.

– Húzd a szemedre a kacsulát – mondta. – És ne szólj, ne beszélj. Majd csak én beszélek. Még oda se nézz, mert úgy áll a szemed, aki látja, nem hiszi, hogy ilyen magamfajta vagy.

Magosra emelte a mécsest, s úgy vizslatta végig Palit.

– Induljunk.

Még egyre tartott az éjszaka. Csak az őrtüzek vöröslöttek elszórtan a völgyben, máskülönben minden kékesfekete volt. Szinte tapintani lehetett az előttük kúsó, köréjük fonódó sűrű sötétséget. Dideregve, össze-összekoccanó foggal húzódtak ki az alsóvárosból. Meg-megálltak. Minden moccanásra, neszre hosszan füleltek. Vajon mit rejt előlük az éjszaka?

A városon túl, a lapályon se lett sokkal világosabb. De a tél végi, elkoszolódott hó valamelyest mégis derengett, a lábuk már magától eligazodott az országúton. Nem, a földek között már nem volt olyan félelmes az éjszaka, megszokták az egyhangúságát. El is álmosodtak tőle, ahogy telt az idő, s ők, mint egy lezárt szobában, kimért ütemre haladtak a sötétség ugyanegy barlangmélyében. Szempillájuk elnehezült, le-lecsukódott. Így mentek félig nyitott, félig leragadt szemmel.

Aztán nagy sokára derengeni kezdett. Pillanatról pillanatra változott a táj. A sötét elszürkült, a homály megszilárdult, alakot kapott a világ. Nem lehetett tetten érni a pillanatot, egyszerre reggel lett, világos, téli reggel. Minden a helyén volt, úgy, mint azelőtt.

A friss szél kifújta a szemükből az álmat, mintha éppen most ébredtek volna fel, mintha nem is együtt tették volna meg az éjszakában az utat. Ami olyan keserves hosszú volt, most csupán egy pillanatnak tűnt fel.

– Früstököljünk? – kérdezte Pali.

– Még korán van – felelte Miska –, kár a hasat máris felkelteni.

Továbbmentek. „Ha nem, nem – gondolta Pali. – Mit csináljak?” Lopva rálesett Miskára. De hát hiába. Nem volt semmi az arcára írva. Úgy nézett, mint máskor, legföljebb a száját zárta keményebben.

Lassan felkelt a nap is. De csak derengett a felhők között, nem tudott kibújni. Mégis melegebb lett. Az úton, ahol letaposták, a hó olvadozni kezdett. Kocsonyás lett a lépések helyén, aztán átfutott rajta a víz, elkeverte sárral.

Közben megélnékült az út. Asszonyok jöttek szemközt, már messziről virított a nagy fehérségben színes

katrincájuk, a fejükön kosár. Oldalukhoz szorították a guzsalyt, jártukban is fontak. Hogy nem fagy le az ujjuk a fonálon! Egy lovas katona, valami hírvivő vágatott el mellettük. Játékosan a fiúk felé ugratott. Befröcskölte őket sárral kevert hóval.

Pali egyre azon gondolkodott, ami történt. Mit is tehet az ember, ha gyalogol? Jár az agya. Nem lehet megállítani, kormányozni. Elmotoz magában ezen is, azon is. Ahogy a két láb váltakozva egyre csak emelkedik, ledobban, emelkedik, ledobban megint, úgy jár a képzelete is: elkalandozik és visszatér, vissza, mindig csak ugyanoda. Bár lehetne neki parancsolni!

Az út emelkedni kezdett. Felfelé kapaszkodott, be a hegyek közé. Fent az első hegygerincen, mielőtt elkanyarodtak volna, a fiúk megálltak, visszanéztek. Az egész szebeni határt belátták. Enyhe télutói nap volt, érezni lehetett, hogy a hideg már kiadta az erejét. A nap is erősödött, pászmásan áttört a felhőkön, sugárkévéje hol itt, hol ott csillogtatta a lapály havát. Amint a fiúk visszanéztek, egy pászma beragyogta Nagyszebent. A város egyszerre kiemelkedett a tájból. Magas bástyái felett karcsún, könnyedén szökelltek az égnek a tornyok. Mennyi torony, csúcsos, szögletes, sűrűn egymás mellett! A bástyák téglavörösen, a réztetők zölden, az ólomtetők meg szürkén domborodtak bele a város mögötti kékesfehér hegyhátba.

– Milyen szép! – ámuldozott Pali.

Miska meglökte a karját.

– Nézd, ott a kaszánya. Látni.

Pali is odanézett. Tudta, hogy Miska mire gondol. De Miska nem hagyta annyiban:

– Bódit oda vitték! Látod! – Elfordult, s jó darabig nem lehetett szavát venni.

Csak amikor Vízakna elé értek, faggatta Palit, hogy mit gondol, megkerüljék-e a várost, körül a dombok között, vagy vágjanak át rajta. Mit akar, mondja meg.

Az út magosárol már rá lehetett látni a tar fák közül ki-kibukkanó emeletes fatetőkre. De hogy áll-e valahol őrség, nem látszott.

Dönteniük kellett.

Éppen be akartak térni jobbkézt az egyik ösvényre – mégiscsak többet ér az óvatosság –, amikor vaskos szitkozódások közepette egy katona bukkant elébük, s nyomában a mezsgyét betöltőn, jármostul egy pár ökrök. Jámbor, kényelmes cammogásban.

Koszor, ványadt kis katona volt az ökröhajtó, a mundérja sáros, szalonnás, a fegyverét úgy vetette vállra, hogy az egyre elcsúszkált, lökődött jobbra-balra, míg ő kínlódva vonszolta, ráncigálta a szavához nem szokott barmokat. Nagy, dióbarna szemében riadt kiségerkéntet. A század bohóca az, akin minden tréfa csattan, ezt hirdette róla még a szemébe csúszó lötyögő sapka is.

Miska rögtön odasündörgött melléje.

– Bátyó, hova viszi az ökröket? – kérdezte románul.

A katona fölállt, rázta a keze fejét, hogy niks, niks. Aztán mégis lefelé mutogatott, Vízaknára. De hiába mutogatott arra, az ökrök egyszerre megindultak, s húzták visszafelé, hogy gyürkőznie kellett velük, megint csak nekifohászkodva.

Miska meglökte Palit.

– Te, ez valami sváb. Mondd neki, hogy majd mi elhajtjuk.

Rávert az ökrök farára, s már nyúlt is a kötőfék után.

A katona gyanakodva, tétován adta át, de ahogy a barmok rendben megindultak, egyszeriben beleélte magát úri állapotába.

Helyrerángatta az egyenruháját, könyökével helyrelökte a puskáját, s az útszéli kényelmes gyalogösvényről még biztatgatta a fiúkat:

– Siessünk ám!

Így értek a házak közé. Ott állt az őrség. Már messziről látták: megállította az érkezőket, úti levelet kért, beletűrt a parasztasszonyok kosarába.

– Te csak ösztökéld őket hátulról – súgta Palinak Miska. Oda se nézz!

Úgy hajtottak el a katonák előtt, mintha meg sem látták volna őket.

Annál inkább észrevette az őrség a peckesen lépegető kísérlőjüket. Mutogattak feléje, vigyorogtak rajta. A katona mérgesen rángatta a puskaszíját, s felhúzott orral lépkedett el előttük. No, csak ez kellett az öröknek, utána kiáltottak hahotázva. A kis ember hirtelen piros lett, visszafutott hozzájuk, hadonászott, fenyegetőzött. Az örök ráfogták a szuronyos puskát.

Pali és Miska meg csak hajtott előre. Már el is tűnt az őrség a hátuk megett.

Egyszer futva jött a katona, csak úgy verte az oldalát a puskája.

– Nem arra! Nem arra!

– Akkor csak hajtsd magad, koma! – morogta Miska, s otthagyták.

Bent Vízaknán erősen olvadt. Az utcákról már eltakarodott a hó, a sár foglalta el birodalmát. De mintha a nagy vendégmarasztaló ott sem volna, zsi bongott Vízakna, tele volt útnak induló katonasággal. Császári könnyűlovasok voltak ide kvártélyozva. Most készülődtek. Mintha kifordult volna a házak belseje: szalmatörök, törött edények, piszok, lótrágya, megrokkant szekerek, tele volt velük az út.

A zürzavaros nagy készülődésben – teremtettség sem készülődik annyit, mint a katonaság – senki sem törődött velük. Miért is törődött volna? S ők már bizakodtak, hogy könnyebb is ez az út, mint ahogy gondolták. Majd csak túlesnek rajta. Jó iramban nekiindultak hát előre. Kis híján kiértek már Vízaknáról, amikor mégis megtorpantak: a város végén megint csak őrség állt. Az út éppen kanyarodott, s ők az öröket csak akkor vették észre, amikor már szinte ott álltak előttük. Egy riadt rezzenés, de már semmit sem lehetett tenni, csak behúzott nyakkal, oda se nézve lépegetni. Hátha ezek se szólnak rájuk. Tettetni a közömböst, didergető félelemben.

Ám az örök egyszerre kiáltozni kezdtek. Még a puskát is felemelték.

Miska visszafordult, románul kérdezte: mi bajuk?

– Hová?! – kiáltott rájuk az egyik katona.

Miska fölmutatott a hegyek közé.

– Csak oda! Az esztenákhoz.

Az ör megcsóválta a fejét. Nem tetszett neki.

– Várjatok az őrmester úrra! – mondta, és elkiáltotta magát.

Mit volt mit tenni, vacogva állva maradtak az örök előtt. Az őrmester nem jött.

Miska újra mutogatni kezdett.

– Csak oda föl.

Az örök megunták.

– Eh, menjetek. De gyorsan ám! Az őrmester úr meg ne lácson!

Nem kellett kétszer mondani, eliramodtak, hogy jobban sem kellett.

Hogy fordult az út, Miska megállt, lehúzódtott egy bokros szélébe, s letelepedett egy öreg, pudvás rönkre, amelyről már letisztult a hó.

– No, most ehetünk – mondta még egyre szuszogva, és szalonnát meg kenyeret vett elő.

Pali is kinyitotta az iszákját.

– Egyél, Anikó kettőnknek készítette.

Miska gyanakodva nézett fel.

– Anikó? – s hozzáfogott. – Ha megszólítanak – mondta aztán, még mindig félig tele szájjal –, csak hagyd, hogy én beszéljek. Jobb úgy. Láttad, vigyázni kell.

Az úton három katona közeledett. Miska elhallgatott. Elöl jött az egyik, a másik kettő kézbe vett puskával, feltűzött szuronnal a nyomában. Az elsőnek hátul össze volt kötve a két keze. Ezért mereven

járt, egyenesen, csak a fejét szegte le fáradtan, magamegadóan.

A katonák elhaladtak előttük.

Miska összeszedegette a morzsát a nadrágjáról, aztán fölállt.

– Siessünk! – Indultában vetette oda Palinak: – Bódit is így viszik!

Most már megállás nélkül mentek sötétedésig. Jobb ilyenkor le sem ülni, le sem pihenni, csak fáradtabb az ember utána. A falvakat, nagyobb helységeket kikerülték; ha őrzőjárat közeledett, bebújtak az árokba, elrejtöztek a bokrok közé. A Nagy-Küküllő völgyében egyre elhagyatottabb lett a vidék, a folyó zúgva, zubogva görgette széttört jégpáncélját, torlaszokba rakta, s megint elbontotta. Mást se hallottak órák hosszat, csak egyhangú morajlását. Kiskapus után derékba tört fák, széztúzott szekerek, döglött lovak heverték az út mentén. A faluszéli házakat kilyuggatta, lerombolta az ágyú. A hó kétfelől végig a hegyoldalakig le volt tapodva, s barnászörös foltokkal volt tele. S ahogy olvadt, apró erekben szivárgott lefelé a megbarnult vérfolt. Megálltak, széjjelnéztek, majd csak jön valaki, akivel beszélhetnek. De sehol senki, közel s távolban egy teremtet lélek sem mozdult. Magukban voltak az elhagyott csatamezőn. A hegy felett nagy, lomha madarak keringtek. A rozsdafoltok körül állatok nyomai. Elsurrant előttük valami árnyék.

Sápadtan, maguk elé szegzett tekintettel vágta át a feldúlt mezőt. Jobb nem odapillantani, halott-e, tönk-e, ami kimered a hóból; jobb nem tudni, bomba szakította kéz vagy letört fadarab. Hiszen máris úgy megiszonyodtak a csatanyomoktól, hogy észre sem vették: futásnak eredtek, futniuk kellett, végig az úton, amerre csak fel volt dűlve a mező.

Csakhogy hiába: az agyuk dombos tekervényeire múlhatatlanabban rávésődött már a csatater, mint itt a havas dombokra. Hányszor fog még lehullani a hó, hányszor olvad el, s ők még mindig látják?! Fussanak előle bár kifulladásig.

Már alkonyodott, mire magukra eszméltek. A félelem, hogy fedél nélkül maradnak éjszakára, s a fáradtság egyszerre úgy rájuk tört, szinte tántorogtak az úton. Szállást kellett keresniük, szállást, de tüstént. Mintha azt – csak úgy ni! – egy szóra lehetne. De csaknem beesteledett, mire elgyötörve bevánszorogtak egy kis faluba, s Miska válogathatott a festett aljú néhány ház között – mert magyarokhoz nem mertek így bekopogtatni –, hogy melyikben próbálkozzék. A túlsó végen aztán megállapodott egynél, előrement, s beszélt a gazdával. Szerencsájuk volt, csakhamar visszaszólt Paliért:

– Meghálhatunk az istállóban.

De a gazdasszony megijedt tőlük, kijött az udvarra, szúrós szemmel pillantgatott feléjük, nagy bizalmatlanul. Miska megszólította, s aztán jó hosszan beszéltek egymással. Pali ugyan nem értette. Az asszony valami történetet mesélt el, kiszáradt, elnyűtt arcára kiült a kétségbeesés, még a könnye is kicsordult. Az arca, mozdulata elmondott mindent. Miska csak hümmögött hozzá.

Végre hátramentek az istállóba. Üres volt, még kecske sem volt benne.

– Elhajtották a lovukat, azt mondta – magyarázta Miska –, meg a léckerítésüket is kitördelték tüzelőnek.

– Kik?

– Hát a katonák! Azért sírt.

Az istállóban hideg volt. Szénával kitömték a jászolt, belefeküdtek, szorosan egymás mellé. Pali levette az idegen szokmányt, s magukra terítette. Most, hogy összebújtak, látta csak, hogy Miska ruhája, az, amelyet magának tartott, mennyivel hitványabb. Hogy bírja benne a hideget?

Bejött a gazda. Jókora behemót ember volt. Odaszólt Miskának, s felnevetett. Aztán rájuk dobott a szénából két púpozott villával. A sok széna még a fejüket is betakarta.

– No, legalább nem fogunk megfagyni – súgta Miska. Aztán már hangosan, románul köszöngette a jó szagú takarót.

Amikor a gazda kiment, Miska lesöpörte az arcáról a szénát.

– Jó szíve van neki – mondta –, nem sajnálja a drága takarmányt. Pedig mennyit ér az ilyenkor!

Aztán már nem beszéltek többet, csak helyezkedtek, mozgolódtak kicsinykét. Egymást melengetve a széna alatt, hirtelen elnyomta őket az álom.

De nem alhattak hosszan.

Pali éppen azt álmodta, hogy megverik náluk a kaput. Verik, egyre verik. Jön Némethy néni. Erre felriadt. A szíve hangosan dobogott. Pedig csend volt körülötte. Miska mélyen, egyenletesen lélegzett a füle mellett.

Aztán kint egyszerre felhangzott az előbbi vad dörömbölés. Odakint a kapu előtt németül kiáltoztak:

– Szállást, szállást a katonaságnak!

Ajtó nyikordult.

Pali felült, felverte Miskát.

– Ébredj, katonák jöttek!

Lovasok voltak. Hallani lehetett a lovak horkantását. A gazda beszélt velük. Nem értették egymást.

A lovasok kiáltoztak:

– Van-e idegen? Magyarok vannak-e? Te, felakasztunk, ide a gerendára!

Pali kiugrott a jászolból.

– Gyere, ezek ide jönnek!

A sötétben az ajtó felé tapogatóztak. Kilestek rajta.

A szűk udvaron három vagy négy császári lovas állt. Előttük mezítláb, ingben, gatyában, ahogy a dunyhák közül kiugrott, a gazda.

Pali nem habozott tovább, kicsúszott az ajtón, és a fészker mellett hátrált kifelé.

Ideje volt. A gazda elindult a lovasokkal az istálló irányába.

Pali a sötétben nem látta, hogy hová megy, csak gyorsan, minél messzebb a lovasoktól. Egy kerítésnek ütdődött, visszanézett, Miska ott volt a sarkában.

Hirtelen átvette magát a palánkon. A másik oldal mélyebb volt, mint hitte. Lepuffant a földre. Miska éppen akkor ugrott, már nem volt ideje, nem tudta figyelmeztetni. A fiú szerencsétlenül, rosszul esett. Bele is nyekkent.

A katonák meghallották. Az egyik elindult feléjük.

Pali megfogta Miskát.

– Fussunk – suttogta –, arra előre!

Miska fölállt, kézen fogva pár lépést szaladtak. Egy bokor tövében Miska hirtelen leült.

– Nem bírok – lihegte.

Pali melléje guggolt.

– Ne mozdulj! – Visszafelé figyelt.

A katona most ért a palánkhoz. Állt és hallgatózott. A fiúk alulról néztek fel rá, a világosabb égbolttól sötétben rajzolódott bele a válla, a feje.

Most megpróbálkozott a palánkkal. Fel akart mászni rá. A palánk recsegett alatta. A katona káromkodott.

Az udvarról most valaki rászólt. Erre visszafordult. Kiáltott valamit. Még egy katona jött a palánkhoz.

A fiúk mozdulatlanul meredtek rájuk.

Aztán az egyik katona üggyel-bajjal mégiscsak átkapaszkodott a palánkon, s jött, jött feléjük. A sötétben úgy nőtt fölélük, akár egy óriás. Még rájuk lép, ha nem mozdulnak.

– Te maradj itt – lehelte Pali Miska fülébe –, én elcsalom.

Felpattant, s cikázva belevetette magát a gyümölcsös kert mélyébe. Fák, apró bokrok között futott, fejével előre, két karját magasra tartva a szeme elé.

A katona utána, de a sötétben jóformán csak pár lépést tett, aztán egy tűzcsóva villant, s már robajlott a

durranása.

Pali azért lebukott. Hallotta a golyó távoli süvítését a kert mélyén, s a koppanást, ahogy becsapódott. Felpattant, s rohant megint, ágakba, fákba futott bele, meghemperedett, hajlította, törte a gallyat. Csak előre, előre. Egy sövény közepén eszmélt magára. Ott kínlódott sűrű, tüskés ága-boga között.

Megállt, s hallgatózott. Nem, a katona már nem követte, csak a kutyák ugattak még. Emberi hang, lépések nesze nem hallatszott.

Kiszabadította magát a gallyak kényelmetlen szorításából, s körülnézett.

Kint állt a falu szélén, a kertek végi mezsgyén, előtte kezdődtek a földek. Pár lépést tett előre, a mezsgye kanyarodott ugyan, akár egy völgybe futó patak, de nagyjából egy irányba haladt. Úgy tetszett neki, ki a faluból. Nem merészkedett azonban messzebbre rajta, meglapult a sövény tövében, és várt.

Mennyi idő telt el? Jöhetne már Miska! Guggoltában felnézett a csillagokra, de hidegen sziporkáztak a téli égbolton, nem mutatták neki az időt. Vagy azokat az apró pillanatbuborékokat, amelyeken megfordul az emberi élet, nem is tudják jelezni? Elfogták volna Miskát? Csak hallgatózott, egyre hallgatózott a kertek felé.

De senki sem közeledett feléje, csak a szél matatott a gallyak közt, megzörrentette a tavalyi leveleket, s a kutyák ugattak még egyre.

„Nem tud lábra állni? Azért nem jön? Nem jön, nem jön! – dobolta a nyakán, a dobhártyáján a szíve. – Bódi után most már Miska is. Miatta. Miatta. Kár várnia, úgylis hiába vár.”

Ajtót, átjárót keresett a sövényen, s hogy nem messze egy kerti kapura lelt, belépett rajta, s előrelopakodott a házak felé, hogy kihozza Miskát.

A kutyák, csak hagynák abba a kutyák! Még szerencse, hogy a megrokkant, kásásodó hó és az itt-ott már előbukkant nedves föld elnyeli a lépéseket, de valahányszor megroppant egy ág a talpa alatt, felüvöltött az a rekedt csahos itt nem messze, tán a negyedik udvarban, s erre belefog a többi is, végig az egész falun. S jóformán hallgatózni sem lehet miattuk. Jár-e valaki, hagytak-e őrt a katonák? Hiszen ha csakugyan hagytak, úgy lepuffanthatja őt, mint egy veszett ebet.

Egy palánk állt az útjába. Hogy kerül ez ide? Nem volt itten palánk! Megindult mellette, s aztán átvette magát rajta. Igen, az a ház. A gyenge csillagfényben úgy vélte, ráismert a szalmatető s istállóra. Közelebb húzódott. De hiszen ez nem is istálló! Akkor merre menjen?

Eltévedt? Elvétette az irányt? Lehetetlen! Megállt, fülelt, megint megindult. Káprázásig erőltette a szemét, hogy apró, fekete szikrával telt meg előtte a levegő. Hiszen ez kell legyen az a kert, itt kell legyen Miska!

De nem ez volt, és a szomszéd se. A fogát csikorgatta dühében, hogy így kénytelen tévelyegni. Átlépett megint egy kerítésen, de azonmód visszaperdült, mert mint a bomba, repült felé egy vicsorgó kuvasz. És a kutyák megint úgy üvöltöttek, hogy vissza kellett hátrálnia egész a földekig.

Odakint másképp, minden másképp volt, mint az imént. A csupasz fák árnyéka, a földek vonala, a sövény. Elmozdultak mégis közben azok a csillagok!

Vagy ő jár más helyen?

Nekitámaszkodott egy fának töprengeni. Mit csináljon? Miska itt van, itt kell legyen, bent a házak közt. S ha ő már kint áll a faluszélen, hogy nem érezhetik többé, bizonyára most Miskát ugatják a kutyák. Talán nyomra vezetné a hangjuk?

Megindult előre a mezsgyén, hogy legalább arra a helyre rátaláljon, ahol először áttört a sövényen.

Aztán egy halk füttyszó, valaki az árnyékból elébe toppant, hogy az ijedségtől összerándult.

– Te vagy az? – suttogta.

Két marok kapta el a vállát, s nyomta, taszította le a földre. S csak amikor már lebukott, sziszegett rá felülről az ismerős arc:

– Hol voltál? A hétszentségit! Fertályórája várok rád!

– Te hol voltál? – Palit is elborította a düh. Egy rúgással próbált Miska fölé kerülni. – Én érted jártam, te

bivaly! – rázta le magáról.

Vicsorogva hempergöztek a kásás, puha hóban. Miska egyszerre felszisszent:

– Eressz, fáj a lábam! – Elengedte Palit.

Egymástól félrefordulva, röstelkedve tápázkodtak fel. Miska jobbára csak a fél lábára állt rá.

– Mid fáj? – kérdezte aztán Pali.

– A lábikrám.

– Mutasd.

Miska kinyújtotta a lábát. Pali megfogta, tapogatta.

– Mozdasd kicsit. Fáj?

– Fáj. De mozog.

– Várj, megnyomkodom. – Pali markolászni kezdte. Miska sziszegett.

– Hagyd! – Maga nyomkodta egy darabig. – Talán jó lesz.

Óvatosan ráállt.

– Menjünk odébb. Ott majd pihenteted.

A gyér fényben megindultak a mezsgyén kifelé a faluból. Miska meg-megbiccenve követte Palit.

– Siessünk! – idegeskedett Pali.

Végre a mezsgye elhagyta s kertek alját, s a földek között kanyargott előre, fel egy alacsony hegyoldalra.

Lassanként nagy, ormokkal teli, fekete tömbbé vált alattuk az egész falu. S a kutyák kórusa távoli, rekedt zsolozsmázássá.

Most mi legyen? Leültek egy odvas fatönkre tanakodni. Miska megint csak nyomkodta a lábát.

– Mintha dagadna.

– Várjunk keveset.

– Itt nem éjszakázhatunk! – Miska felnézett a csillagokra. – Még éjfél sincs.

De azért ülve maradtak szótlannul. Végre Pali dideregni kezdett.

– Nem javul?

Miska ráhagyta:

– De.

– Akkor menjünk. Vágok egy botot, úgy könnyebb lesz.

Elindultak előre, tovább a mezsgyén. Az egy darabig fölfelé kúszott még, s aztán a hegyvonulatnak úgy dereka táján megindult a völgyel egy irányban.

– Majd lemegyünk később – mondta Miska –, csak el ne térjen a Küküllőtől.

Lassan elsötétedett az éjszaka. A csillagmorzsás égi abroszt apránként lesöpörgette egy láthatatlan kéz, sima, fekete lap borította az eget. A tömör sötétben (mintha koromból vagy csapkodó szárnyak forgatagából állna a levegő) tapogatózva baktattak az ösvényen, amely a bokros, rekettyés hegyoldalt elhagyva befutott a sűrű fák közé, hogy az ágak, a törzsek szövevénye úgy feszült köréjük, mint egy végeláthatatlan kerítőháló.

Közben a szél is feltámadt, meg-megrázta a fák csupasz koronáit, egymáshoz verte a gallyakat: félelmetesen neszezett, ropogott az erdő.

Hogy leljenek itt valamilyen hajlékra? Egy boglyára legalább, ha tele van is egérrel, bogárral ilyenkor.

De nem bukkantak még egy erdei kaszálóra sem.

Pedig nem gyalogolhatják át az egész éjszakát. Miska nem szólt, igaz, de ha Pali oda se nézett, a léptein hallotta, hogy egyre nehezebben sántikál.

– Add a kezed!

Miska csak nagy sokára morogta a háta mögül:

– Hagyd el.

– Ne álljunk meg?

– Minek állnánk?

Így mentek előre, egyre előre az ismeretlen ösvény kanyargó, el-eltűnő fonalán. Vajon hol bukkan ki velük? S mi lesz, ha egyszer elvétik, s nem lelik fel a sötétben újra? Itt várják be a hajnalt, dideregve, topogva, mint a vadak, a sűrű közepén? Hallgassák a szél zúgását, a csepergő fák örökös neszezését, a madarak felrikkasztását s a nehéz, félelmes csörtetéseket?

Szeben városában, odahaza most mindenki alszik. Édesapa, édesanya, a csapat. Bódi a fogdában. Csak a katonák nem. Tán éppen most verik fel őket, ha ugyan már el nem indult a had, s nem vonul a Hortobágy völgyében.

Aludni valami fedél alatt, be jó volna aludni!

Az ösvény most éppen egy kis tisztáson haladt át, s a sötétben majd beleütköztek, ott állt előttük a fák szélén egy szűk kis erdei ház. Úgy vezette őket az út neki az ajtajának.

Olyan nyers törzsekből durván összerótt huruba volt, amelyet a szénégetők meg a vadőrök építenek maguknak, s aztán elhagyják, hogy lakatlan fertály esztendeig.

De hát lakják avagy nem, itt mindenképpen meghálnak.

Kopogtattak az ajtón, s vártak türelemmel.

– No, nem örül, akit most felveszünk!

Újra kopogtak, s Miska az öklével is megdöngette a deszkát, ébredjen, aki mélyen alszik. S akkor az ajtó magától felpattant, s dohos, nehéz levegőjét reájuk lehelte a huruba.

– Adjon isten! – köszönt Miska a sötétnek, de Pali már látta is, hogy üres a benti sötét, nincs lakója. Nem is volt odabent más, mint valami rozzant asztalféle a keskeny ablak alatt s egy ágy, olyan kecskebaklábú, fonott ágy, mint odahaza a várban, töltve színültig szénával. Végigtapogatták, s máris megkönnyebbülten zökkentek le rá.

S aztán már csak pillanatokon múltott: kitámasztani belülről az ajtót Miska botjával, s lebontani a bocskort, megtapogatni a fájó lábikrát, s az álom vigasztaló ígéretével elnyúlni az erős illatú hegyi szénán, összebújva az egymásra terített két szokmány alatt.

És aludni, aludni, hosszan, egyhuzamban, ameddig lehet; legalább hajnalig.

Csakhogy nem lehetett.

Elsőnek Pali riadt fel. Még éjszaka volt, de közben felkelt a hold, s az ablakon besütött a fénye. Meglökte Miskát.

– Mi az?

– Nem hallottad? Mintha lőtték volna valahol a közelben.

Felültek az ágyon, s hallgatóztak egy darabig. De semmi sem mozgott. Kint apró zizzzenésekkel neszezett az erdő, bent valamelyik sarokban vagy a fában egy bogár percegett.

Valami megnyikordult.

– Lépések?

– Nem, csak az avart sodorja a szél. Aludjunk.

De ahogy elnyúltak újra, Pali ijedten az asztalra mutatott.

– Egy bugyor! Nézd csak! – S már nyúlt is érte.

– Te, itt él valaki! – Kibontotta a bugyrot. – Itt valaki előlünk ugrott meg!

Beletartotta tenyerét a fénybe, s úgy nézte közelről, hogy mi van benne. De a hangja egyszerre

megnyugodott:

– Sajt, egy kis sajt. De kukacos. Rég felejthette itt valaki. Ni, hogy mozog. Fúj!

Miska belelesett Pali tenyerébe.

– Szamár vagy! Ezt így eszik. – Megkóstolta. – Persze, így jó.

Hökkenten bámultak egymásra, s akkor Miska összecsomózta a kendőt.

– Mit emészted magad! Ha itt lakik, majd visszajön. Addig aludjunk.

De azért az asztalt is odatette az ajtó elé.

– Neki rosszabb odakint, mint nekünk. – kiült az ágy szélére. – Ha van kenyere, itt lesz az ágyban. – Benyúlt a széna közé, tapogatta a mélyét. Hirtelen kirántotta a kezét. – A mindenit! Megszúrt valami! – Leszopta a sebet. – Mi lehet az? – Aztán valami hosszút ráncigált elő, hogy felbolydult tőle mind a széna. – Ide nézz! – S ügyetlenül, a csövénél fogva beletartott egy puskát a holdfénybe. Egy szuronyos, hosszú csövű puskát. S már húzta is elő a következőt. – Még egy! És még egy!

Négy puská pihent az ágyban, s a fej környékéről előkerült a kenyér is. Miska aggódalmasan tapogatta, két-három napos, nem több!

S akkor kint elcsattant egy lövés, nem messze, a falu irányából. S felmorajlottak visszhangozva a hegyek, hogy végül nem is lehetett bizonyosan tudni, a hang merről jött.

Összerándultak. Ki lövöldöz itt az éjszaka közepén? Miért lövöldöz?

S a csendben, ahogy lélegzet-visszafojtva kifelé füleltek, messze, lent megint lőttek, mintha erre a közelire válaszolnának. Aztán csend. S kisvártatva egy éles, komisz döbbenés ismét közelről.

– Jelzőlövések!

– Azok!

Palinak megremegett a szája széle.

– Ide figyelj, Miska, az a rabló vagy őr, vagy tudom is én, micsoda, aki itt lakik, s elölünk elinalt, hívja a társait. Hidd el!

Miska a homlokát ráncolta.

– Lehet. Bizony meglehet. – Egy darabig hallgatott, s hogy gondolkozik, azt csak az üstökét simítgató keze rándulása mutatta. – Jobb lenne tán suttyomban elszelelni – mondta végül.

– Bír sz járni?

– Muszáj.

Szó nélkül felszedelőzködtek. Miska odébb tette az asztalt, fogta a botját, de az ajtót mégsem tárta ki.

– Jó lenne tudni, hogy a puskás hol van.

– Azt jó.

– Mert ha például kint állna az erdőszélen, nagyon odapörkölhette nekünk! – S az ablakból kimutatott a tisztás szegélyére.

A hold éppen velük szemben vitorlázott a báránnyfelhős, feltisztult égen, a kis ház fényben állt. Aki kilép eléje, kész préda.

Mit csináljanak? Menni veszedelem, maradni tán még nagyobb.

– Figyelj az ablaknál – súgta Pali –, én lassan kinyitom az ajtót.

Percekig tartott, míg kitarta. Vigyázva, óvatosan nyitotta, észre se lehessen venni. S közben minden idegszálával várta: no most! Egy villanás, és rájuk köpi ólmát az az előbbi puská.

De nem, nem mozdult semmi sem. S mégsem mertek indulni, mert ha valóban valaki lesben áll ott, úgy várja őket az ajtó elé, mint a vadász az őz kiváltását.

Mi legyen hát?

Odaálltak az ablakhoz, s a holdat nézték. Legalább fertályóra, míg alászáll. Addig az a puskás is ideér, az a lenti puskás.

Megcsökkent a fény. Egy óriás bálna úszott a hold elé, de a laza, nagy testen átvakított az ezüstkorong. Aztán a bálna gyomra mégis elnyelte.

– Most – lökte meg Miskát Pali –, most, gyere mindig a nyomomban... A kezed...

Kiugrottak az ajtón, át a huruba előtt, s be a legközelebbi fák alá. Ott az árnyékban Pali rögtön megállt. Szeme az ösvényt kereste, igen, ott fut tovább a fák között. S akkor valami roppant a túlsó oldalon, túl a tisztáson, bent az erdőben.

Mégiscsak jön valaki.

Az árnyékban maradva három ugrással elérték az ösvényt, és sebesen elindultak rajta.

Most, hogy ismét járni kezdett, Miskának egyre jobban fáj a bokája. A nyugvás csak ártott neki. Belebelenyilallt, amikor rálépett. Élesen, egyre tűrhetlenebbül.

Miska összeszorította a fogát, s tűrte mégis. A láb olyan, hogy hozzászokik a fájdalomhoz, elzsibbad, nem panaszkodik szüntelenül. Csakhogy később annál nagyobb baj lehet belőle.

Sántikálva, de azért mentek hát.

A hold közben, mint egy meglőtt, nagy madár, ráereszkedett a szemközti hegyre, s elvérzett.

Újra sötét lett, beláthatatlan, véget nem érő éjszaka, mintha soha többé nem jönne el a hajnal. Ide-oda tekeregve a hegyek közt, egyre jobban félték, hogy eltévednek. Az ösvény beviszi őket királyföldre, el a Nagy-Küküllő völgyétől. Mi lesz akkor? Lelnek-e idejében kivezető útra? Meg-megálltak, szemet meresztve vizslatták a táj körvonalait. Messze lent víz robogott alattuk. De hogy az vajon a Küküllő-e?

Aztán nehezen, tétova lassúsággal derengeni kezdett. A hegyek háta feketéből kékbe fordult át. Szürkésfehér köd kapaszkodott fel a völgyből, belepte őket. Hogy megvirradt, benne jártak a felhőkben.

Egyszerre hangokat hallottak, egy kolomp csilingelését. Már elhagyták az erdőt, borókás, bokros legelőn vitt az út. Alattuk ismét megszólalt a kolomp. De a szélkavarta, piszkos ködcafatok miatt nem láttak semmit sem.

Aztán váratlanul fény csillant eléjük; nagy, lángos tűz világolt a ködben, s mellette a rőt fényben, botjára támaszkodva állt két óriás alak.

Megtorpantak, olyan hirtelen termett a szemük elé a két ember, s olyan félelmesen. Csak nem a huruba lakói? Igaz emberre nem virrad idekint!

Aztán hangfoszlányok értek hozzájuk, s ahogy közeledtek, úgy zsugorodott a két óriás rabló – hiába, a köd becsapja az embert – román pásztorrá.

Miska illendően köszöntötte őket.

Reábólintva, de másként szó nélkül csináltak maguk mellett helyet a fiúknak.

Torzonborz, ősz szakállú öregember volt az egyik pásztor. Szálfaegyenes, sasorrú, éles tekintetű. Ember nagyságú, faragott botja a keze nyomán olyan fényes volt, mintha pácolva lett volna. Látszott, hogy kézben volt egy életen át.

A másik pásztor fiatalabb volt nála. Ugyanegy arc volt az öreggel, csak lágyabb, húsosabb. A hátát se tartotta olyan jaj de egyenesen. Kicsit előrehajlott, úgy támaszkodott a botjára.

A pásztorok bele-beletúrtak a tűzbe. Közben nem sokat szóltak. Pedig beszélgettek. Az öreg megmegtörte a csendet:

– Nem úgy kell az asszonnyal bánni, te Juon!...

Hallgatott egy sort, s megint újra kezdte:

– Az én időmben...

Juon nem felelt, mintha nem is neki mondta volna.

Miska a tűz mellett levette a bocskorát. Megnézte a lábát a világosságnál. Lilássárga, nagy puffanat volt rajta, maga is megijedt tőle. Nehéz lesz ez az út Segesvárig!

Az öreg pásztor rávillantotta a szemét, aztán odahajolt.

– Savóba mártott ruhát kell rácsavarni – mondta.

Pali összekötötte két zsebkendőjét, azt tekerték rá. Miska elfogadta, nem szólt rá semmit.

A tűz már lelohadt, összeesett. A pásztorok nagyokat hallgattak. Miska magában töprengett: meg merje-e kérdezni, hogy hol vannak? Merre menjenek? Jobb, ha nemigen beszél!

Végre felszakadt a köd. A hegyoldalból végigláttak a völgyön. Távol, ahová éppen odasütött a nap, a leheletvékony párából kiragyogtak egy város tornyai.

Miska úgy kérdezte, mintha csak a köd miatt most éppen nem tudná:

– Az ott mi? – És rámutatott a városra.

– Segesvár – dörmögte az öreg –, Segesvár.

Miska gallyat vetett a tűzre, valamit tennie kellett, hogy meg ne lássák az örömét. Csak nagy sokára szólott újra, s kérdezte, hogy merre vezet lefelé az út.

Megmondták: mindig balra, balra lefelé.

A pásztorok cihelődtek. Vállukra vették szütyőjüket. Juon elővett egy sajtot, kettétörte, úgy kínálta a fiúkat. Kenyerük maguknak sem volt.

Miska megköszönte.

Juon lassan elfordult. Kilépett az útra. Onnan szólt vissza az öregnek:

– Hát azt gondolja?

Az öreg inkább csak a tekintetével követte a fiát.

– Azt! – mondta kemény szájjal.

– Elkergessem?

– El!

Juon elindult lefelé. A fordulónál még megállt, visszanézett reménykedve. De hogy az öreg nem szólt, nem mozdult – továbbment, s leszegett fejjel tűnt el a fák között.

Miska felhúzta a bocskorát. Intett Palinak, hogy induljanak.

Csakhogy hiába erőlködött, egy darabig még alig tudott lépni. Úgy szúrt a lábikrája. Lassan szoktatta újból a saját teste súlyához, nem akarta sehogyan sem elviselni. Fel-felszisszent lépésről lépésre, meg-megállt, próbálgatta, hogy a legjobb. Sehogyan sem volt jó. Mit tegyenek? Nem volt mit tenni. Végig kellett már mennie Miskának az úton, legalább egy faluig.

– Gyere, segíték. – Pali átkarolta Miska derekát, Miska meg Pali túlsó vállába kapaszkodott bele. Így botorkáltak lefelé. Egy ütemben, egymásra támaszkodó tagokkal, mintha egy lényé gyúrta volna őket a természet. De különös érzés is viselni a másik súlyát, tapintani a bordáin ziháló lélegzetét!

Az út lassan ereszkedett. Időnként kikönyökölt a hegyperemre. Ilyenkor messzire elláttak a völgyben, egész a városig. Egész Segesvárig.

Összeszorították a fogukat. Most már csak eljutnak odáig. Legalábbis egyikük eljut. Elviszi a hírt. El kell vinnie. Pali beleizzadt a segítségbe, Miska a fájdalomba. De kitartottak.

Aztán végre-végre leértek a völgybe, a Küküllőhöz. A hegyi út beletorkollott az országútba, abba, amelyről éjszaka letértek. Mit csináljanak? Hogy menjenek tovább? Hagyja Miskát Pali a legközelebbi faluban? Miska erősködött, hogy itt már könnyebb lesz, mint az erdei úton, ő most már kitart Palival. Csak pihenjenek valamelyest.

Leültek hát megint. Miska a lábát pólyálgatta. Pali ennivaló után kutatott az iszákban. Ettek. Pihentek.

Egyszerre szekérszörgés ütötte meg a fülüket. Túlhan jött, a hátuk mögül.

A fiúk felkapták a fejüket. Ezt megállítják, erre felkéredzkednek.

A szekér gyorsan közeledett.

Aki hajtotta, nem kímélte a lovakat. Szokatlan formájú szekér volt, nem idevalósi. Nem lehetett tudni, magyar-e, román-e.

Ketten ültek benne. Két katona.

Csodálkozva vizsgálgatták őket a fiúk. A mentéjük, a csákójuk nem volt ismerős, de még a mundérjuk színe sem. Pali egyszerre felkiáltott:

– Te, ezek magyarok!

Felugrottak, s kiálltak az útra. Integettek, hogy álljon meg a kocsi.

Fiatal, lányos képű honvéd tartotta a gyeplőt. Keményen fogta a lovakat. Élvezte, hogy futnak.

Idősebb, piros arcú, harcsabajszú káplár ült mellette. Egy kicsit fitymálva nézett végig a fiúkon, de azért hozzáért a legény karjához. Az visszarántotta a gyeplőt. A kocsi megállt. A lovak ágaskodtak.

Pali közelebb lépett.

– Vitéz úr! Szépen kérjük...

A harcsabajszú belevágott:

– Csak sebesen, öcsém. Fölfelé! Meddig mentek?

– Segesvárra.

– Az jó. Csak oda hátra, a saroglyába!

Pali feltuszkolta Miskát. Aztán maga is felugrott.

A legény fél szemmel odasandított, hogy fenn van-e, s máris csettintett a lovaknak. Hirtelen indultak el, Pali majdhogy ki nem esett.

A saroglyában jó széna volt bőségesen. Egy darabig ültek rajta, de hamar belefáradtak. Jobb volt a kocsi aljában végignyúlni.

A szekér zötyögtette, meg-meghimbálta őket. A négy kerék nyikorgó énekétől csak a kiáltó szót lehetett meghallani.

A honvédek néha-néha visszanéztek rájuk, de nem szóltak.

A nap időközben felszívta a ködöt. Sütött derekasan. Bele a fekvők szemébe. Ettől aztán be kellett hunyni a szemet. Úgy is érezte az ember, hogy simogatja az arcát a meleg, úgy is ízlelte a föld tavaszt ígérő, jó szagát.

De a csukott szemet könnyebben lepi meg az álom. Pali még arra emlékezett, hogy Miska megenyhült hangon beledörmögte a fülébe:

– Azért ne hidd, már nem haragszom rád. Mégis lehoztál fentről. Pedig nehéz volt.

S ő megszorította a fiú csuklóját, boldogan, elpihenő fájdalommal, hogy végre volt hozzá egy jó szava. Az első jó szava, amióta Bódit elfogták.

Bem apónál

Miska arra ébredt, hogy a kocsi áll. Megrázta Palit.

– Hej, te!

Felültek a saroglyában.

A harcsabajszú káplár éppen kászálódott lefelé a bakról. Ránevetett a két álmosan hunyorgó gyerekre.

– Ni csak, ni, felébredtek a mi madárkáink!

A fiúk szétnéztek. Szűk téren álltak. S csupa várfal, torony meg tető magasodott fölējük. Legfelül, szinte a nyakukban, egy zömök templomtorony, s mint valami bástya, négy fiatoronnyal. És a sok kő, téglá meg zsindele s a tornyok cserép-meg ólomteteje, mintha frissen mosták volna, úgy virult a napban.

Az összenyomott téren pedig nyüzsgött a nép, katonák, civilek vegyest.

A káplár rájuk szólt:

– No, öcskösök, most már nem messze megy ez a forspont. Újat kell fogadni. Segesvárt a saját két csikótokon is megjárhatjátok.

A fiúk leugrottak a kocsiról. Megköszönték a szekerezést. A káplár nagy, húsos kezével megveregette Pali hátát.

– Kár a szóért, öcskös, nem én hoztalak.

– Nem-e.

– Hát a ló. Az hát, a ló. – Göcögve nevetett.

A fiúk talpa alatt égett már a föld. El akartak sietni. Megkérdezték, merre menjenek.

– A főhadiszállást? Azt keresitek? – A káplár kerekre nyitotta a szemét. Aztán előremutatott, az átellenben nyíló meredek utcába. – Az az emeletes ház, ahol a zászló leng. – Kíváncsian mérte végig a fiúkat, magyarázatot várt.

– Bem tábornok úrral szeretnénk beszélni – mondta Pali.

A káplár meghökkent.

– Hallj te csudát, Dávid! – csóváltatta a fejét. Sehogyan sem tetszett neki. – Kisebb úrral ő szóba sem áll, csak tábornokkal – dörmögte. – Aztán mi lesz, ha az öreg nem akar majd veletek beszélni? Mi? Nem azért jött ő miközénk, hogy beszélgesse.

Kedvetlenül elfordult a fiúktól. Tudják is ezek, kicsoda Bem apó! Indultában vetette oda:

– No hiszen, énfelőlem...

Pali megrémült. Csakugyan, mi lesz, ha a tábornok nem bocsátja őket maga elé? Hogy mondják el a hírt? És miért higgyen az nekik, aki majd meghallgatja őket, miért adjon hitelt a szavuknak? Töprengett már ő ezen útközben is.

Utána iramodott a káplárnak; az már éppen kapaszkodott fel a bakra.

– Bácsi, kérem, Bethlen Olivér nemzetőrkapitányt ismeri? Itt van a seregnél?

A káplár mogorván fordult vissza.

– Micsoda? Nemzetőrkapitány?! Az nincs! – De nem hajtott tovább. Nagy elégedetten legeltette a fiúkon a tekintetét. No, ugye, most már alább adják. Hallgatott egy darabig, hadd várjanak rá. – Bethlen Olivér honvéd őrnagy úr, az bizony van – mondta aztán.

– Hol van? Merre?

A káplár elmosolyodott.

– Ott túl, a harmadik házban.

Mintha csak puskából lőtték volna ki, Pali egyszerre úgy elfutott. Át a ház felé. Miska alig győzött a nyomába sántikálni. A kapuval bajlódott még, amikor Pali már benyitott az udvaron a konyhába. Oda küldte őt a ház előtt álló honvéd.

Tágas, szép konyha volt, nagy búbos kemence terpeszkedett benne. Elfoglalta szinte a legnagyobb részét. Meleg volt odabent. Kintről alaposan tüzeltek. Középen egy kisszéken nagy teknő forró víz állt. Egy férfi, derékgig meztelenül, éppen mosakodott benne, csupa szappanhab volt még az arca is.

Pali megtorpant, s aztán kicsit röstelkedve megszólította:

– Bethlen Olivér őrnagy urat keresem.

A férfi felpillantott a tekenőből.

– Mit akarsz tőle, öcskös?

– Majd elmondom neki magának.

A férfi elmosolyodott.

– Én magam nem leszek elég jó? – Belehajolt a vízbe, s prüszkölve mosni kezdte a hajáról, az arcáról a

szappanhabot.

– Csak vele kell beszéljek.

Miska benyitott: mit csinál Pali odabent? Pali az ajtóban türelmetlenül topogott.

– Tessék már megmondani, hogy hol találok.

A férfi nevetve felnézett. A víz levitte az arcáról a habot.

– Itt la!

– Olivér bácsi! Meg sem ismertem!

Erre már a mosakodó lepődött meg. Megnézte jobban Palit.

– Hohó, hiszen ez Pali, Elekes Pali! Hát te honnan kerülsz ide?

– Nagyszebenből!

– Szebenből? Még mit nem?! Az lehetetlen.

– De igen, most jöttünk. Gyalog meg kocsival. – S Pali belefogott, s elmondta, hogy miért.

Bethlen Olivér csak hallgatta, hallgatta, mintha nem is akarna hinni a fülének. Aztán öltözködni kezdett, de sebesen. Csak úgy hányta magára az inget, a zsinóros mentét.

– De hát... de hát, hogy ti végigjöttetek ezen az úton... – Nem győzött csodálkozni. Veregette a vállukat.

– A rézangyalát! Ki hallott még ilyet!

Magára öltötte a kardját, feltette a csákóját.

– Gyerünk! Ezt tudnia kell Bem apónak.

A fiúknak szinte futniuk kellett, hogy Olivér mellől el ne maradjanak. A szűk, zegzugos utca telis-tele volt járókelővel. A pihenő katonák álldogáltak, sétálgattak a napsütésben, Olivérnek szalutálva adtak utat.

Pali lopva rálesett Olivérre. Nemhiába alig ismert rá. Bizony megférfiásodott ősz óta. Keményebb lett az arca, határozottabb a járása, volt benne valami új, amit Pali még nem ismert.

A fényben Olivér is megnézte magának Palit. „Aha, vállalodik a fiú – gondolta magában –, csak nőjön, erősödjék. Derék ember lesz belőle.”

Kiérték a főtérre. Egy szép, emeletes ház előtt őrség állt; Olivérnek tisztelegve utat adott. Bementek a házba, fel az emeletre, benyitottak. A kandallóban égett a tűz, a székeken bundák, csákók, de a szoba üres volt.

– Várjatok rám itt – mondta Olivér.

Kopogtatott, és benyitott a szemközti ajtón. Bentről idegen szó hangzik ki. Éles, erőteljes hang. Olivér kisvártatva visszajött.

– Várni kell. Az öregúr ingerült. Czeczcel veszekszik, a vezérkari főnökével. Az valami diktálásban szakította meg, mert ketten is várják tollal a kezükben. Ilyenkor haragos.

Olivér ott maradt az ajtóban. Figyelte a benti hangokat. Egyszerre az ajtót belülről kitárták. Olivér a kilincset fogta, s így akaratlanul majdnem hogy összeütközött a kilépővel.

Nyurga, barna hajú fiatalember állt előtte. Olivér röstelkedve adott utat neki.

– Engedelmet – lehelte a fogai között.

A kilépő továbbment. Az egyik székről bélelt köpenyt kanyarított magára. Fázósan beburkolózott. Közben aprókat köhögött.

Egyenruhában volt, de másként hordta, mint a katonák. Könnyedebben. Be sem gombolta, ahogyan kell.

Míg szétnézett a szobában, rálobbantotta a fiúkra a tekintetét.

– Ki volt ez? – kérdezte Pali, akit megérintett ez a felcsavart lángú pillantás.

Olivér a nyitott ajtóból visszasandított a fiúkra. Befelé figyelt, úgy suttogetta:

– Petőfi Sándor, a költő. – Aztán mindjárt el is tűnt az ajtó mögött.

Kicsoda? A költő! Miska nem akart hinni a fülének. Akinek a verseit Bódi a kincsesládikájában tartja, az csak itt jár-kezel közöttük, átmege a szobán, a szemük láttára?

Pali meghökkent s elszomorodott. Jaj, ha tudta volna!... Miért is nem nézte meg jobban? Honnan sejtette volna, hogy ez a költő, ez a fiatal, hajlott, égő szemű férfi? Nincs ráírva az arcára, hogy ő írta a *Talpra magyart* meg a *Szeptember végént*. Hogy sírt édesanya, amikor apa felolvasta neki!

Odaugrott az ablakhoz. Hátha megpillantják még az utcán. De hiába forgatták a fejüket, hiába nyomták még az orrukat is az üveghez, a költő eltűnt.

Még az ablaknál álltak, amikor az ajtó hirtelen kitért, Bethlen Olivér nyitott rájuk.

– Gyorsan, előre!

Jóformán egy gondolatnyi idejük sem volt, s máris bent álltak a szobában.

Riadtan néztek körül.

Nagy, tágas dolgozószoba volt. A falon fejmagasságig pácolt fakárpit, a viaszos padlón szőnyegek, a kandallóban magasan lobogott a tűz.

A kandalló előtt egy alacsony karszékben öszes férfi ült. Fejét jobbjára támasztotta, bal karja fel volt kötve. Arcán gyógyuló sebhely.

Az asztalnál két tiszt dolgozott, írótoállal a kezében. Kívülük ketten álltak még a szobában.

Hogy a fiúk tétován, elfogódottan előjöttek, öt szempár nézett velük farkasszemet.

Vajon melyik a tábornok? Csalhatatlanul megéreztek, hogy az ott, a kandalló előtt. Pedig nem volt rajta semmi dísz, semmi jel. Báránybundába burkolózott, lábán halinaposztós botosok. „Milyen kis öregember” – gondolta Pali. Az arca mozdulatlan volt, mord, de a tekintete, az élt. Derűs kék szeme kutatva mélyedt a fiúk szemébe.

Magas, határozott hangon szólt rájuk:

– Venez, venez!*

A fiúk nem értették, Bethlen Olivér előretuszkolta őket, egészen az öreg elé.

A tábornok franciául beszélt. Bethlen tolmácsolta. Hosszan kérdezgette a fiúkat. Mindent tudni akart. Kit hallgattak ki, hogyan történt; szóról szóra ismételniük kellett, mit mondtak egymásnak a tisztok. Még az is érdekelte, hogy kúsztak át a fiúk a padlásra. Meg hogy mi lett aztán Bódival, mit tudnak róla.

Amikor Pali elbeszélte a történeteket, Miskával is újra elmondatta az egészet. Míg magyarul folyt a szó, térképet kért, és azt nézegette.

Olivér egyre fordított. Körülöttük a tisztok feszülten figyeltek.

– Szóval tegnap éjszaka indultak ki Szebenből.

– Igen, így számoljuk.

A tábornok az egyik tiszttel összenézett. Németre fordította a szót.

– Milyen az az út a Hortobágy folyó mellett?

– Alig járható ilyenkor – felelte a tiszt.

Bem arca felvillant. Elmosolyodott azon, amit gondolt. Aztán fölállt, megveregette a fiúk vállát. Tört hangsúllyal mondta:

– Köszönöm, bravó, mes enfants*... bravó! Sie sind unsere kleine Messias!* – Aztán megint csak Olivérhez beszélt.

Olivér intett nekik, és kisiettek a szobából. Kint a másik szobában odahajolt a fiúkhöz, úgy suttogta:

– Tudjátok, mit mondott? Ti vagytok a mi kis megváltóink! Úgy vigyázzak rátok. Egyre csak azt mormogta: derék, bátor gyerekek. A barátotokat meg majd kiszabadítjuk, azt üzeni.

Elindultak Olivér lakása felé. Miska megint csak nehezen sántikált. A nagy izgalomban el is feledkezett róla, mennyire fáj a lába. Most azonban palástolni se tudta volna, úgy rájött.

Pali is csak úgy dülöngélt a fáradtságtól. Olivér erős kézzel tartotta a két fiút. Így mentek.

Hogy megérkeztek a szállásra, Bethlen Olivér ebédet hozatott. Néhány perc múlva ott párolgott előttük az étel. Forró leves, főtt tehénhús zabkásával, bort is kaptak hozzá, mint az igazi honvédek.

Második napja nem volt a szájukban meleg étel. Hát most alaposan nekiláttak, volt bőven.

Hogy megelégedtek étellel-itallal, hirtelen meglepte őket az álmoság. Alig bírták nyitva tartani a szemüket. Pedig még nem alhattak, várniuk kellett. Jött az orvos, megnézte Miska lábát.

Miska szégyenkezve bontotta ki a bocskorát. Az orvos vöröses, köpcös ember volt. Egészen belepirosodott, ahogy lehajolt Miskához. Szuszogva tapogatta a bokáját. Aztán lemosta, bedörzsölte valami szesszel. Borogatást rendelt rá. Nem lesz semmi baj, azt mondta, csak egy-két napig nem szabad ráállnia. Kímélnie kell.

Az ajtóban félrevonta Bethlen Olivért.

– Te őrnagy úr, hallottam, hogy két gyerek átjött Nagyszebenből. Ők azok?

Olivér bólintott.

Az orvos visszanézett a fiúkra.

– Kutyafáját! Bátor fiúcskák!

Aztán gyorsan lefeküdtek a kemence mögött, a széles ágyba, egymás mellé. Elnyújtóztak a nagy pehelydunya alatt; de jó is volt végre kinyújtózni, és már aludtak is.

Azt már meg sem hallották, hogy Bethlen Olivér az ajtóból mindenkinek odakint az udvaron csendet parancsolt.

Jó sokáig aludtak. Már lemenőben volt a nap, amikor Pali felriadt.

Valaki megrázta a vállát.

– Hé, öcskös, kifelé az ágyból! – Olivér állt előttük csákóval a fején, karddal az oldalán. Egy őrmester volt még vele, pelyhedző szakállú, fiatal székely. Kint a ház előtt szekerek vonultak el, behallatszott. Egy szakasz huszár várakozott az udvaron. A lovak türelmetlenül toporzékoltak.

A fiúk felültek az ágyban. Szégyelltek kiugrani belőle alsóruhában. Zavartan tekingettek a holmijuk után.

– Ide figyeljete! – kezdte Olivér.

Egyszerre megsejtették, hogy valami történt. Olivér hangja kemény volt, határozott. Ilyennek még Pali sem ismerte.

– A sereg elindult. Bem tábornok úr parancsa, hogy hátul – ezt a szót megnyomta – kövessétek a csapatokat. Nekem másutt van dolgom. Az őrmester úrra bízlak benneteket. Az ő kocsiján jöttök majd. Téged – fordult Miskához – majd feltesznek a kocsira. Az őrmester úr gondoskodik róla, hogy egy lépést se tégy. De te is gondold rá. Csináljatok mindent úgy, ahogy az őrmester úr mondja. Mintha katonák lennétek. Megértettük egymást?! No, isten veletek! – Kezet adott a két fiúnak. Kinyitotta az ajtót, és kikiáltott. – Lóra! – De nem lépett ki, visszafordult. – Majdhogy elfelejtettem! – Atillája zsebéből egy összehajtogatott papírlapot vett elő, kisimította, átadta Palinak. – Ezt nektek hoztam.

Pali csodálkozva nyúlt utána. A papírlapon egy költemény állt nyomtatva.

– Petőfi Sándor őrnagy úr küldi nektek. Kérdezgetett felőletek. Elmondtam azt is, hogy nálatok gyakran olvastuk a verseit.

A nyitott ajtóban valaki feszesen megállt.

– Őrnagy úr... jelentem...

Olivér tisztelgett.

– Megyek. Indulás! – S kilépett az udvarra.

Kintről parancsszavak hallatszottak, és a huszárok elnyargaltak.

Az őrmester csak erre várt. Sebesen beszélni kezdett:

– Komák, nekem futnom kell, dolgom van most ezerfelé. Egy fertályóra múlva itt leszek a kocsival. –

Rámutatott Palira. – Te, koma, kint leszel a kapuban, ott vársz. Te meg itt az ágyban, de felöltözve. Értjük egymást?!

A fiúk bólítottak.

A legény elviharzott.

Miska most utánanyúlt a papírlapnak, összehajoltak fölötte. A lap legtetején ez állt: *Csatában*, s az alján, a vers után: Petőfi Sándor.

Olvasni kezdték:

*A földön is harag
Az égen is harag!
Kifolyt piros vér és
Piros napsugarak!
A lemenő nap oly
Vad bíborban ragyog!
Előre, katonák,
Előre, magyarok!*

Pali észrevette, hogy fönt, a papírlap tetején valami kézzel is írva van. Csak a sötétedő szobában hirtelenében nem látták. Az ablak felé fordították a lapot. Fönt tiszta gyöngyírással ez állt: „A szebeni fiúknak szeretettel ajánlja: Petőfi Sándor.”

Csak bámultak hang nélkül, szótlánul, csak bámultak a papírra. Annyira meghatotta őket, hogy a költő nekik ajánlotta a versét. Ő írta, személy szerint nekik. Mintha a kitüntetésük, a nemesi levelük volna, olyan elfogódottan tartották a kezükben.

Miska szívét még az is jóleső meleggel járta át, hogy nemcsak Pali kapta. Nem, neki is része van benne. Neki meg a többieknek is, mindenkinek a csapatból. Pali kicsit el is szontyolodott. Szerette volna, ha az ő neve állna ott, ott a papír tetején. Ha csak neki adta volna a költő.

Aztán egyszerre elszégyellte magát. Látta Miska kezét, amint óvatosan, de határozottan fogta a verset. Úgy fogta, mint ami az övé.

– Legyen majd nálad, tedd el, a tiéd – mondta Miskának. – Csak aztán vigyázz rá! – toldotta mégis hozzá egy kis szünet után, mert ezt azért már nem bírta lenyelni.

– Nem az enyém, mindnyájunké.

– Persze, mindnyájunké.

Miska hallgatott, magában töpregett egy darabig.

– Ha hazaérünk, adjuk majd oda Bódinak, hogy ő őrizze – mondta aztán. – Meglásd, hogy örül majd neki. Hadd örüljön!

Pali szeme felcsillant.

– Igaz! Legyen Bódié...

Ráhajoltak a papírra és tovább olvasták a verset.

A hadicsel

Félóra múlva ott volt értük az őrmester. Egy egész szekérkaraván élén érkezett. Ponyvával letakart szekerek voltak, telis-teli ládákkal, nagy csontú, puha húsú lovak húzták őket, virított a szőke sörényük.

Ahogy a szekérsor megállt, két katona leugrott Miskáért. Hiába tiltakozott, ölben hozták ki, s feltették az első szekérré. Ott az ülés mögött, a ládák előtt, szénával bélelt kis kuckó várta már a két fiút.

Az őrmester jelt adott, s a kocsisor megindult. Ő maga odaült a fiúk elé, az ülésre, a hajtó mellé.

Besötétedett, mire kiértek Segesvárról. Vajon hová mennek? Hiába figyelték az utat, hiába tanakodtak rajta, nem tudták megállapítani. A völgy közepén, a folyó mellett haladtak, de hogy sodor iránt vagy vele szemben, még annyit se láttak! A sereg zöme valahol előttük menetelt.

Ők a végén lehettek.

Az őrmester csendben pipázott, csak a hátát látták. Időnként az ülésre felkapaszkodva hátranézett vagy inkább hátrafülelt, hogy jönnek-e rendben az övéi. Lámpavilág nélkül, csendben vonultak a szekerek. A kerekek zörögtek, fel-felnyikordultak, néha egy ló nyerített, több hang nem hallatszott.

Pali egyre nyugtalanabb lett. Hová mennek? Az őrmester – hiába faggatta – csak úgy válaszolgatott neki félvállról:

– Hát az orrunk után, koma – Vagy: – Nem látod, a lovak nyomában. – S szívott egyet a pipáján.

A két fiú a kuckóban folyton-folyvást találgatta. Miért mennek? Az ellenség közeledik Segesvárhoz. Tudták. Tán elébe mennek?

De ahogy telt az idő, s ők sehol sem állapodtak meg, már jóformán egymásra sem mertek pillantani, úgy elharapódzott bennük a csüggedés. Hát mégiscsak menekülnek. Megfutamodnak, nem lehet másként.

Morcosan magukba gubózva, szótlanul virrasztottak. Enyhe, tavaszt hozó éjszaka volt, felhős, borult. Az út alig látszott. Elnyúltak a szénában, betakaróztak a nehéz lópokrócokkal. Az állatok édeskés szaga elkeveredett a széna fűszeres illatával, csiklandozta az orrukat, beszívódott a ruhájukba.

Aztán elálmosodtak, s elaludtak. Jó altató a szomorúság. Éber, könnyű volt tőle az álmuk. Fel-felbuktak belőle, mint a víz alól a fuldokló, de a kocsi szakadatlan ringatta, rázta őket, újra belesüllyedtek. Pali egyre azt álmodta, hogy hiába mennek, hiába menekülnek, beérik őket a császáriak, már ott az ellenség a hegy mögött, már felállítja az ágyúit, lovassága rohamra indul. Ő látja csak, senki más, csak ő. Szólni akar, kiáltani, de hang nem jön a torkán...

Verejtékben ébredt. Világos reggel volt. Miska már fönn volt, a lábát tapogatta. A szekerek álltak. A katonák abrakoltatták a lovakat. Aztán ettek ők is. Hoztak a fiúknak is sült húst meg kenyeret.

Miska felkapaszkodott, szétnézett, ismerős volt neki a vidék.

Meglökte Palit.

– Nézd csak! – Pali is ráismert. Ott álltak Kiskapus előtt. Nem messze a csatatértől. Csakhogy közben leolvadt a hó, megváltozott a tájék. A Küküllő völgyében vannak hát, azon az úton menekülnek, amelyen ők jöttek végig.

Aztán arról is letértek. A fiúk elunták, nem is figyeltek már az útra. Látták, hogy se vége, se hossza a menekülésnek. Délután beértek Nagyselykre. Talán itt végre letáboroznak. De nem, csak mentek tovább előre, egyre előre.

Jaj de hosszú is volt ez az út! Feküdtek a szénán egész nap, rázta, zötyögtette őket a kocsi. Elbóbiskoltak s fölriadoztak. Kilestek, hogy történik-e valami. Néha megálltak, a honvédek abrakoltattak, itatták a lovakat. De nem fogtak ki. Várákoztak, egyre várákoztak, míg jött a parancs, hogy tovább.

Bárcsak vége szakadna már! De egyre mentek. Hova? Meddig? Merre? Belefáradtak a találgatásba.

Így múlt el a nap. Meg egy másik is javarészből. Akkor aztán a közelükben megszólaltak az ágyúk. A lovak hegyezték a fülüket, felnyerítették. Pali hátrafelé kikémlelt a ponyva alól. Megérkeztek hát az üldözők? S maga előtt is szégyellte, hogy egyszeriben szinte fojtogatta a vad szívdobogás. De az ágyúk nem hátulról szóltak, hanem előlről, a hegyeken túlról. S ők meg éppen felfelé kapaszkodtak, nagy nyugalommal előre, toronyiránt az ágyúszónak.

Mi lesz ebből? Hogy kerültek ide? Hiszen a gerincen túl ereszkednek a lapályra a nagycsúri dombok, egyugrásnyira van ide Szeben. Belefutottak hát mégis a császáriak torkába? Csak már érnének fel, onnan végiglátani az egész lapon, végig Szebenig.

De parancs jött, s a kocsik megálltak.

S mintha mi sem lenne, a honvédek tüzet gyújtottak, lebbencslevest főztek vacsorára. Miska leszállt a szekérről, próbálgatta a lábát. Jót tett neki a pihenés, s már tűrhetően tudott járni rajta. Odament a tűz mellé, segített gallyat törni.

– Nézd csak – mutatta Palinak –, már benne van a tavaszi nedvesség. – Sírt, forrt a tűzben a gally.

De Pali előrevetett állal csak az ágyúk szavát figyelte.

– Gyere – nyúlt ki hirtelen Miskáért –, amonnan főnről tán látni, mi történik.

S amennyire Miska lábától tellett, futni kezdtek fölfelé az úton.

– Ne félj, mindjárt fönn leszünk!

– Nem félek!

S a gerincen, nem messze, csakugyan kibukott eléjük az egész ereszkedő, a nagycsúri dombok, a lapos síkság a Cibin-folyóval, s végül Nagyszeben, fölötte a havasok.

Az alkonyati fényben még tisztán, világosan kirajzolódott minden részlet. Mégsem láttak semmit sem, csak rozsdabarna erdőcafátokat a dombok vállán, kopott téli legelőket meg földeket a lapon. Vízakna mellett smaragdzöld tavakat a bányakráterekben.

S akkor valamelyik dombtetőn tüzek villantak, kis füstgomolyagok indultak az égnek. S már szinte mellbe vágta őket a dörrenés.

– Nézd – kiáltotta Pali –, hiszen itt vannak!

S ahogy jobban körülnéztek, egyszerre megtelt a táj: ágyúk álltak a dombok peremén, lovasok várakoztak a hajlatokban, s a legelőn most indult szuronyrohamra a gyalogság.

– A mieink!

S szemben a síkon ott várakozott csatára készen egy egész hadsereg, kétoldalt s hátul nagy lovas csapat s középpütt a gyalogság.

Messziről alig látszott, úgy beleolvadt a tájba, csak a fegyverek csillantak néha, és az arcok világoltak, az ember el se hinné, mennyire!

Alattuk a dombokon az ágyúk most sebes ugatásba kezdtek, a pattantyúsok szinte dobták beléjük a port, a golyóbist, s az ágyúk meg-megugorva köpték a tüzet az ellenségre. S csakugyan, odalent a lovasok között fel-felcsapódott a föld, s nyomában meg-megugrottak a lovak. S ahogy az egész lovas tömb a tűz elől hátrébb húzódott, jobbról is, balról is megindult feléje a magyar lovasság, már az éle el is érte, most omlanak egybe, mint két dühös hullám, s mint a felcsapó taréj, úgy villognak fehéren a kardok.

Percek teltek el így, vagy órák, a fiúk nem tudták.

Aztán az ellenséges lovasság egyre hátrébb-hátrébb szorult, majd hirtelen megfordult, s vágatott vissza, neki az alsóvárosnak. S erre a közép, a gyalogság is – ki hogy tudott – szaladt.

Utána a mieink.

Szeben, Szeben felé futott az egész mező.

De a város alatt kartács dördül, az alsóvárosi palánknál sortűz sortűzet ér. Felbuknak a lovak, földre esnek az üldözők, megtorpan a roham. Csel volt ez a futás?

De nem. Most hirtelen nekiiramodnak újra a magyarok, előre a palánknak, már fenn is vannak, s eltűnnek a házak között.

Akkor hát, de hiszen akkor hát az alsóváros már a miénk!

S most egyszerre megindul újra Szeben felé az egész csatatér: a tartalék s az ágyúk, s vágatnak mind neki a városnak. Csak látni lehetne, hogy ott mi történik. De már leszállt a folyó felől az alkonyi köd, s csak a havasok ragyognak még lilásnarancs lángban. Lent minden szürkébe fül. Az utolsó kép, amit még sejteni: a városkapu körül dúl a harc. Mégiscsak sikerült magukra zárniuk a császáriaknak!

– Hé, komák! Hogy a fűzfánfüttyülős rézangyalát! Sebesen ide! – Az őrmester kiáltozott a fiúkra az útról, s csöppet sem volt jókedvében. – Hát ez a regula? Hogy csak úgy ni, eloldalogtok? Én felelek értetek. Fejemet veszi az őrnagy úr! – Fogta, vitte őket vissza a szekérhez. – Föültek, s hang se legyen!

Így várták, hogy mi lesz.

Közben besötétedett, elborult az ég, s langyos, tavaszi eső kezdett cseperegni, szelíden, egyhangúan dobolt a fejük felett a ponyván.

Aztán újra bőmbölni kezdtek az ágyúk. A föld is beleremegett. Távol fény gyulladt, egyre terjedt, növekedett, a fekete égbolt fele átizzott vörösbe. A pernye fojtó szagát elhozta hozzájuk a szél.

Jó darabig csak álltak a félelmesen világos éjszakában, és hallgatták az ágyúszót.

Szebent veri most a gránát. A magyar gránát. Édesapa, anya – gondolta Pali – a nagy szobában hallgatják a távoli dördülést, aztán a gránát közeli robajlását. Hova csapott be? Kit ért? Istenem, csak elkerülje őket! És Bódit a kaszárnnyában, a várat, a fiúkat! – Miska a szél irányát leste: tüzet ne fogjon náluk a szalmatető!

Egyszerre elnémultak az ágyúk. Csend lett. Csak puskalövések morajlottak még, de azok se soká. Aztán futár jött. Hozta a parancsot: előre!

Az őrmester maga vette kezébe a gyeplőt. Megindult a kocsisor sebes ügetésben. Csattogtak a kerek a kövön, zörögtek, csörömpöltek a szekerek. Alattuk nyúlt el a síkság. A szemhatár közepén Nagyszeben. Ormai, bátyái csillogtak. Az imbolygó fény körülnyalta, olykor-olykor beborította őket vörös leheletével. Az alsóváros égett.

Vad iramban zúdultak lefelé. A fiúk érezték: most történt valami. Felálltak, megkapaszkodtak az ülésben. A szél belefűt az arcukba. Hideg szél volt, csípte a bőrüket. De ők csak álltak, kerekre nyílt, értetlen szemmel. Az útszéli fák kettős sorfala sebesen vált szét, és tűnt el az oldaluk mellett.

Az őrmester hátrahajolt hozzájuk, s túlharsogta a szekér zuhogását:

– Komák, ti ma már a saját ágyatokban alusztok!

Egyenest Szebennek tartottak.

Szebenben alusznak? Csakugyan! De akkor két napig miért menekültek hát?

Sokáig álltak így, magukban töprengve, szótlanul. A szekér közeledett a városhoz. Aztán egyszerre csak Pali felnevetett. Hosszan nevetett magában, mint amikor valakinek igazán jó tréfát mondanak.

– Te – hajolt oda Miskához –, addig menekültünk, míg elfoglaltuk Szebent.

Miska ránézett. Mit akar megint?

– Látom. Nem menekültünk. Mi támadtunk.

– De igen, menekültünk!

– Lehet... De akkor hogyan foglaltuk el?

– Várj, azt hiszem, kitaláltam. Majd elmondom.

Beérkeztek az alsóvárosba. Lassú iramban vonultak befelé. Itt már nem lehetett sietni. Át a Cibin-folyón, fel a bástyákon keresztül a tulajdonképpeni városba. Az alsóvárosban, a Teréz-árvaház mellett üszkösen füstölögtek a házak, de lángjuk már nem volt. Gyújtógolyóval felgyújtották a tüzérek, mert a honvédek nem láttak rohamozni. A bástyánál a nagy, vasveretes városkapu sarkából kifordulva hevert az útszélen.

A fordulónál fáklyás őrség irányította a kocsikat.

– Komák, szóljatok ám, ha hazaértek!

– Előbb a kaszárnnyába, a fogdába mennénk!

– Micsoda? – Az őrmester felhorkant. – Értsetek a szóból: nem lehet ám az éjszaka közepén járkálni. Hazáig viszlek benneteket.

De a Hermann térnél ő sem tudott befordulni a Disznódi utcába.

Elbúcsúztak hát tőle, és leugrottak a kocsiról. Ám gyalogosan is alig tudtak előrejutni, tele volt a Disznódi utca katonával, küldöncökkel, szálláscsinálókkal, egy megrekedt szekérkaravánnal. A hajtók kiáltoztak, töltették és üritgették veszettül a kulacsukat. A házokkal szemben, a Római Császár fogadó előtt egész sereg fedeles kocsik meg hintőféle állt. Őrség vigyázott rájuk. Ott szálltak meg a főtisztek, talán maga a tábornok is.

Végre elérték a Korniss-házat. Felrohantak a lépcsőn. A nagy szobából fény szűrődött ki, benyitottak.

Krisztina asszony felsikoltott. Átölelte a fiát. S aztán Miskát is homlokon csókolta.

Elekes mögéjük került, s úgy ölelte át őket.

– Ti fiúk, fiúk, hogy ti mit csináltatok! – Ragyogott az a szakállas, komor arca, s csengett a hangja, mint soha.

Anikó is ott táncolt körülöttük.

Csupa mosoly, meghatott, örömkönnyes arc vette őket körül.

Miska is mintha felengedett volna. Mogorvácska arca kipirult. Úgy mesélte az utat. Hogy s mint volt. Mennyit gyalogoltak. Hogy menekültek éjszaka. Mit beszéltek Bem tábornokkal. Egymás szájából tépték a szót.

Krisztina asszony nem hagyta: Miskának le kellett húznia a bocskorát, meg kellett mutatnia fájós lábikráját. De hát a dagadás leapadt már, csak a véraláfutás helye kékllett.

Rozál forró kávéét hozott a fiúknak, meg ebédéről maradt túros bélest. Erre aztán elhallgattak. Nekiláttak farkasétvággal.

Miska két falat között egyszerre elkomorult. Hogy ő eddig elfeledhette! Nem is kérdezte. Elrestellte magát nagyon.

– Mi van Bódival? – hajolt hirtelen Anikóhoz.

Anikó már várta ezt. Nem tudott ellenállni a kísértésnek, nevető száját tréfából legörbítette, szomorú arcot vágott.

Miska csak ránézett és elsápadt, torkán akadt a falat. Anikónak nem volt szíve tovább kínozni. Az arcára újra kiült a ragyogás:

– Ne félj, már otthon van. Bethlen Olivér hozta ki a fogdából.

Miska csodálkozva nézett rá. Mint aki szeretné hinni, de mégsem meri.

– Tudtuk ám, hogy jöttök. Olivér bácsi megmondta. Karcsi is ment hozzátok, hogy a szüleidet megnyugtassa.

– A szüleimhez? Csakugyan? – Miska gondterhelt vonásain átfutott valami mélyről feltörő megindulás. – Majd meghálálom neki. – Aztán megint csak visszatért Bódira: – És Bódi? Nincs baja? Bizonyos?

– Nincs, nincs. Nyugodj meg. Te, hogy mi volt itt! Micsoda felfordulás. – Anikó is el akarta mesélni a magáét. – Hogy a magyar sereg az alsóváros alá ért, mindenki menekült. Katonák, civilek. Verték a lovakat, egymásba akadtak a kocsik, a fő-fő császáriak hanyatt-homlok futottak a Vöröstoronyi-kapunak...

Nem beszélgettek már sokáig. Későre járt. Éjfél jóval elmúlt. A nagy izgalmak után fáradt volt mindenki. Minden vágyuk betelt. Minden cseppjét felhajtották, vége volt, egészen vége a napnak.

Gyorsan lefeküdtek, Miska Palival egy ágyban, úgy, mint Segesváron. Az álom, mint égből a madár, úgy csapott le rájuk. Pár perc múlva édesen aludtak, mint a testvérek.

Kurta volt ez az éjszaka. Nem sok nyugalmat adott. Alig pár órát. Hajnalban már fönn volt az egész ház. A magyar honvédek, akiket az éjszaka a császáriak helyébe bekvártélyoztak, hozzáfogtak a tisztogatáshoz.

Mennyi szennyet, piszkot hagytak maguk után a császári csapatok. Törött edények, piszkos csajkák, rongyos mundérok, darabokra tört bútor, szemét, rom és pusztulás maradt a nyomukban. Semmit sem arra használtak, amire való, semmit sem kíméltek.

Krisztina asszony elszomorodva vette számba, mi minden ment tönkre. Kedves faliórája állt. Csupa ragacs volt. A tisztok pálinkásüvegeiket tartották benne.

A honvédek magukat is rendbe hozták. Fényesre subickolták a csizmájukat, kitisztogatták, megvarrták atillájukat, úgy készülődtek a reggeli hadi felvonulásra.

A készülődés közepén Bethlen Olivér is betoppant. Kiöltözve, frissen. Minden ragyogott rajta, a kardja, a

csákóforgója. De azért a mosolya, az volt a legragyogóbb. A derekára ráfeszült a zsinóros, kék huszár őrnagyi atillája.

Mintha csak mindig parádézna, mintha nem is ő lovagolt volna két nap, két éjszaka egyvégtében. Magához ölelte a két fiút.

– Ti kölykök, ti kölykök, nem is tudjátok ti, hogy mit csináltatok!

Krisztina asszony, ahogy a konyhából benyitott, beléjük ütközött.

– Úgy, úgy, csak mosolyogjon – szólította meg Olivér –, büszke lehet rájuk. Rajtuk múltott ám! No meg Bem apón. Visszafordult a fiúkhoz. – No, hát ki vele, mit gondoltatok ütközben? Hova megyünk? Miért megyünk? – Ravaszkan, kedvesen nevetett. – De feleljetek ám őszintén!

– Hát... – húzódozott Pali.

– No, mondd csak!

– Bizony, mi azt hittük: menekülünk! – vágta ki Miska.

– Úgy? Hát felsültetek, ti kis hadvezérpalánták, ez egyszer felsültetek. No de hát én sem értettem ám, hogy mi az ördögöt vonulunk el Segesvárról olyan sebbel-lobbal. Medgyesen kezdtem el csak gyanítani, hogy ebből azért lesz még valami. Pedig az öreg már Segesvárott megmondta a vezérkarának: most pedig elfoglaljuk Nagyszeben. De erről nem tudtam. Csak amikor kiadta a parancsot: előre Vízaknára, akkor eszméltem fel. Hohó, nem oda Buda, mondok magamban, nagy ember az öreg, megint csak kitészik: bebújunk az ellenség csigaházába, míg az elcsavargott belőle. Míg a Hortobágy mentén a sárral kínlódik. Bele is bújunk.

Pali és Miska felnevetett.

– Az este, hogy jöttünk befelé Szebenbe – mondta Pali –, én is kitaláltam, hogy ez afféle hadicsel volt. De féltem, hogy az őrmester kinevet, nem mertem elmondani.

– Tudjátok aztán, hogy esett? – folytatta Olivér. – A tábornok Vízaknán odahívott maga elé. Kihajolt a batár ablakán. Megkérdi tőlem; „Akar ön Szebenben vacsorázni?” „Persze hogy akarok – feleltem –, golyót érdemelnék, ha nem akarnék.” „Akkor menjen ön, és állítsa fel a zászlóalját Szeben piacán.” Ennyi volt csak a parancsa.

Krisztina asszony ámulatlan hallgatta Olivért. Jaj de jó volt ezt hallani! Nem baj, hogy Olivér már az este is elmesélte. Olyan szép történet volt, olyan szép, hogy alig lehetett elhinni. Hiába látta a magyar katonákat a saját szemével. A sok tűrés, szenvedés még nem bocsátotta ki a karmából. A félelem vissza-visszatért az idegeibe.

– Mi lesz, ha Puchner Segesvár alól egyszerre csak itt terem – borzadt össze megint –, mi lesz akkor?

Bethlen Olivér csak mosolygott.

– Hogy az ellenség visszajön? Ám jöjjön. Ágyúit, löportárát, összes tartalékját, raktárát elfoglaltuk. Nem tud meglenni Puchner Erdélyben a hadaival. Már most úzik őt kifelé a székely ezredek. Azt mondta Bem apó ma reggel Bauernak, a segédtisztjének: jelentse a kormánynak Szeben elfoglalását. Írja meg, hogy még pár nap, s nincs ellenség Erdély földjén.

– Nincs ellenség? – töprengett Elekesné. – És ha új jön, ha újat küld a császár? – Maga sem értette, hogy mi leli: rákövesedett az aggodalom, s nem tudta levetni magáról. Csak szorongatta riadozva a fia kezét. Mert nagyon nagy úr a császár, olyan, mint a hétfejű sárkány. Ha az egyik serege elpusztul, lángot okádva jön utána a másik. És ha a mesebeli hős mindegyiket levágja is: vajon nem hívja-e ki maga ellen az egész sárkánynemzetséget?

Megfordult-e csakugyan ez a világ? Vajon ez a mai boldogság kitart-e mindvégig? Megborzongott. Két könnycsepp ült ki a szeme sarkára.

Elekes, aki az asztal mellől hallgatta a beszélgetést, észrevette. Odalépett a feleségéhez, és átölelte a derekát.

– No de szívem, ne féljen. Nyugodjék már meg. Maga, aki mindig olyan erős volt...

A férfi karjában az asszony lassan lecsillapodott. A szempillája sem verdesett már. Odahajolt a férje mellére.

– Én azt szeretném – suttogta –, ha mindig, mindig ilyen boldogok lennénk...

Odakint bátorlalanul kopogtak. Aztán az ajtó úgy kivágódott, hogy felesikordult közben. Bódi állt a küszöbön. Ijedten, fülig pirulva, s mögötte Anikó, aki pajkosan kacagott, mert a fiú előtt ő vágta ki az ajtót.

Miska és Pali odaugrott elébe.

– Bódi! – rikoltották.

– No, ti híresek! – S összeölelkeztek nagy hirtelen.

De ahogy szétváltak, utána a két fiúnak úgy elszorult a torka, hogy szólni sem tudtak, csak lopva, lesütött szemmel kutatták Bódin a fogság nyomait.

– Bántottak? – nyögte ki végül Pali.

– Aztán már nem, tudod. No de azért nem tömtek mazsolás kaláccsal!

Ezen nevetniük kellett.

Hosszan, boldogan nevettek. És most néztek igazán csak egymás szemébe.

A fogság megsápasztotta Bódit. Máskülönbem nem látszott rajta semmi sem. Legfeljebb a haja nőtt meg valamicskét, nem vághatta az öreg Czinege. Mennyit aggódtak érte, s most itt áll előttük épen, egészségesen.

Elekesék meg Olivér elgyönyörködtek a gyerekek boldogságában. Aztán Olivér egyszerre észbe kapott. Miért is jött? Hiszen neki ezer dolga van most! Odafordult a fiúkhoz.

– Üzenetet hoztam nektek, öcskösök. A tábornok úr látni szeretne benneteket. Az egész csapatot! Tíz órákor elvonul előtte a sereg. Mindenki, aki Szeben bevételében részes. Azt kéri, vonuljatok el ti is előtte. Mint a többiek, mint a katonák.

Roppant izgalom fogta el őket, hogy Olivér elment. Négyen négyfelé szaladtak, hogy egybehívják a várba a csapatot, s előkészítsenek mindent. Még sohasem mentek sehova sem együtt, csoportosan. Bizony nem fognak úgy lépkedni, mint a katonák. De hát annyi baj legyen.

Bódinak különben eszébe jutott, hogy hozzák ki a zászlót, s vonuljanak alatta. Mindjárt szebb lesz.

Persze hiába szaladták körbe a várost, a többiek ott várták őket a várban. Sándor Pista már javában magyarázta a fiúknak, hogy milyen nagyszerű hadvezér ez a kis lengyel, ő (mármint Sándor Pista) mindjárt kitalálta, hogy ha egy csepp esze van, ez lesz a dologból. Hát volt. No, ugye?

S kihúzta magát, hogy egy fél fejjel magasabb lett, s úgy lépkedett föl s le Mihályka meg Rác Laci előtt.

De Karcsi, a szelíd Karcsi ezen már mégis megbosszankodott.

– Te, Pista, ugyan már – kérdezte –, nem állnál be a vezérkarba?

Pista csak legyintett göggel, de Rác Laci nem hagyta annyiban:

– Miért? Tán nem értene hozzá? Látod, hogy megmondta előre.

– Mikor mondta?

A kérdés úgy maradt, válaszolatlanul, mert éppen végszóra nyitott rájuk Anikó meg Bódi.

S Bódival sorra kezelni kellett, meg ölelgetni, hogy itt van újra velük. De alig melegedtek bele, hogy a szívük szerint megszorongassák, betoppant Miska és Pali is, s most tüstént mesélni, mesélni kellett, hogy kivel mi történt, mert azt egyszerre háromfele is felelve, mégiscsak el kellett mondani. S így sem értek a végére.

Leszedték hát közben a falról a zászlót, s Bódi és Miska jó hosszú rudat faragott, hogy szépen lengjen a szélben. (Kicsit ugyan hitvány, vékonyka volt hozzá az a féldudva kőriffa, de másra nem akadtak.)

Javában kötözgették még hozzá a selymet, amikor Miska egy összehajtogatott papírlapot húzott elő a zsebéből, s meglobogtatta.

– Ide nézzetek! Ezt kaptuk. El is felejtettem.

Majd kitepték az ujjai közül, de Pali féltékenyen hirtelen utánanyúlt, és elhalászta az orruk elől.

– Várjatok, felolvasom.

S hogy csend lett, nem szavalta, csak mondta tisztán, ahogy diktálta a papír:

.....

Rettentő szuronyok

Füstben csillámlanak,

A sűrű, lomha füst

Sötéten gomolyog,

.....

Te ég, te föld, talán

Most összeomlotok.

Előre, katonák,

Előre, magyarok!

Mintha hideg levegő áradt volna közjük, úgy megborzongtak tőle. Tegnap óta ismerték, tudták, milyen az a füstgomolygás, milyen az, amikor az ember úgy hiszi, hogy összeomlik fölötte a világ.

– Látjátok – bökött az ajánlásra Miska –, ezt mi kaptuk, közösen a csapat. De Palival azt gondoljuk, hogy legyen Bódié, őrizze ő mindnyájunk nevében.

Bódi elpirult örömeiben. Szabadkozott, de a fiúk nem hagyták. Óvatos kézzel fogta a verset, alig merte eltenni a zsebébe. Miska rámosolygott.

– Örül majd az öreged!

– Az igen. Örülni fog.

– Csak még a bátyádat, a Rudit kellene kiengesztelnünk – mondta Pali. Emlékezett Rudi hangjára. „Miért jár Bódi ezekkel?...”

– Hagyd el. Már nem haragszik. Olvasta, mihelyt kiakasztották, jókor reggel, Bem tábornok kiáltványát. Talán még most is azon gondolkodik, töpreng. Azt mondta, lehet, hogy mégis jót akarnak ezek a magyarok. Békét a szászok, a románok és a magyarok között. Meg az is tetszett neki, hogy Bem közkegyelmet hirdetett.

– Csakugyan?

– Tudod, mit mondott még? Hogy ha igaz, amit olvasott... Várj, hogy is mondta? Hogy ha a mi seregünk az egyenlőség védpajzsa alatt a közös szabadságért harcol, akkor ő is felcsap honvédnek... – Bódi elmosolyodott. – De hát azért előbb jól megnézi azt ő.

Egymásra nevettek. Nem biztos, hogy Rudi sietni fog.

De már itt volt az ideje: fogták a zászlót, és elindultak, le a Hermann térre. Ott várakozott a magyar sereg. Az egész teret betöltötte. Huszárok; honvédek, pattantyúsok az ágyúkkal.

A fiúk a lengedező zászló alatt bátortalanul közeledtek feléjük. Mégsem állhattak csak úgy a honvédek közé. Bethlen Olivér meglátta őket. Odaugratott hozzájuk. Beállította őket a seregbe. A pattantyúsok elé. Meghagyta: ott vonuljanak fel. Körülöttük a katonák róluk suttogtak, feléjük tekingettek. A fiúk leszúrták a zászlót, és nyugodtan várakoztak alatta.

Jött egy őrmester, már messziről kiáltotta:

– Ez miféle nép itt? Gyerünk innen, ez katonaság!

Az őrmestert lepisszegették a pattantyúsok:

– Ezek a szebeni fiúk!

– Micsoda? Fiúk? Hiszen kislány a zászlóvivőjük!

Anikó nem állhatta meg, ránevetett az őrmesterre. A pattantyúsok is mind nevettek. Az őrmester gyanakodva nézett rájuk.

– Vagy úgy... – morogta aztán, mint aki hirtelen észbe kap –, ti vagytok a szebeni fiúk. Miért nem mondtátok – Megállt előttük, csípőre tette az egyik kezét, a másikkal feltolta a csákóját. – Hiszen az más, egészen más! Csak vonuljatok velünk, csibéim!

Hogy a toronyóra tized ütött, elindult a menet. Elöl lóháton egy csapat tiszt ment, fényes egyenruhában, aranygallérral, érdemrenddel a mellükön.

Utánuk a vörös csákós huszárok indultak, vidáman, büszkén ülték meg ficákoló lovukat, mosolyogva szalutáltak, köszöntöttek az éljenzésekre.

Most jött a híres 11. honvédszászlóalj, amely énekelve rohamozta meg Szeben kapuját.

Majd lóháton, hátrakötött ujjú mentében a lengyel légió. Utánuk a bécsi diákok kis csapata. Gyalog, fekete szalonruhában, fekete bársonysapkában. Az utcára kimerészkedett százok ámuldozva pillantgattak rájuk. Nehezen ment a fejükbe, hogy ezek a német diákok meg a lengyelek is a magyarok oldalára álltak.

Kék sapkás honvédek és a székely szabadcsapatok követték a diákokat.

Milyen kis sereg ez. Igazából csak most tűnt ki.

Bem kedvencei: az ágyúk előtt indultak útnak a fiúk. Bizony izgatottak voltak. Elvonulnak a tábornok előtt. Látja őket az egész utca, mindenki, aki összefutott, hogy a győztes sereget ünnepelje. Legszívesebben szétugranának, s eltűnnének a nézők között. De tudták, hogy ennek mégis meg kell lennie. Ha a tábornok kéri tőlük.

Kettős sorba álltak. Anikó tartotta a zászlót, mellette ment Bódi. Utána második párként Pali Miskával. S aztán tovább, sorban a többiek. Sándor Pista Rác Lacival, Barabás Mihálykával s legvégén Karcsi, kézen fogva a kis Sanyikával.

Így indultak. A menet a Disznódi utcán vonult végig. Bem a Korniss-házzal szemben, a Római Császár fogadó előtt várakozott kíséretével. Ahogy közeledtek, a fiúk szívdobogva, kíváncsian tekintettek rá. Látni akarták, ameddig csak lehet. Meg akarták nézni maguknak, hogy emlékezzenek rá, hogy emlékezzenek, ameddig csak élnek.

Bem lovon ült. A kantárt jobbában tartotta, sebesült bal keze lila színű selyemkendőbe volt burkolva. Vörös zsinóros, barna honvédatillát viselt, fölötte szürke katonaköponyeget, kiforduló vörös béléssel. Derűs tekintete végigsiklott a csapaton, aztán jobbát felemelve intett nekik. Anikó meghajtotta a zászlót.

Bem arcát előntötte valami melegség. Elmosolyodott, de inkább csak a szeme körül. Tört magyarsággal kiáltotta:

– Éljenek a mi fiaink!

Dörgő éljen válaszolt rá. A gyerekek csak most néztek szét. Az ablakok utca hosszat nyitva álltak. Még a félénk százoké is. Mindenki őket nézte. Az utca telis-tele volt kipirult, boldog arcokkal. A gyalogjáróról integettek, kendőket lobogtattak feléjük. Nekik, nekik szólt most az ünneplés, az éljen.

Valami nagy, ismeretlen boldogság ragadta őket magával, emelte a magasba.

Önkéntelenül a jövőjükre gondoltak.

Pali még egyszer ránézett a tábornokra. Igen, ilyen szeretne lenni ő is, ha felnő. Ő is harcolna...

Bódi megtapogatta a zsebében Petőfi versét. A papír megrezzent az ujjai alatt. Kicsit elszomorodott, hogy a költőt nem látta itt, Bem oldalán. Hogy az már – úgy mondták – messze jár. Pedig de szeretne volna látni, de nagyon szeretne volna! Hiszen igen régóta dédelgette már magában, hogy költő szeretne lenni ő is, költő, mint Petőfi Sándor...

Miska mélyen beszívta a levegőt. Langyos tavaszi szagot hozott be a szél a városba. Arra gondolt, hogy most már béke lesz, és jó lesz sietni a vetéssel... Itt van az ideje...

Anikó felnézett, fel a zászló selymén csillogó márciusi napra... Hunyorgott és borzongott. Csöppet

szégyenkezett is, hiszen ő csaknem nagylány.

S a nap, a jövőt készítő, érlelő tavaszi nap édes melegét úgy ontotta rájuk, mintha mézpermetet hullatna. Káprázásig tele lett vele a világ. Vibrált, csillogott a levegő, a vén kövekben a csillám, a tornyokon az ólom.

Kint a hegyekben a görcsös, fekete gallyak kérge kipattant, puha, sárga virágfürtjeit kidugta a som. Erdőalján a vén fűz lengő barkasátorral várta a fiúkat.

Belebozsdult minden ág, minden gyökér, hogy legyen majd fű heverészni, könnyű, hajló bot a bigéhez, szomjat oltó, édes szeder a melegben, savanykás, üde som az őszre. Hogy legyen a fiúknak mindenük. S ha nem nekik, ha ők már nem jönnének ki többé Erdőaljára, akkor a nyomukba lépő gyerekek új csapatának.

